

Kaupunkihiljainen maiseman rytmittäjänä

Osallistuva äänimaisemakartoitus Tampereen Ildesjärvellä

Maia Talvitie

Pro gradu –tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Maisemantutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tammikuu 2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

maisemantutkimus

Maia Talvitie

Kaupunkihiljainen maiseman rytmittäjänä

Osallistuva äänimaisemakartoitus Tampereen Iidesjärvellä

96 sivua

Pro gradussani käsittelin kaupunkihiljaista äänimaisemaa ja sen kokemista Tampereen Iidesjärvellä. Äänimaiseman aiempaa tutkimusta, viheralueen suunnitteluaineistoa ja tutkimuksen aikana kokoamaani kokemuksellista paikkatietoa rinnakkain tarkastellen selvitin, mistä äänimaisema Iidesjärvellä koostui ja millainen merkitys rauhallisella äänimaisemalla oli siellä liikkujille.

Kaupunkihiljaista äänimaisemaa tarkastelin humanistisen maantieteen, maiseman ja äänimaiseman aiempaa tutkimusta sekä niiden osallistuvia menetelmiä yhdistellen. Laadullisen tutkimuksen keinoin selvitin, miten arkista kaupunkihiljaista äänimaisemaa tuotettiin sekä millaisia kulttuurisia merkityksiä kaupunkihiljainen maisemana ja ympäristökokemuksena kantoi.

Tarkoitukseni oli myös selvittää, kuinka heikosti kartalla piirtyvää ja paikan päällä rajautuvaa kaupunkihiljaista maisemaa ja sen kokemusta olisi mahdollista tutkia. Tutkin Iidesjärven äänimaisemaa empiirisesti kuuntelukävelyn ja kävelyhaastattelun aistietnografisilla menetelmillä. Monimenetelmäisessä tutkimusasetelmassa yhdistin erilaisia tausta-aineistoja ja sovelsin aineistoihin ja menetelmiin kohdistuvaa triangulaatiota.

Haastattelu- ja kuuntelukävelyaineistossa kaupunkihiljaisen merkitykset ja käytänteet tarkentuivat kriittisen diskurssianalyysin ja artikulaatioteorian keinoin. Kaupunkihiljainen sai huomiota erityisenä auditiivisena järjestyksenä, jota erilaisista rationaalisuuksista käsin tuotetut diskurssit ja diskursiiviset käytännöt muokkasivat. Kaupunkihiljaista äänimaisemaa tarkastelin myös kaupunkitilaa ja ympäristökokemusta rytmittävänä elementtinä.

Aineistolöytöjä artikulaatioteorian avulla tarkastellen huomioni kiinnittyi kaupunkihiljaiseen maisemaan vuorovaikutteisena tilaprosessina ja kulttuurin muokkaamana ympäristökokemuksena. Tilallista, tiedollista ja kehollista neuvottelua viheralueen auditiivisesta järjestyksestä käytiin vuorovaikutuksessa paitsi ihmisten, myös toislajisten ja teknologioiden kanssa.

Monimenetelmäisen metodin koin tarkoituksenmukaisena, sillä se toi tutkimuskohteesta ymmärrystä, jota yksittäisellä metodivalinnalla ei olisi ollut mahdollista tuottaa. Eri tavoin koottuja paikkatietomenetelmiä ja -aineistoja myös triangulaation avulla keskusteluttamalla syvensin ymmärrystäni kaupunkihiljaisen maiseman luonteesta, arvosta ja merkityksistä.

Teoriaa ja metodologiaa yhdistäväksi käsitteeksi pro gradussani muotoutui maiseman aktiivinen kuunteleminen, joka ilmentää myös siirrosta optisesta haptiseen tilakäsitykseen maiseman ja äänimaiseman teoreettis- metodologisessa tarkastelussa.

Avainsanat: Äänimaisema, kaupunkihiljainen, kuuntelukävely, diskurssianalyysi, artikulaatioteoria, triangulaatio, auditiivinen järjestyminen, rytmitti

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Monitieteisen äänimaisematutkimuksen taustaa	8
1.2	Hiljaisuuden tutkimusta Suomessa	13
2	Lähtökohtia kaupunkihiljaisen tutkimiseen	18
2.1	Keskeiset käsitteet	18
2.2	Kytkeytynyt kaupunkihiljainen	19
2.2.1	Luonnonhiljainen	22
2.2.2	Kulttuurin hiljainen	24
2.2.3	Teknologian hiljainen	25
3	Kuunteleminen	28
3.1	Metodologiset painotukset	28
3.1.1	Metodologinen tausta	28
3.1.2	Akustisen ympäristön tuntuma ja kuuluma	30
3.2	Monimenetelmäinen tutkimus	31
3.2.1	Monta menetelmää ja aineistoa	31
3.2.2	Osallistuva tutkimus	33
3.3	Metodin kuvaus	34
3.3.1	Aineistonkeruun vaiheet	34
3.3.2	Suunnittelukartat	34
3.3.3	Kuuntelukävelyt	36
3.3.4	Kävelyhaastattelut	37
4	Kuulluksi tuleminen	40
4.1	Äänimaisema kartalla	40
4.1.1	Kaskiviljelystä kaupunkipuistoon	40
4.1.2	Alueen käytön rajaukset	42
4.1.3	Kaupunkihiljaisen ohjearvot	44
4.2	Kuuntelukartoitus	45
4.2.1	Kuuntelualueiden valitseminen	45
4.2.2	Kuuntelupaikoilla kuultua	48
4.2.3	Polyfonisen äänimaiseman kahinassa ja kohinassa	51
4.2.4	Hiljaisuus maiseman rytmittäjänä	52
4.3	Kerrottu äänimaisema	57
4.3.1	Kaupunkihiljainen valta- ja vastadiskurssien ilmentäjänä	59

4.3.2	Strategisten diskurssien ilmaisut	60
4.3.3	Monimuotoisuus	61
4.3.4	Ennallistaminen	64
4.3.5	Eriytyneet toiminnot ja käyttäjäkategoriat	66
4.3.6	Ei-inhimillinen neuvottelussa	67
5	Kuuluminen	69
5.1	Paikkaan kuuluminen	69
5.1.1	Dispositiivista	70
5.1.2	Artikulaatioteoriasta	71
5.1.3	Neuvottelu lidesjärven auditiivisesta järjestymisestä	74
5.1.4	Arytmisestä järjestymisestä	76
6	Johtopäätökset.....	77
6.1	Johtopäätökset	77
6.2	Suuntaviivoja tulevaan	83
	Tutkimusaineisto	86
	Kirjallisuus	88

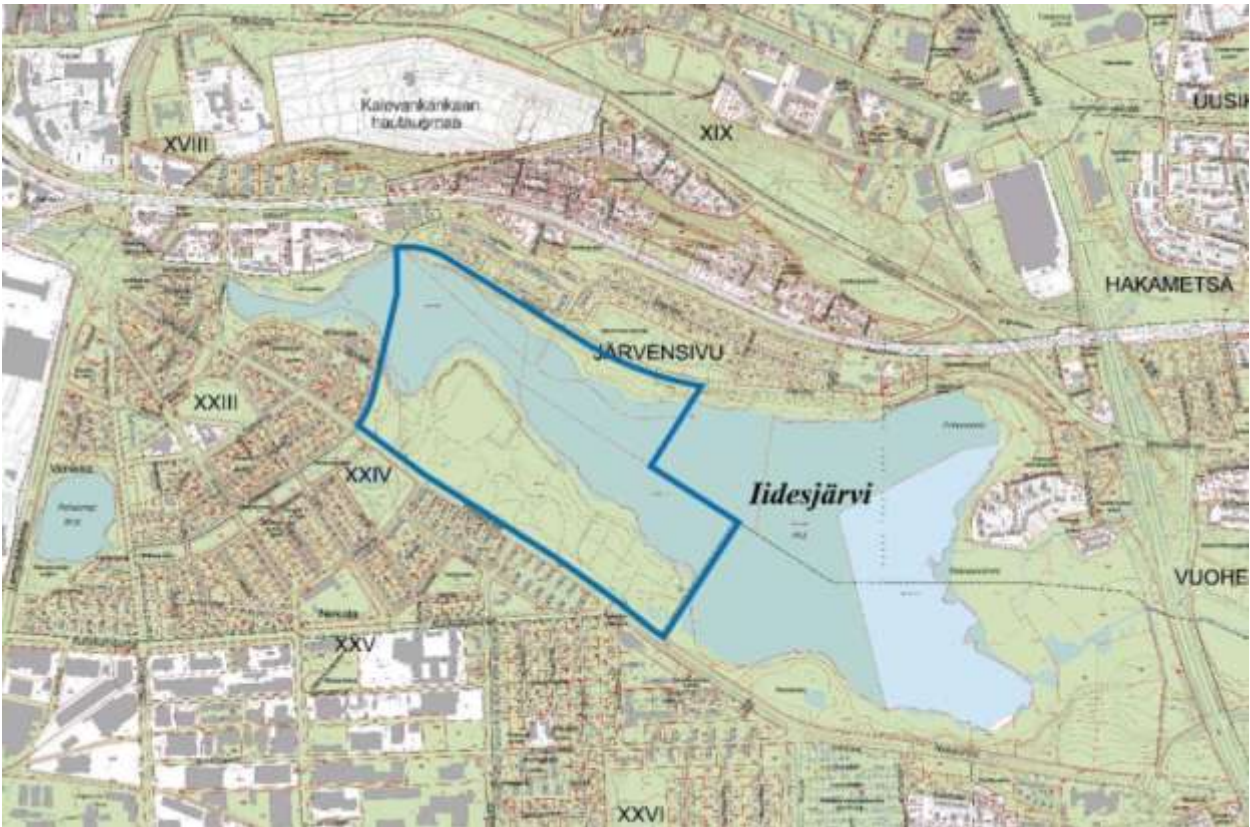
1 Johdanto

Kotikaupunkini Tampereen keskustaa on rakennettu viime vuosikymmeninä intensiivisesti. Tampere on muuttunut historiallisesta tehdaskaupungista teknologiseksi maakunnalliseksi keskukseksi, jota ilmentää keskustan massiivinen arkkitehtuuri Kansiareenoinen. Keskustaa Iidesjärven itärannalta, Huringin näkymäakselilta katsoessa historialliset kaupunkivihreän alueet erottuvat enää vaivoin kaupungin tiivistyvistä ja ylöspäin kohoavasta silhuetista. Kaupungin laajenemisen myötä kaupunkialueen metsä- ja peltomaisemat ovat pala palalta kadonneet ja keskustan viherrakenne on muuttunut osin epäyhtenäiseksi.

Pro gradun aihe virisi tämän maisemamuutoksen keskellä vaivanneesta kysymyksestä, millaisen muutoksen alla tiivistyvän keskustan verrattain muuttumattomina säilyneet ja myös äänellisesti rauhalliset viheralueet ovat, ja miten ilmiötä voisi lähestyä maisemantutkimuksen työkaluilla. Kartta- ja ilmakuva-aineistoja Tampereen viheralueista ajassa taaksepäin selatessani saatoinkin todeta, että kaupungin muutos maalaiskaupungista teolliseksi ja sittemmin teknologiseksi keskukseksi näkyy selkeästi arkistoidussa kuva-aineistossa, mutta maiseman äänellinen muuttuminen on jäänyt sekä tutkimuksen että arkistoinnin katvealueelle.

Keskustan viheralueita koskevaan äänikartoitukseen on osoitettu kuitenkin kasvavaa huomiota viime vuosina myös Suomessa. Suurimpien asutuskeskusten teettämät tutkimukset kaupunkien hiljaisista alueista seuraavat Euroopan unionin meludirektiivin edellyttämiä selvitystoimia. Vaikka nämä raportit vastasivatkin vain osin kysymyksiini, niissä toistuva termi, kaupunkihiljainen, veti puoleensa keskeneräisyydessään. Kaupunkihiljainen tuli esiin raporteissa monialaisena tutkimuskohteena, jossa useampi maisemamuuttuja ja maisemadiskurssi on samanaikaisesti läsnä.

Iidesjärven eteläinen viheralue osoittautui myös ajankohtaiseksi tutkimuskohteeksi. Yleisellä kaavalla osoitettu julkinen viher- ja virkistysalue tulee muuttumaan, kun Iidesjärven puistosuunnitelma (asemakaavan nro 8725) sekä luonnosvaiheessa oleva Tampereen luonnonsuojelualueohjelma etenevät 2026–2040 päätösvaiheeseen. Lintujen tarkkailualueena ja myös entisenä kaatopaikkana tunnettu villiintynyt ranta-alue edusti tutkimustyön alussa toiminnoiltaan rakentamatonta ja julkisilta puistotoiminnoiltaan varsin järjestymätöntä viheraluetta.

Kuva 1. Asemakaavan nro 8725 rajaus, Iidespuisto, Tampereen kaupunki.

Osallistuvan tutkimuksen kohteeksi tarkentui Iidesjärven eteläisen viheralueen äänimaisema ja siitä kerrotut kokemukset ja äänimuistot. Kaupunkihiljaisen laadullisen määrittelyn lisäksi koin tarpeelliseksi tarkastella myös aiheen metodologisia lähtökohtia ja erityisesti sitä, kuinka kaupunkihiljainen kaupunkiäänimaisemana ja ympäristökokemuksena avautuisi maisemantutkimuksen humanistista paikkatietoa ja äänimaiseman osallistuvaa tutkimusta hyödyntävillä menetelmillä. Kokemuksellisen paikkatiedon kokoaminen ja sen tarkastelu perinteisten melumallien rinnalla vaikutti tarkoituksenmukaiselta. Menetelmiä yhdistelemällä pyrin myös selvittämään, kuinka paikallisten asukkaiden ja muiden viheralueella liikkuvien kuvaileva ja kokemusperäinen tieto kohtaisi asiantuntijaprosessien tuottaman esityksellisen paikkatiedon Iidesjärvellä.

Kaupunkihiljaista äänimaisemaa tarkastelin äänimaiseman monimenetelmäisen tutkimuksen keinoin. Kokoamistani aistietnografisista kuuntelukävelyistä ja osallistuvista kävelyhaastatteluista nostin esiin myös aiemman äänimaiseman tutkimuksen esiin tuomia huomioita, jotka koskivat dynaamisen äänimaiseman moniäänisyyttä. Äänimaisemakohteena asettelin tutkimuskohdettani melun ja hiljaisuuden sekä kaupunkiluonnon ja rakennetun kaupunkikulttuurin välimaastoon, jossa kulttuurin ja teknologian tuottamat äänet kohtasivat. Kaupunkihiljaista äänimaisemaa lähestyin

myös lajienvälisenä ääniympäristönä ja äänimaisemakokemuksena, joita tarkastelin urbaanin ympäristösuhteen kulttuurisena ilmentäjänä.

Tutkimusasetelmaa muotoillessa viritin kaksi aihetta laajasti taustoittavaa kysymystä: *Mitä kaupunkihiljainen on ja mitä se ilmentää ympäröivästä kulttuurista? Sekä Miten hiljaisuus kaupungissa asettautuu osaksi ihmisten ja toisten lajien elämänpiirejä?* Alueesta olemassa olevaa aineistoa näiden kysymysten pohjalta arvioiden päädyin varsinaiseen kolmiosaiseen tutkimuskysymykseen: *Mitä kaupunkihiljainen on, miten kaupunkihiljaista äänitilaa Iidesjärvellä tuotetaan sekä millaisia kulttuurisia merkityksiä sille aineistossani annetaan.*

Maisemaan liitettyjä paikkakokemuksia ja näkökulmia tarkastellen selvitin, kuinka julkiseen viheralueeseen liittyvät kulttuuriset konventiot ja tilakäytännöt muokkasivat yhdessä käsitystä kaupunkihiljaisesta äänimaisemasta. Huomioni kohdistui esimerkiksi siihen, miten puistosuunnitelmassa tuotetut representaatiot ja käytännön ratkaisut tukivat rauhalliseen ääniympäristöön perustuvia harrastuksia ja vapaa-ajan vieton tapoja, kuten lintujen tarkkailua. Havainnointiaineistoja ja suunnitteluaineistoja rinnakkain ja ristiin tarkastellen kiinnitin huomiota erityisesti siihen, mitä ne kertoivat viheralueen äänitilallisesta järjestymisestä. Tämän aiheen ympärille muotoilin teorialuvussa avaamaani audittiivisen järjestymisen käsitettä.

Aihetta pohjustavana esimerkkinä loin ensin katsauksen Tampereen keskusta-alueella toimivalle hautausmaalle, joka sijaitsee vain kivenheiton päässä tutkimuskohteestani Iidesjärven pohjoispuolella. Seurakunnan hallinnoiman Kalevankankaan hautausmaan rauhallinen tunnelma on suomalaiselle hautausmaakulttuurille tyypillinen. Siellä hiljainen tila ja tilakokemus kokoutuu kirkko- ja kulttuurihistoriastaan, julkisesta säännöstöstään sekä sosiaalisesti ja yksilöllisesti toistuvista tilallisista ja kehollisista käytännöistä. Hautausmaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettu hiljaisuus on konkreettinen esimerkki audittiivisten sääntöjen muovaamasta julkisesta viheralueesta, jossa kaupunkihiljainen äänimaisema säilyy pitkälti sanattomien sopimusten ja neuvottelujen tuloksena. Hautausmaan hiljaisuuskulttuuria tukevat diskurssit ja diskursiiviset käytänteet vaikuttavat myös hiljaista tilaa uusintaen, vaikka mikään kyltti ei enää kehotakaan olemaan hiljaa.

Sama sanaton sopimus koskee myös kaupunkihiljaisen määrittelyä hautausmaan porttien ulkopuolella Iidesjärven eteläisellä viheralueella. Siellä aidoin rajaamattoman ääniympäristön ja tilakokemuksen määrittely on kuitenkin monimutkaisempaa. Iidesjärven viheralueen rauhallista tunnelmaa ylläpitävät toiminnot eivät uusiudu tilan hallinnoijan asettamina, institutionaalisina tilakäytänteinä tai tule ylläpidetyksi muutenkaan selvärajaisina tilajärjestyksinä. Julkisella ja kaavoittamattomalla viheralueella äänitilan muotoutuminen tai sen käytännön tason järjestämien ei

ole itsestään selvää niin suunnittelijoille kuin tilan käyttäjillekään. Iidesjärvellä liikkuminen on havaintojeni mukaan kuitenkin kokoontunut juuri rauhallisen äänimaiseman ympärille, johon vaikutusta lienee ollut myös alueen monimuotoisella luonnolla ja aktiivisilla luontoharrastajilla. Myös muut asukkaat, ja kaupunkiluonnosta palautumista tai kontemplaatiota hakevat kaupunkilaiset ovat löytäneet Iidesjärven jättömaan ja kokeneet sen tunnelman omakseen.

Lähtöoletuksenani tutkimusprosessin alussa oli, että ympäristöään rauhallisempaan ääniympäristönä Iidesjärven eteläistä viheraluetta voidaan tarkastella kaupungin tiivistyvässä kaupunkirakenteessa myös muutoksenalaisena äänimaisemakohteena, jota subjektiivinen tilakokemus, sosiaalisesti tuotettu tilajärjestys ja kulttuurinen diskurssi muokkaavat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Lähtökohtanani tutkimusprosessin alussa oli myös, että rauhallisen äänitilan sanattomaan kehotukseen yhdistyviä kulttuurisia, sosiaalisia ja kehollisia käytäntöjä tarkemmin tarkastellen voidaan kaupunkihiljaista tutkia tilan toimintoja järjestelvinä hiljaista ääniympäristökokemusta ylläpitävänä tilana ja tilakokemuksena.

Tarkasteluni kiinnittyi myös siihen, kuinka alueella liikkuvien ihmisten rytmit ja luonnon omatahtiset syklit myös tuottavat ja uusintavat rauhallista äänimaisemaa kaupungissa. Äänitilan järjestyneisyyttä ja järjestymättömyyttä Iidesjärvellä katsoin tarpeelliseksi tarkastella myös alhaalta ylöspäin ohjautuvana paikallisena prosessina kysymyksessä, kuinka eri tavoin skaalautuvat ja eletyt äänitilan järjestykset tulivat huomioiduksi puistoaluesuunnitelmassa. Kaupunkihiljaista äänimaisemaa ja äänimaisemakokemusta määrittelin myös modernin kaupunkisuunnittelun tilamääritelmiä pakenevana merkitysten kokoelmana, jolla on mahdollisuus kertoa laajemmin niistä äänimaisemalle antamistamme kulttuurisista merkityksistä, arvoista ja arvoristiriidoista, joihin sovitamme arkiset elinpiirimme.

1.1 Monitieteisen äänimaisematutkimuksen taustaa

Äänimaisemaa on tutkittu Suomessa verrattain paljon viimeisen 30 vuoden aikana. Olisi hieman harhaanjohtavaa puhua vain suomalaisesta äänimaisematutkimuksesta, sillä suomalainen tutkimus on kytkeytynyt varhain kansainväliseen tutkimukseen. Maantieteilijä Johannes Gabriel Granö totesi jo yli sata vuotta sitten Viroon sijoittuneessa maiseman metodologisessa tutkimuksessaan, että myös näkymätöntä äänimaisemaa voidaan pitää tutkimuskohteena. Visuaalisesti tarkasteltavan maiseman ja sen näkyvien muotojen, kuten lähi- ja kaukonäkymien rinnalle Granö toi ääniympäristöä tarkastelevan kuuluman käsitteen. (Granö, 1923, s. 8–9; s.126.) 40 vuotta myöhemmin Rachel Carlson teoksessaan *Hiljainen kevät*, kiinnitti huomiota linnunlaulusta vaienneeseen teollisuuskaupungin äänimaisemaan (Carlson, 1963). Varsinaisen äänimaiseman

kulttuurisen tutkimuksen puolella Raymond Murray Schaferin akustisen ekologian tutkimusavaus liittyi eri tieteenaloilla ja myös Suomessa virinneeseen ympäristötietoisuuden lisääntymiseen. Aihealueen esiin tulo eri alojen tutkimuksessa näkyi rakennettuihin ympäristöihin ja etenkin ympäristömeluun keskittyvässä tutkimuksessa (ks. Schafer, 1977a).

Schaferin mukaan ekologian tutkiessa elävien organismien ja elinympäristöjen välisiä toiminnallisia suhteita, akustinen ekologia voi tutkia äänten ja yhteisöjen suhteita huomioiden sijainnin ja ympäristön akustisia ominaisuuksia sekä niiden keskinäisiä vaikutuksia (Schafer, 1977a, s. 205). Kulttuurisen äänimaiseman tutkimuksen uranuurtajana ja säveltäjänäkin tunnettu Schafer tarkasteli äänimaisemaa kompositiona, jonka tuottajana ihmisillä oli aktiivinen rooli. Schaferin eurooppalaisiin kyliin sijoittuvassa tutkimuksessa äänimaisema avautui dynaamisena kompositiona, jota tutkimalla ihmiselle avautui mahdollisuus tarkkailun sijaan myös vaikuttaa ympäristönsä tilaan. Tutkimusmenetelmänään hän kehitti erityisesti maiseman aktiivista kuuntelua ja äänikävelymetodia. (Schafer, 1977a; 1969; 1967.) Ääniekologista tutkimusta Schaferin kanssa yhteistyössä kehittänyt säveltäjä ja ekologi Hildegard Westercamp on myös painottanut ympäristöstään tietoisesta kuuntelun roolia tehden tutkimusta myös teollisissa ympäristöissä, kuten esimerkiksi hylätyillä tehdasalueilla (Westercamp, 2002, s. 1–6).

Kulttuurisen tutkimusintressin rinnalla systemaattisempaa luonnontieteellistä tietopohjaa äänimaiseman tutkimukselle on luonut Bernie Krause, jonka varhainen spatiaaliseen ekologiaan ja bioakustiikkaan pohjautuva kenttätutkimus keskittyi ekologian käsitteiden soveltamiseen ja luonnon äänten tarkkailuun luonnon ääniympäristöissä. Krausen huomioina tunnetaan esimerkiksi äänilokerohypoteesi sekä maskina tunnettu ääniympäristön vuorovaikutusilmio, jossa samalla taajuudella, lähempänä tai voimakkaammin esiintyvä ääni voi estää lajeja kuulemasta niille merkityksellisiä ääniä. (Krause, 1993, s. 1–6.) Bioakustiikan menetelmillä voitiin hahmottaa esimerkiksi populaatioiden äänellistä kokoa, esiintymisaluetta, esiintyvyyttä kuin myös näiden tekijöiden välisiä muutoksia. Krausen pitkillä kenttä-äänitysmatkoilla käyttämistä menetelmistä mainittakoon äänispektrografia, jota on kehitetty myös nykyaikaisissa lintujen tunnistamiseen käytetyissä paikkatietosovelluksissa. (Pijanowski ym. 2011.)

Äänellä ja äänimaisemilla on tärkeä rooli myös kulttuurisena ilmaisuna. Äänimaisemaa voidaan äänellisen kommunikaation tutkija Barry Truaxin mukaan huomioida erityisesti sosiaalisen toiminnan ilmentäjänä, jossa äänellä on tehtävä kulttuuristen merkitysten välittäjänä. Truaxin tutkimuksellinen mielenkiinto pohjautuu psykoakustiikkaan ja ympäristöakustiikkaan laajentuen äänellisen vuorovaikutuksen ja ääniyhteisöjen dynamiikkaan. Truaxin mukaan akustisena yhteisönä

voidaan ajatella moninaisia yhteisöjä, joissa tutkimusympäristöt skaalautuvat huoneista aina virtuaalisiin yhteisöihin, joita äänellinen vuorovaikutus yhdistää. (Truax, 2001, s. 6–7; 65–66.) Äänimaisemakompetenssin käsitteellä myös Truax on tuonut esiin vaikuttavaa tutkimusotetta, jonka avulla äänimaiseman lisääntyneen ymmärtäminen loisi parempia edellytyksiä myös toimia tämän ymmärryksen mukaisesti (ks. Uimonen, 2005, s. 39; Truax 2001, s. 57).

Alkuperäiskulttuureja koskevan ja ihmisäänen tutkimuksen parissa työskennellyt Steven Feld on taas pyrkinyt jäsentämään äänen merkitystä ihmisen paikkakokemuksen ja akustisen ympäristön suhdetta luonnonvaraisissa ympäristöissä. Etnomusikologin taustalla Feld on tarkastellut akustista ilmaisuja ihmisäänen ja ympäristön tilallista vuorovaikutusta Papua uudessa Guineassa Kalulin alkuperäisheimon parissa. Äänittämällä sademetsän rikasta äänimaisemaa hän tutki maiseman kuuntelemisen ja äänellä ilmaisemisen paikallisia tapoja ja merkityksiä. (Feld, 2016 s. 462; 1996.) Ääniantropologista tutkimusta sekä etnografista osallistuvaa tutkimusmenetelmää soveltaen Feld loi akustisen epistemologian käsitteen (eng. *acoustemology*). Sitä voidaan luonnehtia elettyyn ja moniaistisesti koettuun ympäristöön paikantuneena äänellisen tiedon muodostamisen ja tiedon välittämisen tapana, jolla lähestytään eri aistimodaliteettien kautta muodostuvaa jaettava paikkakokemusta (Feld 1996; s. 91–98). Luonnonvaraisessa ja luonnon rytmien hallitsemassa ympäristössä äänellä on siis erityinen yhteisöllinen rooli myös paikkatiedon ja paikkakokemuksen välittäjänä.

Krausen, Feldin, Schaferin, Truaxin, Westercampin ja kollegoiden luomia äänimaiseman käsitteitä on sovellettu myös maisemaekologisessa tutkimussuuntauksessa. Spatiaalisen ekologian ja bioakustiikan keskittyessä esimerkiksi eläinten reaktioihin, äänimaisemaekologiassa tutkimusintressi kiinnittyy maisemassa laajempina ekosysteeminä ilmiöinä vaikuttavien äänellisten vuorovaikutussuhteiden tarkasteluun, jota tutkitaan myös kvantitatiivisin menetelmin. Bryan Pijanowski työryhmineen on painottanut äänimaiseman materiaalisia lähtökohtia länsimaisessa kontekstissa, myös humanistiseen semioottisia merkityksiä painottavaan akustiseen ekologiaan eroa tehden. Äänimaisemaekologinen suuntaus hyödyntää kuitenkin aiempaa äänimaiseman tutkimusta, joka on yhdistellyt ekologisia, behavioristisia, psykologisia ja humanistisia lähestymistapoja. (Pijanowski ym., 2011.)

Äänimaisemaekologinen luokittelu perustuu eri äänilähteiden vaihtelusta syntyvään äänimaiseman dynamiikkaan. Luokittelussa alun perin Krausen luoma biofonian käsite viittaa ekosysteemien tuottamaan ja antropofoninen ihmisen teknologian tuottamaan ääneen. Geofoninen on taas planetaaristen prosessien, kuten tuulen, aaltojen tai maankuoren liikkeen tuottamaa. (ks. Farina

2014; Pijanowski ym., 2011; Krause 2008; 2002; 1987; 1984.) Luokittelu luonnon ja ihmisen ja planetaaristen äänten tuottaman äänimaiseman välillä ei ole kuitenkaan itsestään selvää.

Esimerkiksi ilmastonmuutoksen tuottamien sääilmiöiden vaikutukset globaaleissa ekosysteemeissä ja myös äänimaisemassa, eivät palaudu enää selvärajaisesti luontoa ja ihmistoimintaa toisistaan erottaviin selitysmalleihin. Äänimaisemaekologisen luokitteluun perustuen äänimaiseman dynamiikkaa onkin hedelmällisempää tarkastella lineaaristen syy-seuraussuhteiden sijaan eri tasoilla skaalautuvien keskinäisriippuvaisuuksien tuottamina paikkaperustaisina prosesseina, joissa ihmistoiminnalla on olennainen rooli.

Pijanowskin ja kollegoiden tarkennuksia huomioiden voidaan todeta, ettei akustisten ekologian nimeä kantavassa tutkimuksessa käytetty juurikaan ekologiaan liittyvää hypoteesinasettelua tai systemaattiseen toistettavuuteen ja mitattavuuteen perustuvia menetelmiä.

Äänimaisemaekologisessa tutkimuksessa on kuitenkin kiinnostus myös käsitteisiin, joita humanistisen ja kulttuurisesti suuntautuneen äänitutkimuksen puolella on luotu ja kehitetty.

Toisistaan erottuvien tieteen traditioiden rajoja koettelevaa lainailua on tapahtunut tutkimussuuntausten välillä puolin toisin. Esimerkiksi äänimaisemaekologian määritelmää käytti alun perin Barry Truax akustisen ekologian käsikirjassaan (Krause, 1993, s. 2; Truax, 1978).

Ajankohtaisia äänimaiseman monimenetelmäisen tutkimuksen avauksia löytyy myös biomaantieteen ja geoteknologian alalta (Pijanowski ym., 2011; Gallagher, ym., 2016).

Äänimaisemaa on tutkittu siis usealla tieteen alalla ja monimenetelmällisellä tutkimusotteella pikemmin kuin yhden tieteenalan edustamasta rajatusta traditioista käsin, mitä voidaan pitää myös äänimaiseman tutkimuksen menetelmällisenä vahvuutena.

Schaferin käynnistämä ensimmäinen kansainvälinen tutkimushanke oli *World Soundscape Project* ja sen eurooppalaisiin kyliin sijoittuva *Five village soundscapes*-hanke vuonna 1975 (Schafer, 1977a;1977b), joka on toiminut esikuvana ja metodologisena perustana myös suomalaisissa tutkimus- ja keruuhankkeissa. 1990-luvun alussa Suomessa aktivoituneessa ääniympäristöjen monitieteisessä tutkimuksessa mukana olleista kansainvälisistä äänitutkijoista näkyviä ovat olleet myös Barry Truax ja Steven Feld (ks. Truax, 1978; Feld 1996). Schaferin ääniympäristöjen kulttuurinen, Truaxin akustisen kommunikaation sekä Feldin ääniantropologinen lähestymistapa lienevät vaikuttaneen eniten suomalaisessa äänimaisematutkimuksessa, joka on jatkunut ylijärjestyksinä tutkimusyhteistyönä sen alkutaipaleelta asti (ks. Järviluoma & Piela toim., 2016).

Äänimaiseman kulttuurisesti painottuneen tutkimuksen Suomessa käynnistäneenä hankkeena voidaan pitää Vuonna 1998 Suomessa Helmi Järviluoman kokoama *Acoustic environments in*

change hanketta, joka on jatkanut edeltäjiensä työtä, tehden äänitutkimusta kylissä, joihin Schafer oli työryhmineen 20 vuotta aiemmin päätyntä (Järviluoma ym., 2009). Osallistavaa metodia on käytetty myös *European acoustic heritage* hankkeessa, jossa paikallisia asukkaita rohkaistiin ympäristöjensä äänikartoittamiseen erityisesti aineettoman kulttuuriperinnön näkökulmasta (Kytö ym., 2012). Tällä hetkellä meneillään on kulttuurisen äänen tutkimuksen dosentti Meri Kydön johtama tutkimushanke *Kuultava Tulevaisuus*. Hanke on jatkoa *Sata suomalaista äänimaisemaa* (Koivumäki ym., 2006) ja *Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat*-keruuhankkeille (Uimonen ym., 2017). Näissä hankkeissa kehitetyt kenttätömetodit ovat toimineet kasvualustana meneillään olevissa äänikeruissa ja äänimaiseman monipaikkaisissa tutkimuksissa. Mukana tutkimushankkeissa ovat olleet esimerkiksi Suomen Akustisen Ekologian Seura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Turun yliopisto, Tampereen yliopisto ja ammattikorkeakoulu, Aalto-yliopisto sekä Itä-Suomen yliopisto, josta *Someco- äänen medioituminen ja ekokriittinen kuuntelu*-hanke jatkaa pitkittäisaineiston keruuseen ja analysointiin liittyvää tutkimusta kuudessa eurooppalaisessa kylässä. Suomen paikkakunnista on edustettuna Nauvo. Hanke avaa tulokulmaa erityisesti medioituvan äänimaisemaan ja sen kokemisen muutokseen. (ks. Uimonen, 2025; Uimonen ym., 2025.) Äänimaiseman tutkimuksen kansainvälisyys, monitieteisyys ja myös taidetta ja tutkimusta yhdistävä monialaisuus heijastuu myös tutkimusmetodeissa ja julkaisutavoissa. Suomalaisen äänitutkijoiden järjestäytymisellä Suomen akustisen ekologian seuran nimen alle vuonna 1999 on niin ikään kansainvälinen yhteys vuonna 1993 perustettuun maailman akustisen ekologian foorumiin.

Äänimaisemaa on Suomessa tutkittu ja teoretisoitu monipuolisesti kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia menetelmiä yhdistäen. Erityisesti viestinnän teknologisen äänen tutkimuksen menetelmiä on sovellettu monitieteisissä työryhmissä ja integroitu osaksi äänimaiseman kulttuurista tutkimusta. Äänimaiseman tutkimus on saanut välineitä ja osaamista ääniteknologian ja luovan koulutuksen alalta, kun taas teknisempi koulutus on hyötynyt yliopistojen teoreettisista sisällöistä. (ks. Järviluoma ym. 2009 toim., s. 13–14.) Erityisen luovasti Äänitys- ja analysointitekniikkaa, paikkatietoon perustuvaa äänikartoitusta sekä esihistoriallisen maiseman arkeoakustista tutkimusta on yhdistetty esimerkiksi Pohjois-Suomen pyhien paikkojen kaikututkimuksessa (Rainio ym., 2017), joka on julkaistu *Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat* artikkelikokoelmassa (Uimonen toim. 2017).

Löyhemmin äänimaisemaan, mutta tutkimusasetelmani kannalta mainitsemisenarvoista kuljeskelevaa tutkimusotetta edustaa myös Inkeri Aulan tutkimus *Aistikävely kaupunkimaisemaan – yhteisen tilan kokemus ja joutomaiden polut*. Artikkelit on julkaistu osana *Aistitut elinympäristöt*

muutoksessa: ylisukupolviset ympäristösuhteet Euroopassa 1950–2020- hanketta, jossa on tarkasteltu miten jokapäiväistynyt digitaalinen teknologia vaikuttaa ympäristön aistimiseen. Aula on tutkinut aistielämäkerrallisen kävelymetodin avulla, miten henkilökohtaiset aistimuistot kaupunkimaisemassa yhdessä liikkumalla voivat herätellä myös maiseman kätkemää ja jaettua historiallista muistia. Aistielämäkerrallista metodia on kehitetty Suomessa juuri äänen etnografisen tutkimuksen alueella. (Aula, 2018; Järviluoma 2018, s. 74–78; Järviluoma & Wagstaff, 2002; Järviluoma & Vikman, 2013.)

Äänimaiseman aiempi tutkimus hahmottui edellä valitsemieni tutkimusesimerkkien valossa luonnontieteellisiä, humanistisia ja teknologian tutkimuksen menetelmiä soveltavana tutkimuksen alana. Etenkin äänimaiseman kulttuurinen tutkimus vaikuttaa tutkimuskatsaukseni valossa alueelta, jonka kohtalona, ja myös rikkautena, on vaeltaa eri tieteen traditioiden ja metodologioiden rajamailla. Suomessa äänimaisemia on tutkittu vain vähän varsinaisessa maisemantutkimuksen oppiaineessa. Myös maisemaa on kuitenkin tutkittu 1990-luvulta lähtien moniaistisia ja multimodaalisia lähestymistapoja käyttäen (ks. Häyrynen, 2021). Esimerkiksi maisemantutkimuksen humanistisella paikkatiedolla (*Humanistic Gis*) näen paljon yhteistä äänimaiseman kulttuurisen tutkimuksen kanssa. Tutkimusaiheena kaupunkihiljainen asettuu myös näitä tutkimuksen aloja yhdistäväksi tutkimuskohteeksi.

1.2 Hiljaisuuden tutkimusta Suomessa

Luotuaani lyhyen yleiskatsauksen äänimaiseman tutkimukseen Suomessa, siirryn käsittelemään varsinaista hiljaisuuden tutkimusta Suomessa, jota käsittelem tässä esiin tulevin tutkimusesimerkein. Hiljaisuuden kulttuuriseen tutkimukseen perehtynyt Outi Ampuja on määritellyt ääniympäristön ja äänimaiseman tutkimuksen välistä eroa. Ääniympäristöjen tutkimuksessa keskiössä voi olla mikä tahansa fyysinen äänienergeettinen ympäristö, ja sen tutkimus vailla kulttuurisesti painottunutta tulkintaa. Tällöin tutkimukselliset ja yleiset huomiot voivat keskittyä esimerkiksi äänentasoihin tai äänen hyvinvointivaikutuksiin. Äänimaiseman kulttuurisessa tutkimuksessa tällaiset lähtökohdat jäävät taka-alalle, jolloin huomion kohteina voivat olla myös maiseman herättämät yksilölliset ja jaetut kokemukset. (Ampuja, 2016, s. 76–77.) Ampujan tulkinnassa äänimaiseman ja ääniympäristön ero ymmärretään hieman eri tavoin kuin maiseman tutkimuksessa. Tässä maisemaa voidaan lähestyä etäältä tarkkailtavana tilaesityksenä, kun ympäristö avautuu taas moniaistisena ja kokemuksellisenä tutkimuksen kohteena. Erityisesti moniaistisuus ja kokemuksellisuus vaikuttavat humanistisen maisemantutkimuksen alalla osana affektiivista käännettä, jossa maiseman luenta on

muuttunut yhdestä kronologisesta tulkinnasta kohti aikalaiskokemuksia ja useita erilaisia historiallisia lähteitä huomioivia tulkintoja (ks. Häyrynen toim., 2021).

Hiljaisuutta ja sen kokemista voidaan tutkia myös kirjallisia lähteitä tarkastellen. Outi Ampuja on avannut suomalaista hiljaisuutta kulttuurisesti, paikallisesti ja subjektiivisesti muotoutuvana ilmiönä tarkastellen kirjoitettuja äänimaisemakokemuksia ja muistoja menneistä äänimaisemista. Ampujan kokoama laaja *Suomalainen hiljaisuus—att uppleva tystnad-* keruukilpailu sekä myös Lundin yliopistossa julkaistu *Ljud och oljud* ovat yhdistäneet kirjallisuuden tutkimusta ja äänimaiseman semioottista lähestymistapaa. (SKS 2011; 2012; Ampuja 2014; Sandgren 2014.) Kirjassaan *Hyvä hiljaisuus* Ampuja toteaa, että alkuperäisiä äänimaisemista tai ensisijaisesti hiljaisuudesta kertovia kirjallisia lähteitä on säilynyt vain vähän. Kulttuurisesta hiljaisuudesta ja sen historiallisesta muutoksesta voidaan saada kuitenkin tietoa tarkastelemalla toissijaisia ja yllättäviäkin lähteitä, kuten esimerkiksi melulainsäädäntöä. (Ampuja, 2017.)

Sekä äänimaiseman kulttuurisessa tutkimuksessa, että humanistisen maisemantutkimuksen alueella maisemakokemuksen tutkimuksen yhtenä lähtökohtana voidaan pitää myös maiseman mikrohistoriallista luentaa (ks. Ginzburg, 1976/1996). Carlo Ginzburg on tuonut esiin teoksessaan *Johtolankoja, kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista* lähestymistavan, joka syntyi vastauksena yhteiskuntaa makroilmionä tarkastelemaan tutkimukseen. Mikrohistoriallinen lähestymistapa on kiinnostunut arjen triviaaleinakin toistuvista tapahtumista, tavoista ja käytännöistä. Näennäisen merkityksettömiksi koettujen tai tieteellisesti määrittelemättömien yksityiskohtien seuraaminen saattaa avata tutkimuskohteesta merkityksiä, joita perinteisemmän tietokäsityksen avulla ei välttämättä tavoiteta. (Ginzburg, 1976/1996, s. 74–75.)

Mikrohistoriallista ja kaunokirjallista näkökulmaa hiljaisuuden kokemiseen avaa historioitsija Peter Englundin essee *Hiljaisuuden historia*. Englund huomioi 1700-luvulta alkaneen höyrykoneen yleistymisen tuoman muutoksen eurooppalaisessa kaupunkiäänimaisemassa. Englund arvioi ihmisäänten ja kommunikoinnin kaupungeissa jääneen kasvavan melun ja liikenteen taustakumun alle. Äänen voimakkuuden sekä melun lähteiden määrällisen lisääntymisen kaupungeissa Englund näkee köyhdyttäneen yksilöllistä aistikokemusta ja kaventaneen hienovaraisten äänten kuulemisen repertuaaria. Kaupungin äänimaisemallisesta horisontista on tullut latteampi ja myös ihmisen mahdollisuudet havainnoida ääniympäristöään sensitiivisesti ovat vähentyneet. Hyvin hiljaisen äänimaiseman kokemusta, kuten alas putoilevien lumihiihtäleiden kuulemista, Englund kuvailee harvinaisena, mutta yhä paikoin tavoitettavana menneen äänimaiseman reliikinomaisena kokemuksena. (Englund, 2013, s. 27–30.)

Historiallista äänimaisemaa on tutkittu viime vuosina myös muistitiedon ja historiallisen paikallistutkimuksen keinoin. Äänidokumenttien puuttuessa varhaisia äänikerroksia on voitu päätellä karttojen, arkistokuvien ja toissijaisten kirjoitettujen lähteiden valossa eläytyen. Tällaista kokemuksellisuutta painottavaa metodia käyttäen, ilman säilyneitä äänilähteitä operoinut Marko Niemelä on luonut mustavalkoiselle ja mykälle valokuvalle historiallisen äänimaiseman väitöskirjajulkaisussaan *Huumaava äänten pauhu, Rovaniemen markkinoiden äänimaisema 1881–1930*. (Niemelä, 2023.)

Vielä kauemmas esihistorialliseen maisemaan kurottava ääniteknologiaa ja arkeologista tutkimusta yhdistelevä kaikututkimus on tarkastellut Suomen esihistoriallisten pyhien paikkojen muodostumista akustiikaltaan poikkeuksellisiin paikkoihin, kuten kapeille ja jyrkkäseinäisille rotkojärville. Tässä ympäristöakustista ja psykoakustista lähestymistapaa yhdistävässä tutkimuksessa erämaan hiljaisen äänimaiseman rooli korostuu osana pyhän paikan kokemusta. Tutkimus herättää eloon muinaisen ihmisen luonnon paikkoihin kiinnittyvän illusorisenkin äänimaisemakokemuksen, joka ei sisältänyt esimerkiksi äänen heijastuslakien tietopohjaa. Esihistoriallisessa maisemakokemuksessa kalliot ja seidat saattoivat näin todella puhua kulkijalle ja akustista kommunikaatiota saattoi tapahtua myös ihmisten ja ei-elollisten luontokappaleiden välillä. (Rainio, ym., 2017.)

Laajempaa eurooppalaista näkökulmaa, siihen millaisia merkityksiä hiljaisuudelle eri aikoina on luotu ja miten hiljaisuutta on ymmärretty, käsitellään Marjo Kaartisen (2015) toimittamassa *Hiljaisuuden kulttuurihistoria*-artikkelikokoelmassa. Meri Heinonen käsittelee osuudessaan kontemplatiivisen hiljaisuuteen liitettyjä sisäisen kilvoittelun ja pyhyiden kokemisen käytäntöjä, jotka ovat olleet kiinteä osa kristinuskon harjoittamisen sisäistä säännöstöä keskiajan luostarilaitoksessa (Heinonen, 2015, s. 43–63). Hiljaisuudella on historiansa myös institutionaalisen ja sosiaalisen vallankäytön keinona. Kirjan loppupuolen artikkelit tarttuvat hiljaisuuteen vaientamisen ja vaikenemisen näkökulmista. Esimerkiksi Mari Tiihosen artikkeli *Hiljaiset väkijoukot Ludvig XVI:n tuhon saattajina* käsittelee sosiaalisesti tuotettua hiljaisuutta Ranskan vallankumouksen aikaisissa kansalaiskuvauksissa, joissa vaikeneminen toimi keinona kansanjoukkojen ohjaamisessa ja toisaalta myös kansan omaksuman mielipiteen ilmaisuna. Tiihonen kuvaa intensiivisesti, kuinka väkijoukot osoittivat majesteettisella hiljaisuudellaan paheksuntaansa asemansa menettäneelle vallanpitäjälle sekä tämän edustamalle monarkialle. (Tiihonen, 2015, s. 219–251.)

Nyky aikaan tultaessa *Kulttuurintutkimus*-lehden *Hiljaisuuden* teemanumerossa kulttuurisen äänentutkimuksen dosentti ja taiteilija Taina Saarikivi käsittelee hiljaisuuden roolia osana vaiettua teollista kulttuuriperintöä. Hän lähestyy hylätyn sinkkikaivoksen ja autiotuvan teollisuuspaikkakunnan hiljaisuutta kollektiivisena, mutta myös kyläläisten torjumana maisemakokemuksena. Saarikivi sovittaa aistietnografista hiljaisuuden tutkimusta muistitietotutkimuksen ja kulttuurisen äänimaiseman tutkimuksen välimaastoon. Muistitietotutkimuksen osallistuvilla menetelmillä kaivoskylä herää eloon kyläläisten kertomana. Mennyt ja kertomuksin avautuva äänimaisema paikallistuu Saarikiven tutkimuksessa myös maisemassa kulkien ja sinne sijoittuvia menneisyyden katkelmia ääninä sovittaen. (Saarikivi, 2024, s. 51–64.)

Hiljaista äänimaisemaa sivutaan myös yhteiskuntatieteellisesti virittyneen kulttuurin tutkimuksen alueella. Esimerkiksi Juhana Venäläinen on tutkinut artikkelissaan *Kuuloyhteisistä kuuntelunvapauteen* äänimaisemaa yhteisvaurauden käsitteen avulla. Hiljainen maisema avautuu yhteisön niukkana resurssina, joka on kaikkien ja ei-kenenkään omistuksessa ja jonka hallinnasta ajallisesti paikallisesti ja kulttuurisesti rajautuneena myös neuvotellaan. Erityisenä yhteisvaurauden lajina äänimaisema on sekä materiaalista että immateriaalista ja rajat yksityisen ja julkisen äänitilan välillä ovat hauraita ja läpäiseviä. (Venäläinen 2016, s. 39–43; Haag, 2002., s. 115; Hardin 2011/1968.) Oikeutta tällaisiin kuuloyhteisiin Venäläinen ehdottaa lähestyttäväksi edeten resurssiajattelusta kuuntelun vapauteen, jolloin myös pääsyä rauhalliseen äänimaisemaan voidaan ymmärtää jokaisen oikeuksiin rinnastettavana toimintaa ohjaavana periaatteena (Venäläinen 2016, s. 48). Matkailun tutkimuksen alueella myös Tuomo Alhojärven näkökulma haastaa perinteistä maiseman resurssiajattelua. Hän on tarkastellut hiljaisuusmatkailukonseptia ja sen toimijuuksia, sekä myös kestävä matkailun haasteita fossiiliriippuvaisessa matkailuelinkeinossa. Alhojärvi kiinnittää huomiota hiljaisuusmatkailuun paitsi rytmisenä siirtymänä ja irrottautumisena totunnaisesta arjesta, myös keinona irrottautua resurssiajattelusta kohti kestävämmän elämystalouden uudenlaisia arvoketjuja. (Alhojärvi, 2016.)

Viherverkkoselvitysten sekä kestävä kaupunkiympäristön tutkimusta on kohdistettu viime vuosina myös kaupungin hiljaisiin alueisiin monilajisina elinympäristöinä. Arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun alueelta julkaistussa artikkelissa *Kaupunkiluonnon aistiympäristö suunnittelukysymyksenä* kaupunkipuiston hiljaisuutta on lähestytty sosioekologisenä ympäristönä, joka avartaa rauhallisen kaupunkiluonnon merkityksiä ja syy-seurausketjuja monilajisuutta huomioivan puistosuunnittelun ja keskinäisriippuvuuksia paremmin ymmärtävän hyvinvoinnin näkökulmasta. (Veijola ym., 2023.) Hiljaisuuden tutkimuksesta suomessa mainittakoon vielä

Euroopan unionin meludirektiivin vaikutuksesta syntyneet raportit. Näissä hiljaisten kaupunkialueiden kartoituksissa on käytetty osallistavia metodeja, joissa saavutettavat hiljaiset viheralueet avautuvat yhä ihmisen hyvinvointiin keskittyvästä virkistysnäkökulmasta, tuoden kuitenkin esiin kaupunkiluonnon ja kaupunkikulttuurin yhteen sovittamisen tarvetta. (ks. Leppänen & Kuja-Aro, 2020; Karvinen, P.& Savola, 2004; Piilola, 2005.)

Suomalainen hiljaisuuden tutkimus näyttäytyi tässä luvussa esittelemäni tutkimuskirjallisuuden valossa laadullisesti painottuneena tutkimuksen alana, jossa hiljaisuudelle voidaan antaa hyvin erilaisia arvoja ja määritelmiä. Tutkimusesimerkkien valossa kaupunkihiljainen maisema avautui moniaistisena äänimaisemana ja multimodaalisina maisemakokemuksina. Näin myös Iidesjärven kaupunkihiljainen jäsenyi tutkittavaksi ei etäältä tarkkailtavana tilaesityksenä vaan vuorovaikutteisena ympäristönä ja historiallisena tilaprosessina, jota tulisi arvioida myös paikan päällä. Äänimaiseman kulttuurisesti virittyneen ja maisemantutkimuksen paikkakokemusta käsittelevän tutkimuksen valitsin lähtökohdikseni näitä tutkimuksenaloja yhdistävinä suuntauksina. Näiden huomioiden varassa rakensin tutkimusasetelmaani ja tutkimuskysymyksiä huomioiden erityisesti arkisiin ääniympäristöihin paikantuvaa kokemuksellisuutta ja paikkojen kerrostunutta mikrohistoriaa yhdistävää lähestymistapaa, jonka avulla tarkastelisin Iidesjärven muutoksenalaista kaupunkihiljaista äänimaisemaa ja äänimaisemakokemusta.

2 Lähtökohtia kaupunkihiljaisen tutkimiseen

Tässä luvussa esittelen lyhyesti käyttämäni keskeiset käsitteet, jonka jälkeen taustoitan kaupunkihiljaista eri aloja kokoavana tutkimuskohteena. Kaupunkihiljainen luontoa, kulttuuria ja teknologiaa yhdistävänä äänimaisemana ja arkisena maisemakokemuksena avautuu kulttuurisesti monitulkintaisina merkityksinä ja tilan tuottamisen tapoina. Lähestyn kaupunkihiljaista relaatiokäsitteenä, jossa hiljainen maisema ei ole pelkkä asian tai paikan ominaisuus vaan myös tiettyjen asioiden ja kokijoiden välinen suhde (ks. Venäläinen, 2016).

2.1 Keskeiset käsitteet

Kaupunkihiljainen, jota lähestyin sekä äänimaisemana että kokemuksena, oli käsitteellisessä määrittelyssä keskeisessä osassa. Luotuani aihetta taustoittavan kirjallisuuskatsauksen aiempaan äänimaiseman sekä hiljaisuuden tutkimukseen Suomessa, tarkastelin kaupunkihiljaista fyysisesti määrittävänä ja asetuksin säädeltyinä ympäristönä. Tämän jälkeen luonnostelin luonnon, kulttuurin ja teknologian perspektiiveistä, millaisiin tutkimuksen aloihin kaupunkihiljainen voi kytkeytyä. Jaotteluni ei perustunut suoraan valmiiseen luokitteluun, mutta sillä on kiinnekohta akustisen ekologiaan, jossa äänimaisemia jaotellaan esimerkiksi esiteollisiin (eng. *hi-fi*) ja jälkiteollisiin (eng. *lo-fi*) (Schafer, 1977a). Jaottelu viittaa myös äänimaisemaekologiaan, jossa maiseman äänilähteitä on luokiteltu esimerkiksi biofonisiin, antropofonisiin ja geofonisiin (Farina, 2014, s. 7-11; Pijanowski ym., 2011; Krause, 2008; 2002; 1987; 1984).

Luvussa kolme siirryin tarkastelemaan tutkimuskysymystäni suhteessa aiempaan ympäristösuhteen (eng. *environmental perception*) ja kokemuksellisen paikkatiedon (eng. *Humanistic Gis*) tutkimukseen. Tässä yhteydessä tutkimusasetelmaa ja havainnointitilanteita jäsentävinä käsitteinä tarkastelin lajienvälistä ja moniaistisesti koettua äänimaisemaa (ks. 3.2.1). Osallistava havainnointi ja aistietnografinen menetelmä saivat painoarvoa äänimaiseman kokemuksellista lähestymistapaa koskevassa osuudessa (Pink, 2015; Feld 1996). Keskeisimpinä työkaluina tarkastelin äänimaiseman tutkimuksen aktiivista kuuntelua ja äänikävelyä (Schafer, 1977a). Muita akustisen ekologian termejä, joiden avulla hahmotin äänimaisemaa, olivat avainääni, äänimaamerkki ja signaali. Polyfoninen eli moniääninen maisema toimi kuunteluosuutta kokoavana käsitteenä, jota tarkastelin luvussa *Polyfonisen äänimaiseman kahinassa ja kohinassa* (ks. 4.2.3). Näitä äänimaiseman tutkimuksen peruskäsitteitä hyödynsin lähtökohtaisesti havainnointi- ja haastatteluvaiheessa, mutta niille löytyi kiinnekohtia myös kävelyhaastattelujen ja kuuntelukävelyjen analyttisessä ja teoreettisessa käsittelyssä.

Selvitin tutkimuskysymystäni kriittisen diskurssianalyysin menetelmällä, aineistoa kategorioihin jäsenellen. Michel Foucaultin (1969/2005) ja suomalaisten diskurssintutkijoiden (Jokinen ym., 2016) viitoittamana kiinnitin huomiota erityisesti äänimaisemaa koskeviin diskursiivisiin käytäntöihin ja diskurssien strategisiin muotoiluihin, joita aineistossani edustamaan valikoituivat puistosuunnitelman ennallistamisen ja monimuotoisuuden ilmaisut. Aineiston poleemisen luonteen vuoksi kategorisoin aineistoa myös valta- ja vastadiskursseina. Tarkastellessani, miten kaupunkihiljaista äänimaisemaa paikan päällä ja puheenvuoroissa tuotettiin, paikansin aineistosta auditiivisen järjestymisen orastavana käsitteenä. Auditiivista järjestymistä peilasin myös aiempaan Mervi Kydön äänimaisematutkimukseen, jossa hän on käsitellyt kerrostaloasumisen akustemologiaa ja akustista järjestystä (Kytö, 2010; 2011).

Auditiivinen järjestymisen ei avautunut vielä käsitteenä yksin diskurssianalyysin avulla vaan se tarvitsi tuekseen eri aineksia yhdessä arvioivaa lähestymistapaa. Tarkastelin aineistolöytöjeni diskursiivisia merkityksiä maisemakokemuksia, sosiaalisia käytäntöjä sekä representaatioita yhteen niveltävän artikulaatioteorian avulla (Foucault, 1969/ 2005; 1980; Hall 1996; Laclau & Mouffe, 1985; Laclau 1977). Tässä osuudessa keskeiseksi toiminnalliseksi käsitteeksi muodostui neuvottelu. Neuvottelua kaupunkitilan äänellisistä käytännöistä tarkastelin myös johdannon hautausmaaesimerkissä sekä aineiston analyysivaiheessa luvussa *Ei-inhimillinen neuvottelussa* (ks. 4.3.6).

Auditiivisen järjestymisen kehittelyä jatkoin luvussa *Neuvottelu Iidesjärven auditiivisesta järjestymisestä* (ks. 5.1.3). Äänimaisemallista horisonttia laajensin vielä Henri Lefebvren rytmianalyysiin tukeutuen (Lefebvre, 2004). Rytmistä kaupunkiäänimaisemaa tarkastelin analyysiosuuden luvussa *Hiljaisuus maiseman rytmittäjänä* (ks. 4.2.2) sekä luvussa *Arytmisestä järjestymisestä* (ks. 5.1.4). Johtopäätöksiin asti edetessä tutkimuksellista otettani kokoavaksi käsitteeksi muotoutui *laajennettu kuunteleminen* (Gallagher ym., 2016), joka antoi välineitä kaupunkihiljaisen äänimaiseman sekä ympäristösuhteen monimenetelmäiseen tutkimiseen.

2.2 Kytkeytynyt kaupunkihiljainen

Hiljaisuutta kaupunkialueilla on ryhdytty Suomessa kartoittamaan vasta häiritseväksi koetun ja pääosin liikenteen aiheuttaman ympäristömelun lisääntymisen seurauksena (Ampuja, 2017, s. 29). Kaupunkien hiljaisten alueiden kartoittamisen tarvetta ohjaa näkyvimmin meluntorjunnan kansainvälinen ja valtakunnallisen ohjelma (Ympäristöministeriö, 2004). Melunhallintatoimiin on

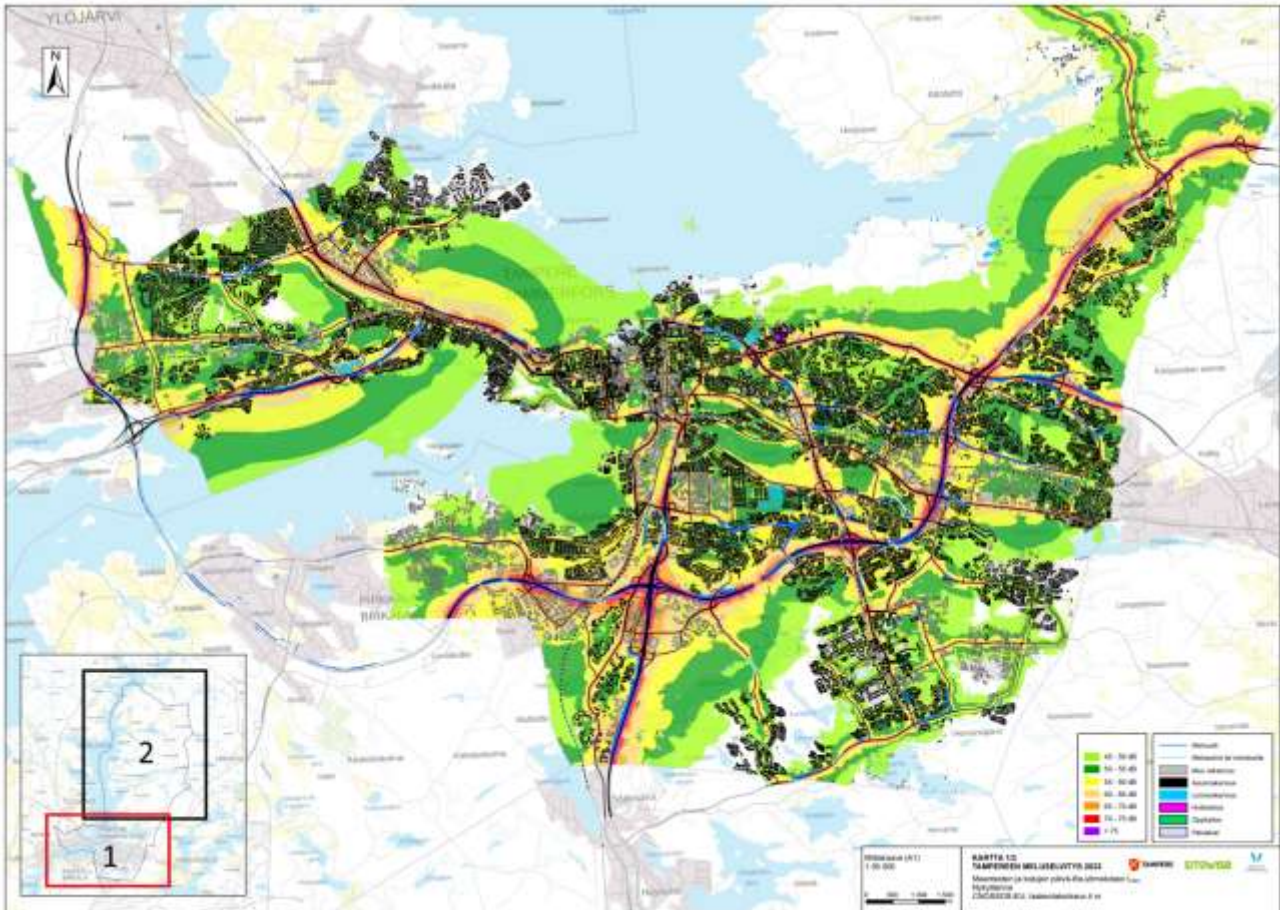
ryhdytty aktiivisemmin vasta 1988 ensimmäisen meluntorjunta-asetuksen (Valtionneuvoston meluntorjunta-asetus, 169/1988) myötä ja systemaattisemmin vuodesta 2002, jolloin hiljaisten alueiden kartoituksen velvoite asetettiin osaksi Euroopan Unionin ympäristömeludirektiiviä. Direktiivi koskee yli 100 000 asukkaan kaupungeja sekä merkittäviä tie- ja rataosuuksia ja edellyttää, että sitä soveltavat jäsenvaltiot pyrkivät säilyttämään hiljaisia alueita rakennetuissa sekä rakentamattomissa ympäristöissä (2002/49/EY, artikla 3).

Kaupunkihiljaisia alueita on kartoitettu Suomen suurimpien kaupunkien melututkimusten yhteydessä koottuina hiljaisten alueiden selvityksinä (Hyvinkää, 2002; Hämeenlinna, 2005; Vantaa 2005; Turku 2007; Kuopio, 2016; Helsinki, 2020; Tampere, 2020). Hiljaisten alueiden kartoituksia on tehty myös maakuntatasolla, ensimmäisenä Satakunnassa, jossa määriteltiin tarkemmin kaupunkimaisen hiljaisuuden kriteerejä. Selvityksen mukaan kaupunkimaisilla hiljaisilla alueilla, luonnon äänet ovat kuultavissa ja ne erottuvat äänimaisemassa. Ihmisen toiminnan aiheuttamat äänet eivät peitä alleen luonnon ääniä ja ovat lähiympäristöään vaimeampia. (ks. Karvinen & Savola 2004.) Tällaiset alueet ovat tyypillisesti taajamarakenteen läheisyydessä tai sen sisällä olevia ulkoilu- ja virkistysalueita, läpikulkuliikenteeltä rauhoitettuja asuinalueita tai laajoja puistoalueita (Piilola, 2025).

Käsitystä ja kokemusta hiljaisista alueista on selvitetty eri kaupungeissa monin eri tavoin asukaskyselyjä, karttakyselyjä, osallistavia työpajoja ja asiantuntijahaastatteluja yhdistellen. Kaupunkihiljaisten alueiden selvitykset vaihtelevat kaupungeittain lyhyistä yhteenvedoista monipuolisiin selvityksiin. Vaikka kovin yhtenäistä tutkimuskäytäntöä hiljaisten alueiden kartoituksessa ei ole, yhteistä selvityksille on kuitenkin asukasosallistumisen ja asukasmielipiteen huomioiminen. Esimerkiksi Helsingissä ja Turussa tehdyissä kartoituksissa koettiin olevan liian vähän hiljaisia alueita (Ampuja, 2017, s. 29). Hiljaisten alueiden pinta- alan raportoidaan vähentyneen myös Tampereen alueella. Tampereen kantakaupungin hiljaisten alueiden kartoituksessa ilmaistaan tarvetta saavutettavien rauhallisten alueiden huomioimiseen. Tampereen kaupunki on asettanut tavoitteekseen: ”*Hiljaiset alueet ovat kaikkien asukkaiden saavutettavissa. Säilytettävät hiljaiset alueet määritellään ja turvataan tärkeiden hiljaisten virkistysalueiden ääniympäristön säilyminen.*” (Tampereen kaupunki, 2022, s. 6–9.)

Kaupunkien teettämät raportit kaupungin hiljaisista alueista eivät anna kuitenkaan kokonaiskuvaa hiljaisista alueista ja niiden merkityksestä etenkin kasvialueiden keskustoissa. Tällä hetkellä esimerkiksi Tampereen keskisen alueen pienempiä saavutettavia rauhallisia viheralueita ja niiden merkitystä ei olla riittävässä laajuudessa tuotu esiin, vaan hiljaisten alueiden kartoitus on

kohdistettu kaupunkialuetta reunustaville laajemmille viheralueille, kuten kaupungin rajalla sijaitsevaan Kaupin metsään, joka ei edusta varsinaisesti rakennettua kaupunkiympäristöä vaan eteläboreaalista metsämaisemaa. Tampereen keskustan tuntumaan sijoittuvat äänimaisemaltaan kaupunkihiljaiset, mutta pinta-alaltaan pienemmät viheralueet ovat jääneet paikoin merkitsemättä kartalle. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, etteikö hiljaisia alueita myös Tampereen keskiseltä alueelta löytyisi. Nämä hiljaiset alueet tulevat esiin melun katvealueina ja liikenteen melukartoituksen oheistietoina (ks. Tampereen kaupunki, 2022; kuva 2).

Kuva 2. Maanteiden ja katujen päivä-,ilta- ja yömelutaso, Tampereen kaupunki, Sitowise, 2022.

Valitsemassani tutkimuskohteessa Iidesjärven eteläisellä viheralueella, joka sijaitsee aivan kaupungin keskusta-alueen tuntumassa, ei ole myöskään merkintää kaupunkihiljaisena alueena. Erityisesti lintujen tarkkailuun vuosikymmenten aikana käyttäjiensä toimesta erikoistuneet alueet, ovat kuitenkin fyysikaalisilta äänitasoiltaan mitattuja sekä aistein koettuja kaupunkihiljaisia ääniympäristöjä, joita paikalliset asukkaat käyttävät aktiivisesti luontoharrastuksissaan. Lintujen tarkkailualueet ovat Iidesjärven alueella paitsi harrastustoiminnan perusteella omaehtoisesti muotoutuneita, myös lainsäädännöllä, kuten pesintärauhalla turvattuja rauhallisia alueita (ks. luonnonsuojelulaki, 2023, 70 § ja 82 §).

Teknisesti hiljaisten alueiden määrittely perustuu melulaskentamallin keskiäänitasoihin eri vuorokauden aikoina. Äänen voimakkuutta kuvataan äänenpainetasona, jota kuvaa logaritminen desibeliasteikko, jossa 10 desibelin nousu äänen tasossa tarkoittaa melun kymmenkertaistumista ja vastaavasti 20 desibelin nousu tarkoittaa melun satakertaistumista. Hiljaisilla luonnonalueilla päiväajan keskiäänentaso pysyy alle 45 desibelissä. Esimerkiksi Etelä-Suomessa tällaisia alueita löytyy vielä laajojen viheralueiden keskeltä ja rannikolta (Helsingin kaupunki, 2020). Vastaavasti kaupunkihiljaisen asuinalueen määritelmän mukaan hiljainen alue väestökeskittymässä ei ylitä päivällä (kello 7–22) 50:n desibelin eikä yöllä (kello 22–7) 45:n desibelin arvoa (Valtioneuvoston asetus, 823/2018;1107/2021).

Myös luonnonhiljaisiksi äänentasoiltaan määritettyjä alueita voidaan löytää kaupunkirakenteen sisältä, kuten korttelipuistoista ja sisäpihoilta, joissa rakennukset luovat hiljaisuudelle otollisia ääniesteitä (Helsingin kaupunki, 2020). Hiljaisuuden kokemuksen määrittely on kuitenkin hyvin kuulijariippuvaista, ja tilannekohtaista, toisin kuin toistettavasti mitattavissa olevissa melumalleissa. Fyysiseen äänimaiseman kokemiseen vaikuttavat myös yksilölliset piirteet, kuten aiempi altistus melulle, äänen taajuus ja esiintymisajankohta. Ympäristön piirteistä myös säätila ja kasvillisuus vaikuttavat äänen etenemiseen ja sen inhimilliseen kokemiseen, kuten esimerkiksi käsitykseen siitä, että puiden lehdet rauhoittavat äänimaisemaa. Kasvillisuuden absorptio-, sironta-, ja estevaikutuksia on huomioitu myös hiljaisten alueiden kartoituksissa liittyen maisemarakenteisiin. Vaikutuksia voidaan tutkia myös laajempien maisemamuuttujien, kuten esimerkiksi kasvillisuusvyöhykkeiden, ilmaston ja maaperän keskinäisiä vuorovaikutuksia tarkastellen. (Kuopion kaupunki, 2021.)

Kasvavista kaupunkialueista tehtyjen hiljaisten alueiden asukaskyselyjen perusteella voidaan päätellä, että kaupunkihiljaisuutta ei ole tarkoituksellista arvioida yksin äänitasoja mittaamalla (Leppänen & Kuja-Aro, 2020). Hiljaisen alueen kokemista määrittävät myös paikalle annetut arvot, odotukset ja äänimaiseman kulttuuriset tulkinnat (Ampuja 2016, s. 76–77). Kaupunkihiljaista olisikin hyvä lähestyä kaupunkiluontoa, kaupunkikulttuuria ja myös teknologiaa yhdistävänä tutkimuskohteena, jossa vaikuttavat kaikki ympäristössä esiintyvät äänet sekä niihin liitetyt yksilölliset ja yhteisölliset kokemukset ja muistot. Seuraavaksi luonnostelen tulokulmia kaupunkihiljaiseen monialaisena tutkimuksen kohteena luonnon, kulttuurin ja teknologian perspektiivistä

2.2.1 Luonnonhiljainen

Luonnonhiljainen ei tarkoita aina äänten selvää erottumista maisemasta, sillä esimerkiksi tuuli ja aallot luovat äänimaskina tunnetun ilmiön, jossa voimakkaampi, lähempi tai samalla taajuusalueella

sijaitseva ääni voi peittää maskiefektinä lajille merkitykselliset äänet. Luonnontilaisessa metsässä pelkkä metsän humina luo äänitason 30 desibelistä ylöspäin. Hyvinä kuunteluolosuhteina metsässä voidaan pitää 5 m / s keskituulella vielä 40–45 desibeliä, jossa ihminen erottaa tätä 10 desibeliä hiljaisemmat äänet. Tuulisempänä päivänä tuulikohina ja puiden kahina voi peittää paitsi luonnon omat, myös liikenteen meluksi määrittyvän äänen voimakkuuden. Esimerkiksi tikän naputus kuuluu selvästi tuulettomana päivänä, kun tuulisena päivänä sitä ei voi erottaa tuulikohinasta. Jo täysin normaalit tuuliolosuhteet tuovat siis haasteita äänten erottamiseen maisemassa. (Pesonen 2004, s. 21–24.)

Biofonisen äänimaiseman käsitteen luonut ekoakustiikan tutkija Bernie Krause on tutkinut äänimaiseman ajallisia muutoksia kerrostumina, tiheinä esiintyminä tai aukkoina luonnollisessa äänimatossa. Krause on kehittänyt menetelmänään spektrografista äänikartoitusta käyttäen äänibiospektriä, jonka avulla hän on äänittänyt, analysoinut ja visualisoinut luonnontilaista äänimaisemaa. Ympäristöäänien, kuten sään ja eläinten tuottamien äänten rytmisen vaihtelu on innoittanut häntä pohtimaan luonnon äänimaisemaa paikallisena kompositiona, tarkastellen yksittäisen lajin ääntä erottamattomana osana ympäristön äänikudelman. Pitkillä kenttä-äänitysmatkoilla kerätyn materiaalin valossa Krause on tarkastellut luonnonympäristöjen äänispektrejä päätellen, että eri lajien ääntelyllä olisi pyrkimys keskinäiseen tasapainotilaan (Krause, 1993). Vaikka samaan aikaan laaja tiedeyhteisö oli luopumassa luonnontieteitä hallinneesta tasapainohypoteesista (ks. esim. Haila, 1987), se ei vähentänyt Krausen kiinnostusta tarkastella luonnon ääniympäristöjä vuorovaikutteisina kokonaisuuksina, joilla on myös tasapainopyrkimyksiä. Krause loi useita ekologiaa äänimaisemaan yhdistäviä luonnon käsitteitä, kuten äänilokerohypoteesin (eng. *spectral niche*). Kiistellyn äänilokerohypoteesin avulla Krause saattoi lähestyä myös luonnonäänimaisemien köyhtymisen ilmiötä, ja sen yhteyksiä ihmistoimintaan. (Krause, 1999.)

Äänilokerohypoteesin mukaan yksittäiset lajit kilpailevat äänitilastaan, mutta myös ajoittavat ääntelyään vallaten itselleen vain kapeita taajuusalueita (Krause, 1993 s. 1–6; Wrightson, 2011, s. 11). Lajit mukauttavat omaa ääntelyään suhteessa paitsi muihin lajeihin, myös muihin lähellä liikkuviin lajinsa edustajiin. Näin esimerkiksi lepakot voivat hienosäätää käyttämäänsä taajuutta saalistaessa, jolloin äänet eivät sekoitu samassa sijainnissa liikkuvien lajitoveriensä käyttämiin äänentaajuuksiin. Pitkäaikaisissa ja systemaattisissa tutkimuksissa, joissa Krause palasi äänittämään samoja luonnonympäristöjä ilmeni myös, että muokkaamattoman luonnon ääniympäristön bioakustiset lokerot saattoivat pysyä varsin muuttumattomina. Pitkittäistarkastelussa luonnon

äänitilalliset järjestykset pysyivät jopa niin muuttumattomina, että hän kuvasi ilmiötä luonnon ääniympäristön sormenjälkenä. (Krause ym., 2011.)

Luonnossa äänimaiseman tarkastelu liittyy lajien mahdollisuuteen kätkeytyä, levätä, saalistaa, lisääntyä ja kommunikoida lajityypillisellä tavalla. Luonnonhiljaisessa maisemassa eri kuuloalueita käyttäville nisäkkäille, kaloille, linnuille, matelijoille ja hyönteisille avautuu mahdollisuus kuulla ympäristönsä ja sen merkitseviä ääniä oikeassa suhteessa ja oikea-aikaisesti. Luonnonympäristöissä äänellisen havaitsemisen esteenä ovat useimmiten sääolosuhteet tai poikkeukset lajien esiintymissuhteissa. Ihmiselle luonnon hiljaisuuden kokemus saattaa merkitä ihmisen tuottaman melun poissaoloa pikemmin kuin ekosysteemien tuottamien tai planetaaristen äänten poissaoloa. Luonnonhiljaisen äänimaiseman kokeminen ei perustu siis käsitykselle luonnossa vallitsevasta hiljaisuudesta edes erämaisessa luonnossa, vaan äänimaiseman biofonisten, antropofonisten ja geofonisten äänten häiritsemättömyydestä. Luonnonrauhan kokemukseen liitetyt käsitykset erilaisissa maantieteellisissä olosuhteissa kuten esimerkiksi lajirikkaassa sademetsässä tai karulla tundralla myös vaihtelevat huomattavasti. Inhimillistä käsitystä luonnon hiljaisuudesta onkin aiheellista tarkastella maantieteellisesti, ekologisesti ja kulttuurisesti muotoutuvina paikallisina, mutta planetaarisesti kytkeytyneinä prosesseina.

2.2.2 Kulttuurin hiljainen

Hiljaisuuden kokemiselle ei ole olemassa tiedeyhteisön hyväksymää yleistä selitysmallia. Täydellinen hiljaisuus ei kuulu myöskään inhimilliseen kokemuympäristöön. Rikkumatonta hiljaista tilaa on kuitenkin mahdollisuus kokea esimerkiksi Steven Orfieldin kehittämässä kaiuttomassa kammiossa, jossa vain lyhyt oleskelu koetaan ihmiselle sietämättömänä. Tällaisessakaan tilassa ei voi välttyä oman elimistön äänten kuulemiselta (Towers, 2019, s. 161–189; Haastattelu 8/12; Venäläinen, 2016, s. 36). Hiljaista tilaa myöskään rakennetussa ympäristössä ei ole siis tarkoituksellista määrittellä äänten poissaolona, vaan äänimaisemana, joka mahdollistaa ihmisille ja ihmisyhteisöille merkityksellisten äänten kuulemisen, ja jonka kulttuuriset tulkinnat avautuvat suhteessa materiaaliseen ja immateriaaliseen ympäristöön. Hiljaisuutta erilaisissa rakennetuissa ympäristöissä koetaan toisistaan paljonkin poikkeavina ympäristökokemuksina. Esimerkiksi katedraalin tai ongelmalähiön hiljaisuuksia on myös syytä tulkita paikkoihin kytkeytyneinä sosiokulttuurisen ja yksilöllisesti koetun maiseman piirteinä, jotta ne tulevat sijoitetuksi oikein kulttuurisessa kontekstissaan.

Hiljaisuuden ja sittemmin myös ympäristömelun tutkija Outi Ampujan mukaan luonnonympäristössä myös luonnon ääni, kuten linnunlaulu, voi nostaa esiin inhimillisen

kokemuksen paikan hiljaisuudesta. Toisaalta myös ympäristö, jossa liikenteen kohinan voi kuulla, voi määrittäytyä kokemuksena yhä hiljaiseksi. Hiljaisuuden kokemusta kaupungissa eivät riko aina kotoisten askareiden tuottama ääni, lasten äänet tai edes musiikki, vaan ihmistoiminnan äänet maisemassa voivat myös vahvistaa henkilökohtaista suhdetta siihen. Muiden ihmisten tai teknologioiden äänien sisällyttäminen hiljaisuuskokemukseen saattaa myös liittää kokijan tiiviimmin osaksi ympäröivää yhteisöä. Hiljaisen äänimaisema tutkimisessa haasteena onkin aina subjektiivisten kokemusten moninaisuus. (Ampuja, 2016, s. 76–80.)

Suomessa kulttuurisen hiljaisuuden kokemusta on muokannut erityisesti pääsy luontoon. Käsitystä kulttuurisesta hiljaisuudesta ovat muokannet luonnonläheiset ajanvieton tavat, kuten, mökki- ja saunakulttuuri (ks. Seesmeri, 2018) sekä luontoharrastusten, kuten kalastamisen tai metsästämisien luomat äänelliset käytännöt. (ks. Järviluoma ym., 2006.) *Sata suomalaista äänimaisemaa*-keruututkimuksen vastauksissa luonnon hiljaisuuden yksin kokemiselle annetaan myös erityistä painoarvoa. Suomalaisten kokema hiljaisuus liitetään yhä herkästi rakentamattomaan ympäristöön, vaikka luonnonhiljaiset paikat yhdistyvät enää harvemmin kokijoiden arkisiin ääniympäristökokemuksiin. (Vikman, 2006, s. 11–15; Järviluoma ym., 2006 s. 116–133.) Hiljaisen maiseman kokemus yhdistetään herkemmin myös maaseudulla koettuun hiljaisuuteen ja jo kadonneiden maaseudun elinkeinojen tuottamien äänimaisemien muisteluun (Ampuja, 2017).

Kerrotuissa kulttuurisen hiljaisuuden kokemuksissa on siis havaittavissa symbolisia kiinnittymisiä totunnaiseen luontomaisemakuvastoon, joka keskittyy metsäisiin luonnonympäristöihin ja yksityisiin järven rantoihin. Erämaiseen kuvastoon kiinnittyviä hiljaisuuden kuvauksia on vähemmän. Hiljaisuutta koskevissa keruututkimusten vastauksissa hiljaisuutta on mielletty useimmiten yksityisesti koettuna luonnonrauhana, eivätkä kaupunkialueilla koetut kaupunkiluonnon hiljaisuuskokemukset tule useinkaan esiin tutkimuksissa. Kaupunkilaisten pääsyä hiljaisiin tiloihin ei voida pitää myöskään itsestään selvyytensä. Pääsyä hiljaisiin tiloihin voidaan tarkastella myös kaupunkilaisten etuoikeutena, jollaisena voidaan nähdä vaikkapa oma sauna järven rannalla. Yhdistävänä tekijänä keruututkimusten vastauksissa on tavoitettavissa kuitenkin hiljaisuuden ja hiljaisten paikkojen omakohtaisen kokemisen arvostus ja tarve. Kokeakseen hiljaisuutta toiset kulkevat erämaahan, toiset maaseudulle, mutta toisille riittää puisto kaupungissa.

2.2.3 Teknologian hiljainen

Suomalaiseen kulttuuriin liitettyä ominaisuutta, hiljaa olemista, ei ole kaupunkiympäristössä tarkoituksellista perustella myyttisen metsäkansan perittynä piirteenä, sillä hiljaisuutta rakennetun kaupunkiympäristön kokemuksena ohjaa yhä voimakkaammin teknologia. Urbaania

äänimaisemakokemusta ovat muuttaneet erityisesti virtuaalisen äänen teknologiat ja kannettavan teknologian lisääntyminen, joka muokkaa myös äänellistä vuorovaikutusta julkisissa tiloissa (Truax, 2001; Uimonen, 2005). Kulttuurintutkija Marshall McLuhan on jo ennen internetin yleistymistä huomionnut sähköisen median toimivan ihmiskehon jatkeena, jolloin yksityinen ja julkinen elämä sekoittuu ja muuntuu informaatioprosesseiksi (McLuhan, 1964).

Paikannusteknologian tulo mobiililaitteisiin ja voimakkaasti lisääntynyt informaation geokoodaus on myös virtualisoinut julkista tilaa tilakokemusta (ks. Cresswell, 2014, s.144).

Kaikkiällä läsnä olevan kannettavan teknologian (Weiser, 1991) mukanaan tuoma hiljaisuus on osa arkista ääniympäristökokemusta kaupungissa. Kannettava teknologia kuten vastamelukuulokkeet yhdistävät käyttäjät internetiin, mutta myös erottavat heidät aktuaalisesta sosiaalisesta ja fyysisestä ääniympäristöstään. Teknologiset tavat, kuten sosiaalinen kanssakäyminen älysovelluksilla, oman sijainnin määrittäminen tai yksilöllinen musiikin kuuntelu, tuottavat myös paradoksaalista hiljaista tilaa käyttäjiensä ympärille. Ubiikissa ympäristössä teknologia voi yhdistää etäällä olevia mutta erottaa paikan päällä olevia (Weiser, 1991). Kaupunkitilassa ihmisaistit ovat suuntautuneet teknologisesti tuotettujen ympäristöäänien hienovaraiseen ymmärtämiseen. Äänten ja hiljaisuuksien oikea-aikainen ja oikeasuhteinen tulkitseminen ja reaktiokyky on liikennöidyssä ja teknologiakytkeytyneessä ympäristössä yksi selviytymisen ehto. Ääntä hyödyntävällä teknologialla on myös merkittävä rooli julkisen tilan järjestysten luoja ja ylläpitäjänä skaalautuen liikenteen yksittäisistä merkkiäänistä infrastruktuureja ylläpitäviin satelliittisignaaleihin.

Myös omassa aineistossani suunnittelumateriaalin melukarttojen ja meluselvitysten (ks. WSP, 2024), toteuttaminen on edellyttänyt paikkatietoalustoja hyödyntävän mobiilin ääniteknologian reaaliaikaisia kytkentöjä arkisiin ympäristöihin. Kokemus kaupunkiluonnosta ja sen äänimaisemasta oli sekin teknologisten avustajien värittämää. Maisemaan lisätty ääni ohjasi orientaatiotamme kaupunkiluonnossa (vrt. reittiohjaus) ja myös kaupunkilintuja opimme tunnistamaan globaalisti kytkeytyneillä paikkatietosovelluksilla, joissa maisemäänet piirtyivät reaaliaikaisina visualisointeina mobiililaitteiden näytöille.

Kaupunkihiljainen äänimaisema ja äänimaisemakokemus tarkentui tässä luvussa luontoa, kulttuuria ja teknologiaa yhdistävänä tutkimuksen kohteena. Käsittelyni ei kuitenkaan keskittynyt ääniteknologian ilmiöiden transhumanistiseen tarkasteluun vaan kompleksisen ja ajassa muuttuvan ääniympäristökokemuksen ja siinä ilmenevän luontoa ja rakennettua ympäristöä yhdistävän relationaalisuuden ymmärtämiseen humanistisen paikkatietotutkimuksen (ks. Häyrynen ym., 2022) ja kulttuurisen äänimaisemantutkimuksen lähtökohdista. Kaupunkiäänimaisemassa eri tavoin

luontoa, kulttuuria ja teknologiaa yhteen kytkevät hiljaisen alueen käytännöt kehottivat tutkimaan kaupunkihiljaista muutoksenalaisena ääniympäristönä ja sosiokulttuurisesti kokoontuvana vuorovaikutuksena. Monin tavoin eri tieteenaloihin kytkeytynyttä kaupunkihiljaista Iidesjärvellä pyrin avaamaan seuraavassa luvussa monimenetelmäisen metodin avulla

3 Kuunteleminen

Tässä luvussa esittelen valitsemani tutkimusmenetelmän taustaa ja aineiston muodostamiseen vaikuttaneet metodologiset lähtökohdat. Etenen tutkimusstrategian ja menetelmäpolun taustoituksesta esittelemään menetit, joiden viitoittamana jalkauduin lopulta tarkastelemaan Iidesjärven maisemaa yksin ja yhdessä haastateltavieni kanssa.

3.1 Metodologiset painotukset

Laadullisessa tutkimusasetelmassa päämääränäni oli tuottaa sisällön analyysi, jossa tutkimus eteni olemassa olevaa ja tutkimuksen aikana kokoutuvaa empiiristä aineistoa analysoiden (Eskola & Suoranta, 1998, s. 19). Analyysivaiheessa litteroituun haastatteluaineistoon sovelsin kriittisen diskurssianalyysin menetelmää (ks. Jokinen ym., 2016; Foucault, 1969/2005), jota täydensin artikulaatioteorian näkökulmilla (Hall, 1992; 1999; Laclau & Mouffe, 1985, Laclau 1977). Perinteisiä kaupunkialueen suunnitteluaineistoja sekä havainnoivia tutkimusmetodeja yhdistävän monimenetelmäisen tutkimusasetelman avulla toivoin saavani kattavampia vastauksia tutkimuskysymykseeni. Monimenetelmäisen metodin avulla tutkin rinnakkain ääniaineistoa, haastatteluja ja eri menetelmin alueesta tuotettuja paikkatietoaineistoja. Menetelmiä yhdistelevän aineistonkeruun ja osallistuvan tutkimuksen keinoin tarkastelin sitä, miten luonnon ja ihmistoiminnan äänet kokoontuivat tälle viheralueelle ominaiseksi äänimaisemaksi ja mitä ne kertoivat alueen äänellisistä käytännöistä. Kävellessä Iidesjärvellä liikkuen havainnoinnin kohteeksi valikoitui huomaamaton arkinen äänimaisema. Olemassa olevaa äänimaiseman tutkimusta ja opinnäytetyön aikana kokoutuvaa kokemuksellista paikkatietoaineistoa sekä puistosuunnitteluaineistoa rinnakkain tarkastelemalla selvitin, millaisia kokemuksia, arvoja ja arvoriitiriitoja kaupunkihiljaiseen äänimaisemaan liitettiin.

3.1.1 Metodologinen tausta

Tutkielmani perustana on muutoksenalaisen urbaanin äänimaiseman tutkiminen ja erityisesti kokemuksellista paikkatietoa soveltava, sekä luonnon ja kulttuurin vuorovaikutusta korostava lähestymistapa (ks. Hankonen, 2021). Iidesjärven äänimaisema hahmottui myös monitieteisesti lähestyttävänä tutkimuskohteena humanistisen, yhteiskuntatieteellisen, luonnontieteellisen sekä teknologian tutkimuksen risteyskohdassa. Kaupunkiluontoa edustavan Iidesjärven äänimaisema sijoittuu tutkimuskohteena usean tieteen tradition risteyskohtaan, jossa esimerkiksi melun ilmiö voidaan nähdä eri tieteenalojen jakamana ongelmana. Tieteidenvälisyyteen pyrkivän ja eri tavoin muotoutuneita tiedon rakenteita ja kulttuurisia merkityssuhteita yhdistävän tutkimusasetelman koin

saavan vastakaikua erityisesti humanistisen maantieteen kokemuksellisen ympäristösuhteen tutkimuksessa (eng. *environmental perception*) (ks. Tuan, 1974).

Ympäristösuhdetta saatoin taustoittaa myös psykologi ja filosofi John Deweyn (1859–1952) ekologisen kokemusfilosofian valossa, jossa tiedon muodostaminen ympäristöstä ei ole yksin mentaalinen tapahtuma representaatioiden maailmassa, mutta ei myöskään luonnontieteelliseen havainnointiin perustuva hallittu ja toistettu prosessi. Deweyn kokemusfilosofiassa tietäminen on sidoksissa muuttuvaan ympäristöön ja sen herättämään inhimilliseen ympäristökokemukseen, joka kehittyy luonnon ja kulttuuriin välittömässä interaktiossa ja transaktiossa. Vuorovaikutteisesti kokoontuva tieto ei siis muodostu biologisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön ulkopuolelta tarkastelemalla vaan sen sisällä toimimalla. Tällaista yhteismuotoutumista voidaan tarkastella myös Deweyn demokraattisen yhteiselämän käsitykseen kirjattuna kokemusympäristön perimmäisenä ominaisuutena. (Alhanen, 2013, s. 30; 52–59.) Näin muutoksen ensisijaisuus haastaa paitsi käsitystä staattisesta tilasta ja tilakokemuksesta, myös käsitystä pysyvästä ympäristösuhteesta.

Holistisemmän otteen Iidesjärven äänimaiseman ja ympäristösuhteen ymmärtämiseen mahdollisti relationaalisen tilan tulkinta, jossa kulttuurinen, yhteiskunnallinen ja yksilöllinen tila kietoutuvat yhteen (ks. Tuan 1974). Yhteiskuntatieteellisesti painottuneen sosiaalisesti tuotetun (ks. Massey, 2008) ja humanistisen maantieteen eletyn tilan käsitys vaikuttavat sekä subjektiivisen kokemuksen että yhteiskunnallisten prosessien tasoilla (Häkli, 1999, s. 78–82).

Humanistisen maantieteen eksistentiaalisessa ja fenomenologisessa tutkimussuuntauksessa ympäristöä ja ihmisen ympäristösuhdetta voidaan tutkia alueellisen määrittelyn rinnalla arkisena ympäristökokemuksena, jossa myös paikkatunne (*sense of place*) muodostuu paikkaan liitetyistä tunteista ja merkityksistä. Ympäristösuhteen humanistiselle tutkimukselle ominaista on eri tutkimusperinteistä kokoontuvan tiedon kokonaisuus, kuten paikkatiedon ja inhimillisen paikkakokemuksen sekä myös eri tavoin tuotetun kulttuurisen tiedon ja mielikuvien yhteen sulautuminen. (Häkli, 1999, s. 78–82; 89.)

Kulttuurisen maantieteen ja maisemantutkimuksen humanistisesti painottuneessa näkökulmasta maisemaa voidaan määritellä luonnon ja kulttuurin prosessien havainnoinnin kautta holistisesti, elämismaailman kokemuksellisten suhteiden (ks. Karjalainen, 1986) ja myös intersubjektiivisten kulttuuristen tekstien tutkimuksen avulla. (Raivo, 1997, s. 200; Cosgrove, 1984). Maisemaa voidaan tarkastella dynaamisena prosessina, joka ilmentää maiseman kulttuurisesti uusintettuja sekä yhteiskunnallisesti tuotettuja merkityksiä ja merkitysjärjestelmiä (ks. Raivo, 1997 s. 201, 1997; Jackson, 1989; Knuutila & Paasi, 1995).

Äänimaisemaa ja sen kokemista en siis lähestynyt tarkkoina aluekuvauksina tai myöskään yksin maiseman fyysisiin ominaisuuksiin, kuten etäisyyksiin perustuvina objektiivisina suhteina. Absoluuttisia, relatiivisia ja relationaalisia tilakäsityksiä en nähnyt toisiaan pois sulkevinä, vaan toisiaan täydentävinä tapoina hahmottaa ympäristöä. Aineistoa kootessani tarkastelin rinnakkain etäältä katsottua maisemaa sekä lähiympäristön paikallista tuntumaa ja kuulumaa. Prosessissa kokoontuvaa paikkatietoa Iidesjärven ääniympäristöstä yhdistelemällä pyrin saamaan konkreettisemmän otteen kartalla heikosti rajautuvasta äänimaisemasta. Tämä vaati kuitenkin vielä käsittelyn laajentamista lajienväliseen äänimaisemaan ja aistietnografiseen tutkimukseen, joita avaan hieman seuraavassa kappaleessa.

3.1.2 Akustisen ympäristön tuntuma ja kuuluma

Kulttuuriantropologi Sarah Pink on käsitellyt aistietnografisessa tutkimuksessaan kulttuuriin sidottuja aistimellisiä hierarkioita. Tällaisina voidaan länsimaisessa kulttuurin tutkimuksessa yleisesti pitää visuaalisen katseen kulttuurin ja näköaistin valta- asemaa, jonka käytäntöjä Pinkin aistietnografinen metodi osaltaan myös purkaa. Hän on pyrkinyt kuitenkin välttämään vastakkainasetteluja ja kulttuurien kategorisointia aistietnografisesti tietynlaisina tutkimuskohteina painottaen aistikokemusten tilannesidonnaisuutta ja moniaistisuutta eri kulttuurien kokemuksellisuutta enemmän määrittävänä yhteisenä tekijänä. (Pink, 2009.) Pink on tuonut observoinnin rinnalle kokemuseräisen aistietnografian konventionaalisempaa etnografiaa haastavana tutkimusotteena. Pinkin mukaan aistietnografia on kiinnostunut erityisesti aistikoetusta ja ruumiillisen kautta opitusta todellisuudesta, jota ei läheskään aina tiedosteta, osata tai koeta tarpeelliseksi sanoittaa. Tällaista sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuvaa ympäristönsä paikantuvaa tietämisen tapaa osallistuvan tutkimuksen tekijän tulisi myös tulkita ja ymmärtää (Pink, 2015, s. 31–32; s. 40–44; s. 53).

Vaikka tutkimusmenetelmäni ei asetu suoraan antropologisen etnografian viitekehykseen, kaupunkihiljaista voidaan tarkastella myös elettyinä ympäristösuhteena, jota antropologi Tim Ingold kokonaisvaltaisen liikkuvan tutkimuksen kehittäjänä kuvaa mukana kulkemisen ja asustamisen käsitteillään ympäristöä ja siinä eläviä olentoja välittömissä kulkemisen, asustamisen ja tekemisen käytännöissä (Ingold, 2000; Ingold & Mazzullo, 2008, s. 32–33). Muuttuvan maiseman väliaikaisuus hahmottuu sitä asuttavien olentojen keskinäisen vuorovaikutuksen ja toimijuuden (eng. *taskscape*) suhteessa ympäristöön (Ingold, 1993, s. 16). Elämysympäristöjä Ingold on lähestynyt jatkuvan liikkeen alaisina tiloina, joissa muuttumattomana pysyvän tilan merkitys vähenee. Ympäristö ei ole siis selvärajainen paikka, johon organismit sijoittuvat, vaan se määrittyy

yhteen kietoutumisen vyöhykkeenä ilman selviä rajoja (Pink, 2015 s. 37; Ingold, 2008 s. 1797; Ingold, 2008 s. 1808; Ingold & Mazzullo, 2008 s. 32).

Lähimmäksi vyöhykkeinä ja virtoina ymmärrettävää eletyn ääniympäristön tarkastelua ulottuu etnomusikologi Steven Feldin antropologisesti painottunut äänimaisematutkimus, joka käsittelee paikantunutta ja kehollista tiedon muodostumista välittömässä ja toiminnallisessa luonnon ääniympäristössä. Ääniympäristöä voidaan tarkastella lähtökohtaisesti enemmän kuin ihmisen ympäristönä (ks. Vannini, 2024 s 237–247; Whatmore, 2015; Barad), jota Feld on tutkinut myös lajien välisen ei-sanallisen toiminnan ja vuorovaikutuksen tilana. Hän on kehittänyt ympäristön aktiivista kuuntelemista tutkien äänimaiseman kulttuurisesti paikantuvaa tietoa ja ilmaisua (Feld, 1996). Feld on seurannut esimerkiksi, kuinka Kalulin alkuperäisheimon jäsenet hahmottavat ääniympäristöään ja voivat kartoittaa myös omaa elinympäristöään laulaen vesiväyliä reitteinään käyttävien lintujen ääniperspektiivistä (Vannini, 2024, s. 244; Feld, 2015, s. 16; Feld, 1996, s. 92). Feldin tutkimus ehdottaakin kuuntelemaan äänimaisemaa pikemmin kehollisesti ja kielellisesti resonoivina ja soivina tiloina, kuin staattisessa tilassa esiintyvänä erillisinä ääninä. Käyttäen esimerkkinään virtaavan veden putouksia ja suvantoja hän korostaa ääntä ja sen fluidisuutta erityisenä ympäristön sensitiivisen kokemisen ja kehollisen tietämisen muotona. (Feld, 1996, s. 124;134.)

Virtaavaa äänimaisemaa myös teknologiaympäristöissä ovat käsitelleet Michael Gallagher, Anja Kanngieser ja Jonathan Prior humanistisen maantieteen tutkimusjulkaisuissaan. Artikkelissa *Listening geographies; landscape, affect and geotechnologies* he ovat ehdottaneet äänimaiseman tutkimuksessa käytettäväksi laajennetun kuuntelemisen metodia. Laajennetulla kuuntelemisella kirjoittajat tarkoittavat tarkastelupisteiden laajentamista ihmiskeskeisestä äänimaiseman tulkinnasta moninaisiin vuorovaikutuksiin, jotka tapahtuvat myös ei-inhimillisen ja materiaalisen välillä (Gallagher ym., 2016). Laajennetun kuuntelemisen metodiin ja fluidiin äänimaisemaan palaan vielä johtopäätöksissä (ks. 6.1).

3.2 Monimenetelmäinen tutkimus

3.2.1 Monta menetelmää ja aineistoa

Kaupunkien viheraluesuunnittelussa kehitettäviä alueita käsitellään perinteisesti suunnittelukohteiden visualisointeina. Kaupunkitilaa on pelkistetty joukoksi fyysisen infrastruktuurin näkyviä elementtejä, minkä avulla myös visuaalisten tilaesitysten tuottaminen on liitetty tiiviisti materiaalien rationaaliseen järjestelyyn ja elämyksellisen tilan hallinta maiseman

näkyvien elementtien sijoitteluun. Kaupunkitilassa kartoittamattomaan ja näkymättömään on liitetty herkästi myös rationaalisuuden puute, mitä usein myös neuvottelutilanteita koskevan kansalaismielipiteen on saatettu nähdä edustavan (ks. Häkli, 1997, s. 47–49). Tällainen suunnitteluposiitiosta luotu jako sekä pitkän historian omaavat tilan rationalisoinnin ja myös vallan näkyväksi tekemisen käytännöt (ks. Said, 1978/1991) ovat tuottaneet vastakkainasetteluja, joita paikallisesti eletyssä tai suunnittelutason todellisuudessa ei aina tunnisteta.

Tutkimusasetelmassani käytin rinnakkain kaupunkipuiston suunnittelun hallinnollisia materiaaleja, kvantitatiivista paikkatietoa äänialueista sekä aistietnografisesti koottua äänimaiseman kuvailuun perustuvaa aineistoa. Monimenetelmäisen metodin tarkoituksena oli saada laadullisen tutkimuksen keinoin ote näkymättömään ja epäselvästi rajautuvaan äänimaisemaan, joka jää myös helposti huomiotta arjessa. Tarkoitusta varten sovelsin aiempaa teoreettis- metodologista äänen ja ympäristösuhteen laadullista tutkimusta sekä reflektiivisen ja osallistuvan tutkimuksen menetelmiä, joita tarkastelin suhteessa suunnitteluaineistoon (ks. Vilka, 2006). Käytännön apuvälineitä antoivat akustisen ekologian ja äänimaisemaekologian aiempi kenttätutkimus sekä myös luonnon äänimaiseman havainnointiin perustuvat reaaliaikaiset paikkatietosovellukset, kuten *Merlin* ja *Muuttolintujen kevät*.

Päämääränäni oli lisäksi kokeilla, miten aineistoihin ja menetelmiin kohdistuva triangulaatio sopi tutkimuskohteeseen. Triangulaatiolla tarkoitetaan erilaisten aineistojen, teorioiden ja menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Alun perin maanmittauksen kolmiomittausmenetelmästä nimensä saanut triangulaatio on merkinnyt sijainnin määrittämistä ja täsmentämistä kolmea etäisyyspistettä apuna käyttäen. Laadullisessa tutkimuksessa triangulaatio voidaan ymmärtää pyrkimyksenä laajentaa näkökulmaa tutkittavaan toisistaan poikkeaviin tieteen aloihin tai tiedon muodostamisen traditioihin tukeutuen. Pyrkimys on myös poistaa luotettavuuteen liittyvää epävarmuutta, joka koskee yksittäistä aineistoa, teoriaa tai menetelmää käyttävää tutkimusta. Aineistojen yhdistelyyn perustuva triangulaatio voi olla perusteltua tilanteessa, jossa yksittäisellä tutkimusmenetelmällä ei tavoiteta riittävän kattavaa kuvaa tutkittavasta kohteesta. Triangulaation haasteena on kuitenkin taustalla vaikuttavien erilaisten tietokäsitysten yhteensovittaminen, joka voi johtaa myös käsitteellisiin sekaannuksiin. (Eskola & Suoranta 1998, s. 68–71.)

Alun perin Dentzinin (1978) triangulaatioluokittelusta valitsin käytettäväksi menetelmä- ja aineistotriangulaation. Menetelminä kuuntelukävelyt ja kävelyhaastattelut sijoittuivat toisiaan melko lähellä olevien tutkimuksen aloihin, joiden epistemologiset taustat myös lähenivät toisiaan. Siksi menetelmiä selvemmin triangulaatio kohdistui tutkimusasetelmassani aineistoihin. Eri tieteen

traditioista tuotetun ja kvalitatiivisesti sekä kvantitatiivisesti muodostuneen kokonaisaineiston arvelin rikastavan alueesta olemassa olevaa tietoa. Toisaalta keräämäni laadullinen aineisto saattoi tarjota myös mittaamalla tuotetulle tiedolle sitä monipuolisia näkökulmia. Triangulaatiota sovelsin siis aineistojen ja menetelmien keskusteluttamiseen. Siihen kuinka triangulaation käyttö sopi tutkimusasetelmaan, ja millaisia tuloksia sillä saavutin, palaan johtopäätöksissä (ks. 6.1).

3.2.2 Osallistuva tutkimus

Tarkoitukseni oli yhdistää aineistoja ja metodeja, joiden avulla voin tarkastella kaupunkihiljaista kokonaisvaltaisemmin paitsi fyysisenä maisemana, myös sosiokulttuurisesti ilmenevänä, tilallisesti ja ajallisesti muuttavana prosessina, jossa haastateltava ja tutkija olivat refleksiivisessä suhteessa sekä fyysiseen ääniympäristöön että äänimaisemakokemukseen. Osallistuva havainnointi (Vilka, 2006, s. 42–45) kohdentui siis maantieteelliseen paikkaan sidottuun, ajallisesti ja syklisesti toistuvaan, mutta jatkuvasti varioituvaan ääniympäristöön ja sen kokemiseen.

Osallistuvan ja havainnoivan aineistonkeruumenetelmän tausta löytyy etnografisista tutkimusmenetelmistä. Jari Eskola ja Juha Suoranta muotoilevat etnografian kokemalla oppimiseksi. Ominaista tällaisessa metodissa on jokapäiväisen elämän tutkiminen toiminnallisena käytäntönä, joka avautuu tutkijalle havainnoimalla, haastattelemalla ja keskustelemalla. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 105.) Aineistonkeruuvaiheessa pyrin huomioimaan kolmea etnografisen tutkimusprosessin ulottuvuutta aistietnografiaa painottaen. Ensinnäkin tutkimus ja aineiston keruu tapahtuu kentällä. Toiseksi etnografinen tutkimus on vuorovaikutteista ja perustuu kokonaisvaltaiselle kontekstoinnille. Kolmanneksi tutkimus on myös vaikuttavaa toimintaa. Etnografisen menetelmän vaikuttavuutta voidaan arvioida esimerkiksi siinä, kuinka monipuolista kuvailevaa tietoa kohteesta saadaan suhteessa kulttuuriseen kontekstiinsa. (ks. Hämeenaho ym., 2014, s. 27–28.)

Tutkimusasetelmassa, jossa on elementtejä etnografisesta reflektiivisestä kenttätutkimuksesta, myös tutkijan roolia osana tutkimusta tarkastellaan kriittisesti. Etnografisessa tutkimuksessa tavoitteena on tuoda paitsi tutkittavan, myös tutkimuksen tekijän motiivit näkyviin ja tieteellisen arvioinnin kohteeksi. Tutkijan roolia on pohdittu keskustelussa, jossa alun perin vieraita kulttuureja tutkineen antropologian alaan liittynyt etnografinen tutkimusmenetelmä on ollut kiistelystä kohteena 1980-luvulta alkaen. Keskustelu tunnetaan myös representaation kriisinä (Said, 1978/2011). Kritiikki on kohdistunut siihen, miten kulttuurisesti erilaista kokemusta on mahdollista kuvata tai onko autenttista kokemusta mahdollista kuvata etnografian keinoin. Representaation kriisi on jakanut tutkijoita eri koulukuntiin. Etnografiseen tutkimusotteeseen on kohdistettu kritiikkiä koskien

erityisesti menetelmällä tuotetun tiedon objektiivisuuden ja yleistettävyyden ongelmaa, joka koskee oletusta tutkimuskohteesta lähtökohtaisesti yhteneväisenä ryhmänä ja sille ominaisista piirteistä. Yhteisöjen yhteneväisistä kuvauksista on siirrytty tarkastelemaan ilmiöitä myös yksilötasolta. Tällöin yleistettävien piirteiden sijaan huomio kiinnittyy maailmankuvien, toimintatapojen ja ominaisuuksien moninaisuuteen ja näin tavoitettavaan ymmärrykseen myös kulttuurille ominaisista yhteisistä piirteistä. (Vilka, 2006, s. 96–97; Alasuutari, 1996, s. 40-; 76–77.)

Kulttuurista moninaisuutta ja myös refleksiivisyyttä huomioivan tutkijan tehtävä ei ole siis vain havainnoida vaan myös olla osallisena tutkimuksessa, jonka päämääränä on tuottaa laadullista tietoa. Lisäksi tutkijan roolissa voidaan tarkastella paikallisten yhteisöjen tutkimukseen osallistumista. Äänimaiseman tutkimuksessa yhtenä päämääränä voi olla myös aktivoida paikallista yhteisöä oman elinympäristönsä ja ääniympäristönsä tutkimiseen (Järviluoma & Wagstaff, 2002, s. 127). Tässä tutkimusasetelmassa osallistuva metodi osoittautui menetelmäksi, joka myös aktivoi paikallisia Iidesjärvellä liikkuvia ihmisiä arkisen äänimaisemansa omakohtaiseen havainnointiin ja kokemustensa jakamiseen. Kyseessä ei ollut kuitenkaan yhteiskuntatieteellisesti painottuneen toimintatutkimuksen yhteisöjen osallistamiseen liittyvä asemoituminen vaan pyrkimys avata ikkunoita yksilöllisesti ja mikrohistoriallisesti koettuihin äänimaisemiin osallistuvan ja refleksiivisen havainnoinnin kautta. Humanistisista lähtökohdista painottuvassa osallistuvassa tutkimusosuudessa painotin kokemusten moninaisuutta ja tulkintojen laajaa repertuaaria osana jaettavaa ja moniäänistä kaupunkitilaa.

3.3 Metodin kuvaus

3.3.1 Aineistonkeruun vaiheet

Suunnittelumateriaalin tarkastelun jälkeen siirryin karttatasolta Iidesjärven kaavoittamattomalle viheralueelle. Empiirisen aineiston keruuvaihe koostui omakohtaisista kuuntelukävelyistä ja kahdenkeskisistä kävelyhaastatteluista, joiden avulla syvensin ymmärrystäni maisemakohteesta kokemuksellisenä ja mikrohistoriallisena äänitilana. Aineistonkeruu eteni abstraktilta ja hallinnolliselta karttatasolta havainnoiviin kuuntelukävelyihin ja paikan päällä tehtäviin kävelyhaastatteluihin.

3.3.2 Suunnittelukartat

Käytin kohteiden valitsemisessa apunani väyläviraston tuottamia ja paikkatietoa hyödyntäviä liikennemeluselvityksiä, viheralueselvityksiä sekä alueesta koottua julkista suunnitteluaineistoa,

johon liittyivät viheralueen kaavoitusvaiheessa toteutettu melukartoitus sekä puistosuunnitelmakartat (WSP, 2024; Tampere, 2025).

Käytössäni olleita karttaesityksiä Iidesjärven hiljaisista alueista tarkastelin sekä hallinnollista että viheralueen materiaalista todellisuutta muokkaavina työvälineinä, joiden vuorovaikutteiset merkityssisällöt avautuivat karttaa dekonstruktiiivisesti tulkitsemalla (ks. Kokkonen, 1997). Pellervo Kokkonen on esittänyt artikkelissaan *kartan sosiaalinen todellisuus* kartan tulkitsemisen prosessin kehämäisenä rakenteena, jonka sisin osa koostuu kartasta laajentuen fyysiseen havaintoympäristöön, käsiteympäristöön ja representaatioiden maailmaan (Kokkonen, 1997, s. 61–65). Tilaesityksenä kartalle luodut laajemmat tavoitteet ja strategiat muokkaavat siis ymmärrystä myös paikallisesta havaintoympäristöstä. Kartan semioottisesta tulkinnasta käsin kartta ei ole lähtökohtaisesti objektiivinen vaan sen toimivuutta arvioidaan myös siinä, kuinka kartan tekijän ja käyttäjän tavoitteet ja keskinäisten sopimukset liittyvät käytettyihin merkkeihin ja merkityssisältöihin. (Kokkonen, 1997, s. 61; Keates, 1982.)

Kartan merkityksiä voidaan lähestyä semioottisen lähestymistavan rinnalla myös diskurssianalyttisesti. Karttaesityksiä voidaan tutkia kriittisesti erilaisina tiedon käytäntöinä, minkä kautta karttojen sosiaalista ja materiaalista todellisuutta tarkastellaan karttaan liitettyä tietoa muokkaavina ja myös sitä tuottavina diskursseina. Taki Sonbli ja Philip Black tarkastelevat Artikkelijulkaisussaan *Rethinking planning and design maps: The potential of discourse analysis* erityisesti suunnittelukarttoja historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstistaan erottamattomina, diskursseja ja käytäntöjä kokoavina työkaluina, jotka muokkaavat myös materiaalista maisemaa. Suunnittelukarttoja ei tulisi kirjoittajien mukaan tarkastella viimeisteltyinä tilaesityksinä, vaan niitä voidaan arvioida diskursiivisina tilan käytön ehdotuksina, joiden esiin tuomat mahdolliset tulevaisuudet muokkautuvat globaalissa, alueellisessa, kunnallisessa ja paikallisessa karttadiskurssissa. Suunnittelukarttoja ja karttaprosesseja dekonstruktiiivisesti tulkitsemalla voidaan tavoittaa myös niitä laajempia diskursiivisia kokonaisuuksia, jotka liittyvät esimerkiksi osallistumisen, suunnittelusäännösten ja lain toteutumiseen. (Sonbli & Black, 2022.)

Iidesjärven suunnittelukarttoja tarkastelin tällaisina monikerroksisina tilaesityksinä, joihin vaikutti erityisesti melukartan laadinnan konteksti osana tilattua maisemasuunnitelmaa.

Karttavisualisointeja saatoinkin tarkastella eri tasoisina neuvotteluina, jotka koskivat esimerkiksi Euroopan laajuista melunhallintaohjelmaa, biodiversiteettisopimusta, valtakunnallista sekä maakunnallista luonnonsuojeluohjelmaa. Paikallisempina neuvotteluina saatoinkin tarkastella kuinka karttaesitykset asettuivat arkiseen liikkumiseen alueella. Vaikka emme tutkineet karttoja

varsinaisissa kävelyhaastatteluissa, kiinnitin huomiota haastateltavieni kommentteihin, jotka liittyivät puistosuunnittelussa ja kansalaiskeskustelussa käytettyjen karttaesitysten ja niiden merkityssisältöjen kriittiseen luentaan.

3.3.3 Kuuntelukävelyt

Esiselvitystyön jälkeen keskityin hiljaisten alueiden kartoittamiseen maastossa kävellen. Kuuntelukävelujen avulla selvitin, mistä hiljaiset paikat fyysisesti koostuivat ja mitä kohteissa näkyi ja kuului. Liikun kartalle merkitsemilläni alueilla eri viikonpäivinä ja vuorokauden aikoina helmikuusta tammikuuhun. Kuuntelukävelyillä, jotka ajoittuivat myös erilaisiin sääolosuhteisiin, oli mahdollista tarkkailla pääpiirteissään ääniympäristön vuodenaikaisvaihtelua, vuorokausivaihtelua sekä yhteiskunnan tuottamien rytmien, kuten työ- ja loma-aikojen tuottamia kausittaisia muutoksia äänimaisemassa.

On syytä tarkentaa aluksi kuuntelukävelyn (eng. *aural walk*) ja äänikävelyn (eng. *sound walk*) eroja. Äänikävelyn ympäristöstä irrallaan olevia ääniä voidaan kuunnella esimerkiksi kannettavilla laitteilla ja ääntä voidaan tuottaa myös itse. Kuuntelukävelyt ovat taas suuntautuneet tarkkarajaisemmin autenttisen ääniympäristön aktuaaliseen kuunteluun, jolloin ympäristössä liikutaan kuuntelevan tarkkailijan roolissa. (Schafer, 1977a, s. 208–212.) Kuuntelukävelyillä ja kävelyhaastatteluissa sovelsin Raymond Schaferin viitoittamaa ja äänimaiseman tutkimuksessa yleisesti käytettyä aktiivisen kuuntelun menetelmää, jossa ääniympäristö avautuu kuuntelijalle vähitellen. Havainnointia suuntaamaan käytin apunani lisäksi Barry Truaxin ja Schaferin kehittämää ääniympäristön luokittelua, jossa pyritään ymmärtämään ja arvioimaan kompleksisen ääniympäristön dynamiikkaa ja vaihtelua. Toisistaan erottuvina äänikuvioina tarkkailin avainäänten, äänimaamerkkien ja signaaliäänten esiintymistä. Jaottelu perustuu Schaferin äänimaiseman alkuperäiseen luokitteluun, jossa maiseman avainäänenä tai yleisäänenä voidaan tarkastella esimerkiksi liikenteen kumua (eng. *keynote sound*), äänimaamerkkinä paikallisen kirkon toistuvaa kellonsoittoa (eng. *soundmark*) sekä äänimaisemasta erottuvana signaaliäänenä (eng. *signal*) esimerkiksi hälytysajoneuvoa. (Schafer, 1977a, s. 9–10; 226–233; Truax, 1984 s. 20–24; Truax 2001, s. 66–76.)

Kuuntelukävelyillä seurasin lisäksi dynaamisen äänimaiseman äänimaisemaekologista luokittelua *biofonisiin, antropofonisiin, geofonisiin, polyfonisiin äänilähteisiin* (ks s.10; Krause 1984; 2002; Pijanowski ym. 2011). Havainnoinnin apuna oli myös äänimaiseman *hifi* ja *lofi*- jaottelu. Käsitepari kuvaa esiteollisessa ja jälkiteollisessa ympäristössä esiintyvien äänten erottumista maisemassa. Esiteollisessa äänimaisemassa äänet erottuivat tarkasti luonnollisessa maisemassa, jossa taajuuksien

monimuotoisuus dominoi (eng. *high fidelity*). Jälkitekollinen ja epätarkka äänimaisema (eng. *low fidelity*) on taas matalien taajuuksien, kuten jatkuvan liikenteen kumun tai tuotantolaitosten äänen hallitsema. (Schafer, 1977a, s. 43; 70–71; 272.)

Kaupunkimaiseman äänellisten rytmien havainnoinnissa tarkastelin lisäksi ranskalaisen sosiologin Henri Lefebvren rytmianalyysia, jossa kaupunkitilaa voidaan lähestyä rytmien kokoelmana. Lefebvren mukaan usein itsestään selvinä koetut kaupungin rytmit tulevat esiin vasta rytmisissä poikkeamissa, alytmisissä katkoksissa. Rytmianalyysin jaottelussa polyrytmia käsittää useiden rytmien samanaikaisen läsnäolon ja isorytmia toisilleen tasa-arvoisten rytmien esiintymisen. Eurrytmia käsittää taas useiden erilaisten rytmien samanaikaisen ja harmonisen esiintymisen. (ks. Lefebvre, 1992/2004, s. 20; 65–80.) Vaikka tarkoitukseni ei ollut seurata Schaferin, Truaxin ja Lefebvren aiempia luokitteluja fyysistä äänimaisemaa systemaattisesti analysoiden, käsitteitä käytin laadullisen tutkimuksen perustana havainnoidessani äänimaiseman polyfoniaa ja polyrytmiaa, sekä sitä kuinka käsitteet tulisivat esiin haastatteluvastauksissa. Luokitteluihin palaan tarkemmin kuuntelukartoitusta käsittelevässä luvussa (ks.4.2.).

3.3.4 Kävelyhaastattelut

Puolistrukturoidun haastattelun tarkoituksena oli saada aikaan osallistujien näköistä pohdintaa hiljaisista paikoista ja haastateltavien suhteesta Iidesjärven äänimaisemaan omien arkisten kokemusten ja elämänhistorioiden valossa. Pyrin tavoittamaan eri ikäryhmiä ja erilaisista kulttuurisista, sosiaalisista ja ammatillisista taustoista. Haastattelukutsu lähetettiin Facebookissa toimivaan kahteen julkiseen ryhmään. Paikallisille asukkaille ja alueella työskenteleville suunnattu *Iidesranta- Järvensivu-* ryhmä tavoittaa 1500 henkilöä. Pro Iidesjärvi- ryhmä tavoittaa 1700 henkilöä. Pro Iidesjärvi- ryhmä tavoittelee puiston kehittämistä luontoalueena ja luontosuhdetta elvyttävänä oppimisympäristönä. Ryhmässä on myös kaavakomentoinnissa mukana olevia ja puiston tilanteesta muuten kiinnostuneita kaupunkilaisia. Näiden kahden sosiaalisen median paikallisryhmän kautta tavoitin yhteensä 8 haastateltavaa. Ihmisiä saatoinkin lähestyä haastattelukutsuineni myös paikan päällä. Näin tavoitin neljä haastateltavaa. Osallistujista luonnon ja erityisesti lintujen tarkkailijat olivat kiinnostavia informantteja, sillä heidän toimintansa puistossa nivelti ääniympäristön aktiiviseen ja pitkäkestoiseen tarkkailuun.

Pohdin haastatteluaineiston tuottamista myös hallinnon viranomaisnäkökulmasta, mutta päädyin jättämään sen pois suunnitelmasta, sillä haastattelu, joka olisi tuotettu tällaisesta asemasta käsin, olisi työtehtävän värittävä, eikä sitä ehkä voitaisi tulkita tutkimusasetelmassa täysin henkilökohtaisena äänimaisemakokemuksen ilmentäjänä samalla tavoin kuin omasta aloitteestaan

haastattelukutsuun vastanneiden esiin tuomaa tietoa ja kokemusta maisemasta. Toisaalta myös esimerkiksi puistoaktiivin näkökulma saattoi olla vapaaehtoistehtävän värittäjä ja laajemman yhteisön näkökulmaa edustava. Koin kuitenkin tärkeämpänä, etten valikoi yksittäisiä haastateltavia vaan ääneen pääsevät kaikki kutsuun vastanneet. Tähän tarkoitukseen ilmoittautuneiden määrä oli optimaalinen. Kävelyhaastattelukutsuun vastasi kaikkiaan 12 henkilöä. Aineistoa 40–60 minuutin mittaisista haastatteluista kertyi litteroituna 148 sivua. Ikäryhmistä edustettuina olivat nuoret, aikuiset ja eläkeläiset. Haastattelut toteutettiin aikavälillä 20.4.–20.8.2025, keskittyen alkukesään ennen juhannusta, jolloin kevään tulon ja muuttolintujen tarkkailu oli vilkasta, ja jolloin myös ympäröivän kaupungin äänimaailma oli monipuolinen.

Haastattelutilanteen alussa kävin osallistujien kanssa läpi aluksi tutkimuseettisen protokollan. Ilmoituksen tietojen luottamuksellisesta käsittelystä ja yksilöivien tietojen häivyttämisestä olin lähettänyt kutsun ohessa. Kerroin äänitettyjen ja litteroitujen haastattelujen tallentamisesta ainoastaan kyseisen tutkimuksen tarkoitukseen ja tein tiettäväksi mahdollisuuden myös keskeyttää haastattelu silloin kun osallistuja sitä toivoo. Tietosuojaliitteen haastateltavat saivat sähköpostiinsa kirjallisena. Haastattelut toteutettiin suunnittelualueella kahden kilometrin mittaisella reitillä verkkaisesti kävellen ja ympäristöä havainnoiden. Reitti alkoi liikennöidystä ja vilkkaassa ulkoilukäytössä olevasta suunnittelualueen länsipäädystä seuraten kartalle merkityjä pisteitä ja päätyen rauhallisempaan itäosaan. (ks. Kuva 5.) Haastatteluissa annoin ihmisille aikaa asettua maisemaan ja avata omaa kuulokuvaansa omatahtisesti. Äänimaisemaa uppouduttiin tarkkailemaan pysähdellen ja haastattelun teemoihin keskityttiin myös valituissa kohteissa paikallaan ollen. Haastattelut nauhoitettiin digitaalisella ja tuulelta suojatulla nauhurilla ja varmistettiin puhelimen äänityssovelluksella osallistujien suostumuksella. Joidenkin haastattelujen aikana käytimme myös lintujen tunnistamiseen tarkoitettuja sovelluksia.

Puolistrukturoidun kävelyhaastattelun kysymykset olin jakanut fyysisen äänimaiseman kuulemisesta ja rauhallisen äänimaiseman merkityksistä keskustelemiseen. Haastattelujen aluksi esittelin lyhyesti kaupunkihiljaisen määritelmän, ja osoitin puistoalueelta paikkoja, joissa kaupunkihiljaisen raja-arvot toteutuvat tai ylittyivät myös puistosuunnittelumateriaalissa. Pyysin haastateltavia kiinnittämään huomiota ympäristössä havaitsemiinsa luonnon, ihmisen ja teknologian tuottamiin ääniin sekä myös havaitsemiinsa äänellisiin rytmeihin ja arvioimaan niiden roolia osana kokemaansa äänimaisemaa.

Haastattelukysymykset olin ryhmitellyt alustavasti teemoihin, joita olivat fyysinen äänimaisema ja hiljaisen äänimaiseman merkitykset ja osallisuus. Lisäksi esitin joitakin kysymyksiä elinpiirien

kohtaamisen teemasta. Haastattelujen ensimmäisessä osassa ympäristön aktiivista kuuntelua herätelläkseen pyysin osallistujia aluksi kuuntelemaan ja kertomaan, mitä he tavoittivat fyysisestä äänimaisemasta. Seuraavassa vaiheessa pyysin osallistujia kuvaamaan omia muistojaan ja tämänhetkisiä kiinnekohtiaan kyseiseen maisemaan. Tässä osiossa keskustelimme rauhallisen äänimaiseman arvoista ja merkityksistä haastateltavalle. Tämän jälkeen siirryimme maisemaosallisuutta koskeviin kysymyksiin, jossa keskustelimme maiseman tulevasta muutoksesta liittyen puistosuunnitelmiin. Useat haastateltavat halusivat ottaa kantaa vireillä olevan kaavoitustyön puistosuunnitelmiin, joten tähän osioon tuli vuolaimmin vastauksia.

Kysymyksiä esittäessäni pyrin minimoimaan oman mielipiteeni vastauksiin vaikuttavana tekijänä ja kysymysten muotoilussa, vaikka kysymysten valitsemisen onkin aina jo eräänlainen kannanotto. Kysymyksiä muotoillessani pyrin myös mahdollisimman vähän johdattelemaan vastauksia. Käynnissä oleva paikallinen debatti puistosuunnitelmaa koskien herätti tunteita haastateltavissa. Kuulluksi tulemisen teemassa jouduinkin pohtimaan myös sitä, missä määrin voin toimia täysin objektiivisen tarkkailijan roolissa ja missä määrin osallistuvassa tutkimuksessa olisi läpinäkyvyyssperiaatteen kannalta rehellistä tuoda esiin omia arvioita. Haastattelutilanteissa koin myös lievän myötäelämisen puhtaasti teknisen kysymisen sijaan aiheellisena, sillä näin sen johdattavan keskustelua luonnollisesti eteenpäin ja rentouttavan haastattelutilanteita, jolloin vastaukset muodostuivat yleistä tasoa monipuolisimmiksi ja omakohtaisemmiksi. Kommenteissa kiinnitin huomiota erityisesti vastaajien tarkoittamien merkitysisältöjen varmistamiseen myös toistamalla saamiani vastauksia ja esittäen lisäkysymyksiä vastauksissa esiin tulleisiin tulokulmiin.

4 Kuulluksi tuleminen

Tässä luvussa luon ensin katsauksen tarkastelualueen alueellisiin piirteisiin, jonka jälkeen siirryn kokoamani aineiston sisällön analyysiin kriittisen diskurssianalyysin menetelmällä.

4.1 Äänimaisema kartalla

Analyysivaiheessa koin tarkoitukselliseksi tutkia äänimaisemasta eri tavoin tuotettua tietoa yhdessä ja ristikkäin. Tarkoitukseni oli tuoda paikallista ja kokemusperäistä tietoa alueesta eriytyneen asiantuntijatiedon rinnalle ja saada näin myös erilaiset aineistot keskustelemaan keskenään.

Varsinaista analyysia taustoittavassa kappaleessa tutustuin Iidesjärven alueeseen ja sitä koskeviin rajauksiin, jonka jälkeen tarkastelin äänimaisemaa maan muotojen, viherrakenteen ja liikkumisen tapojen äänitilallisena vuoropuheluna.

4.1.1 Kaskiviljelystä kaupunkipuistoon

Iidesjärven pohjoisrannasta jyrkästi kohoavalla Kalevanharjulla on harjualueelle tunnusomainen maisemarakenne. Ympäristöstään erottuva harjualue kuuluu Sisä-Suomen laajaan reunamuodostumavyöhykkeeseen, joka jatkuu Länsi-Suomesta Keski-Suomeen.

Reunamorenimuodostumat ovat syntyneet jäätikön reunassa kerrostuneesta pohjamoreenista, massaliikuntakerrostumista ja jäätikköjokien veden virtauksen kerrostamista lajittuneista maalajeista (Ympäristöministeriö, 2007, s. 47–51). Harjun liepeet ovat olleet suotuisia paikkoja varhaiselle asutukselle ja harjuselänteet, kuin myös alanteisiin muodostuneet vesiväylät ovat toimineet varhaisina kulkuväylinä. Kivikautisia asutuspaikkoja on paikannettu Iidesjärvellä Viinikanojan–Iidesjärven–Vuohenojan alanteessa, josta on löydetty nuorakeraaminen asuinpaikka sekä myöhempi viikinkiaikainen esinelöytö (Pirkanmaan maakuntamuseo, 2018; 2010; Museovirasto, 2022). Vesialueena Iidesjärvi on osa Viinikanojan valuma-aluetta, joka yhtyy hyvin kapealla vesiyhteydellä Pyhäjärveen. Iidesjärvellä on vesiyhteys Nokianvirran kautta Kokemäenjoen vesistöalueeseen ja aina Itämereen saakka (Suomen ympäristökeskus, nd.).

Iidesjärven rannoilla on myös pitkä viljelyhistoria. Kaskeamista alueella on harjoitettu jo varhain ja kirjallisia tietoja maanomistuksista voidaan ajoittaa 1570-luvulle. Kuninkaan kartastossa (1776–1805) vielä Vähäjärveksi merkityn järven etelärannat on merkitty viljelyskäyttöön (ks. Alanen ym., 1989). Iidesjärven rannat ovat olleet peltoa ja tulvaniittyä (Ranta & Rahkonen, 2008 s. 100–112). Tarkastelussa olevan alueen keskellä sijainneen Nekalan tilan arvioidaan kuuluneen osaksi järven pohjoispuolista Järvensivun rusthollia, josta se on irtautunut omaksi tilakseen isojaossa vuoden 1794 jälkeen (Jäkärä, 2010 s. 7; Suvanto, 1988, s. 205). 1800-luvulla viljelyalue kuului

Hatanpään kartanon omistukseen (Tampereen kaupunki, ei pvm.). Historiallisia ilmakuvista ja kartoista selviää lisäksi, että kuokkamaantien suuntaisesti alun perin kulkenut tie johti Pyhäjärven rannassa sijaistevasta Hatanpään kartanosta suoraan Iidesjärven rantaan. Hatanpäälle 1800-luvun lopussa rakennettu rautatie on myöhemmin katkaissut suoran tien rannasta rantaan. (ks. Alanen ym., 1989; MML.)

Vuonna 1913 Nekalan alueen maiden omistus siirtyi Idmanin suvulta Tampereen kaupungille, jonka jälkeen tilaa ympäröiville pelloille rakennettiin Nekalan kaupunginosa. 1950-luvulla Nekalan tilaan kuului vielä navetta 30 lehmälle, talli 10 hevoselle, sauna ja riihi. Rakennusten itäpuolella oli puutarha ja vainioita sekä rannassa hirsinen laiturit. Tilan maista osa oli osoitettu myös Nekalan ja Viinikan asukkaiden viljelykäyttöön. (Jäkärä, 2010, s 6; Maasilta, 1997.) Työläiskaupunginosaksi rakennetussa Nekalassa kookas tila muotoutui asukkaiden puheissa Nekalan kartanoksi. Kartano Nekalan tila ei kuitenkaan koskaan ollut. (Haastattelu, Haastattelu 7/12; Haastattelu 4/12.)

Kaupungin laajentuessa Iidesjärven rantaan perustettiin kaatopaikka 1929, joka suljettiin 1950-luvun loppupuolella. Myöhemmin kaatopaikan alue on toiminut erilaisten orgaanisten maa-ainesten varastona. 1960–1970-luvulla Nekalan tilan pelloille perustettiin vielä kaupungin taimisto, joista on jäljellä hiekkatieverkosto ja iäkkäitä puuryhmiä. Maanmittauslaitoksen historiallisissa ilmakuvissa (ks. kuva 3.) erottuu jätteen läjitysalueiden siirtyminen rannan vesialueen päälle sekä järveä vielä kaupungistumiskehityksen alkuvaiheessa 1960-luvulla ympäröineet viljeltyt pellot. Ilmakuvien mukaan samoihin aikoihin kookas Nekalan tila rappeutui nopeasti, jättäen jälkeensä peltoviljelyn ajasta vain rakennusten perustuksia, lehmien syöttökaukalojen jäänteet ja villiintyneen puutarhakasvillisuuden. (Maanmittauslaitos, ei pvm.; Kuva 3; Haastattelu 7/12.)

Osittain kaatopaikan seurauksena järven vedet pilaantuivat ja kalastus menetti merkitystään (Jäkärä, 2010). Uimakelvottomaksi muuttunut järvi menetti merkitystään myös virkistyspaikkana. Kaatopaikan lisäksi järveen lasketut jätevedet, pelto-ojat ja Pahalammesta aiemmin avointa ojaa pitkin lasketut vedet ovat kuormittaneet pahoin järveä. Matala järvi on yhä rehevöitynyt ja happikatonen. (Haastattelu 7/12; Haastattelu 5/12; Tampereen kaupunki, 2024.)

Kuva 3. Kuvaparissa vuosilta 1946 ja 1963 Nekalan tila ilmakuvissa alaoikealla ja kaatopaikan alue ylhäällä vasemmalla. Kuvista näkyy kaatopaikan levittäytyminen vesialueelle sekä Nekalan tilan rappeutuminen. Taustakartta ja Historialliset ilmakuvat MML.

4.1.2 Alueen käytön rajaukset

Vielä kaavoittamattoman alueen suunnittelu on asemakaavaa valmistelevalle vaiheessa. Suunnittelualue rajautuu Iidesjärven eteläpuolelle, jättäen ulkopuolelleen käytössä olevan lintutornin Huringissa järven itäpäässä. Iidesjärven puistoksi nimetyn suunnitelman tavoitteena on kunnostaa entisen kaatopaikan alue ja kaavoittaa kaatopaikkaa ympäröivä viheralue luontopainotteiseksi virkistysalueeksi (Asemakaava 8725). Iidesjärven suunnittelutyön alla oleva viheralue rajoittuu Viinikka - Nekalan valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön eteläosastaan (MV, 22.12. 2009).

Useita linnustoselvityksiä alueella tehneen Pertti Koskimiehen mukaan Iidesjärvi on Tampereen tunnetuin lintujärvi, joka on valtakunnallisen lintuvesiensuojeluohjelman kohteena suojeltu rantoineen sekä maakunta- että yleiskaavassa. Ranta ja vesialue kuuluu myös Tampereen luonnonsuojelualueohjelmaan, jonka mukaisesti Iidesjärven alueesta on tarkoitus muodostaa luonnonsuojelulain pykälän 24§ mukainen yksityinen luonnonsuojelualue. (Koskimies, 2023.) Alueelta löytyy rantavyöhykkeelle merkittäviä EU:n direktiivilajeja, kuten viitasammakko ja täplälampikorento. Kaikkiaan Euroopan unionin direktiivilajeja on alueella havaittu 26 (Helin, 21.11.2026). Suunnittelualueelta löytyvät myös liito-oravien, lepakoiden kulkureitteinä, lisääntymis-, ja levähdyspaikkoina säilytettävien ja kehitettävien alueiden merkinnät (Tampereen kaupunki, 2025; 31.1.2025 s. 17-22).

Kaatopaikasta suotaneista haitta-aineista huolimatta ja myös osittain järven rehevöitymisestä johtuen vesi- ja rantalinnut linnut viihtyvät matalalla ja kesäisin runsaan leväkasvuston peittämällä järvellä. Ranta-alue on merkittävä ja pitkäikäinen havainnointialue, joka tunnetaan siellä runsaslukuisina pesivien sekä vierailevien lajien ravinto-, lisääntymis-, ja levähdyspaikkana. Iidesjärven ruovikoissa, rantaluhdilla ja pensaikkoisilla alueilla havaittiin pesimäkaudella 2023 30 pesivää ja erityisesti huomioitavaa vesi- ja rantalintulajia (Koskimies, 2023). Runslukuisina esiintyvät esimerkiksi nokikana, naurulokki, silkkiuikku, haapana ja pajusirkku (Koskimies, 2023; EU Direktiivi 2009/147/EY).

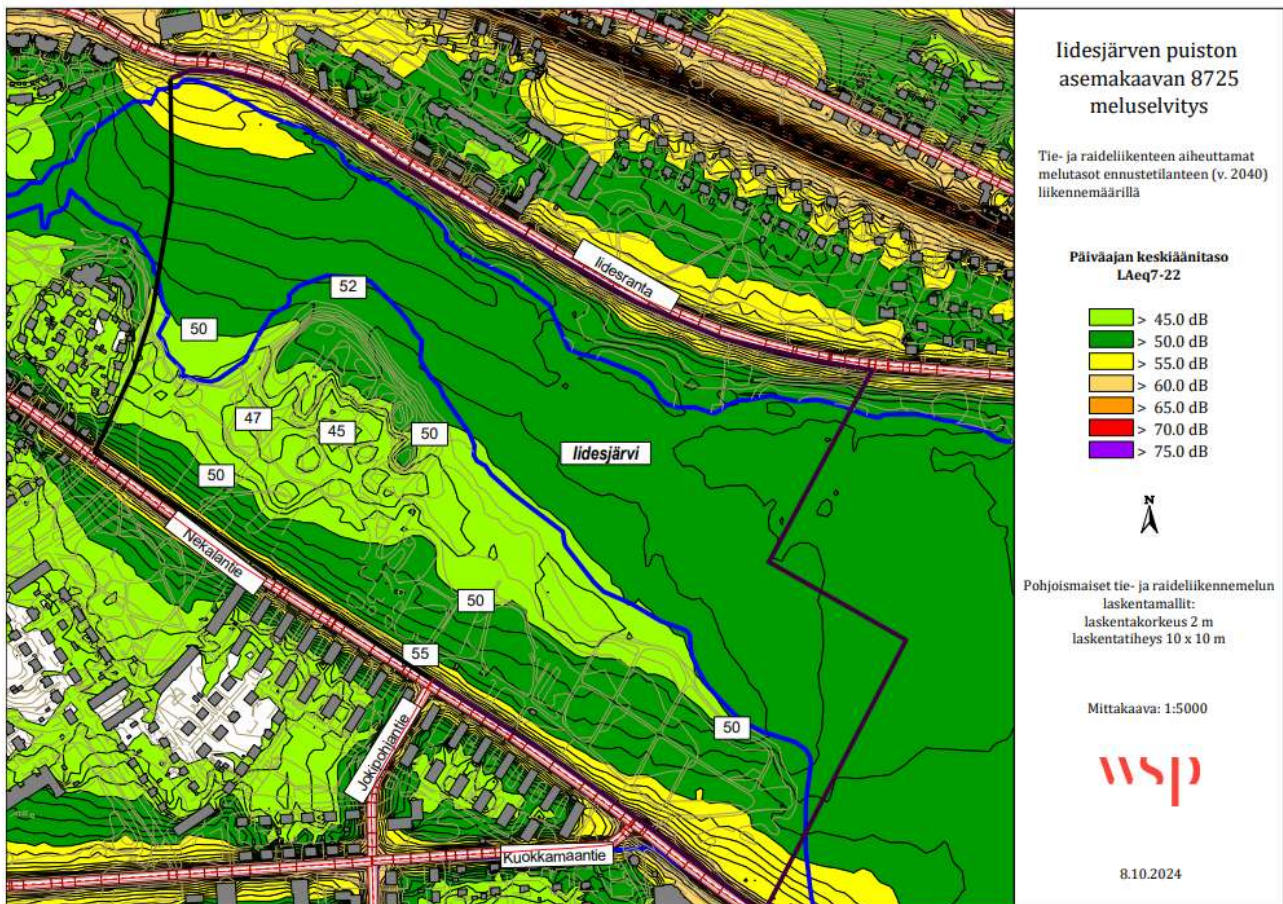
Asemakaavatyötä ohjaavien alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista ohjataan Tampereen kantakaupungin alueella maakuntakaavalla, jossa virkistyskäytön ohessa painotetaan esimerkiksi kestävää materiaaliloutta, biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä. Maakuntakaavalla on osoitettu myös seudullisesti tärkeät viheralueet ja viheryhteydet. Iidesjärven eteläinen viheralue suojavyöhykkeineen kuuluu Tampereen keskiseen viher- ja virkistysalueverkostoon ja on keskusta-alueen sini-viherverkoston ydinalueena myös osa keskuspuistoverkoston kehittämisaluetta. (Tampereen kaupunki, 2020, s. 11; 29.) Lähivirkistysaluerakenteiden mukaan viheraluetta hoidetaan kulttuurihistoriallisia arvoja ja luonnon monimuotoisuutta vaalien sekä kasvi- ja eläinlajistoa huomioiden. Kantakaupungin vaiheyleiskaavasta 2021–2025 löytyy myös ohjeellinen varaus rantojen luontovirkistyspalveluiden keskittymälle (Tampereen kaupunki, 5.3.2024). Lisäksi Iidesjärven alue on määritelty kaupunkirakenteen kannalta merkittävänä avoimena maisematilana, jossa huomioitavaa on myös tärkeiden näkymäakseleiden säilyttäminen (Tampereen kaupunki, ei pvm.).

Iidesjärven alue sisältyy myös Tampereen kaupungin Kansallisen kaupunkipuiston hakemukseen. Kansallinen kaupunkipuisto on ympäristöministeriön ohjauksessa oleva historiallista kulttuuriympäristöä ja monimuotoista kaupunkiluontoa säilyttävä ohjelmakokonaisuus. Valtakunnallinen suunnitelma perustuu kulttuuri- ja luonnonmaisemallisten piirteiden, luonnon monimuotoisuuden, maiseman historiallisten piirteiden, kaupunkikuvallisten, sosiaalisten ja virkistysellisten arvojen vaalimiseen. Viherkäytävänä kaupunkipuiston tulisi kytkeytyä osaksi kaupunkialueen kattavaa sini-viherverkostoa, ja sen tulisi olla myös riittävän laaja ja häiriötön. Lisäksi sillä tulisi olla katkeamaton kaupungin ulkopuolisiin luontoalueisiin ja ympäröivään maaseutuun. (Ympäristöministeriö, 2025; 2021.)

Kaupunkiluonnon alueiden suunnittelua tarkastellaan myös suhteessa Euroopan unionin biodiversiteetti- ja maaperästrategian kanssa. Biodiversiteettistrategian lähtökohta suunnittelussa on

luonnon monimuotoisuuden heikentämisen välttäminen. Maaperästrategian periaatteena on taas vähentää rakentamattoman maan ottamista rakentamiskäyttöön. Tässä yhteydessä voidaan huomioida biodiversiteettistrategian kaupunkiekosysteemejä velvoittavaa vahvuuksuunnitelmaa, joka ohjaa kaupunkeja monimuotoisten ja saavutettavien viheralueiden ylläpitämiseen ja lisäämiseen. (Hautamäki, 2024, s. 30–34.)

4.1.3 Kaupunkihiljaisen ohjearvot

Kuva 4. Meluvyöhykkeet ennustetilanteen mukaisilla liikennetiedoilla Melutason ohjearvo 55 dB, WSP, 2024.

Valitsin kävelyhaastattelujen reitille sekä meluisia että melun potentiaalisia katvealueita, joiden yleisääni edustaisi kaupunkihiljaisen alueen vakiintunutta määritelmää eli jossa hiljainen alue väestökeskityksessä ei ylitä päivällä (kello 7–22) 50 desibeliä eikä yöllä (kello 22–7) 45 desibeliä (Valtioneuvoston asetus 823/2018;1107/2021).

Kannettavalla nauhurilla, joka näytti desibelitasot, saatoinkin tarkastella yleisäänien ja pistemäisten äänten hetkellisiä tasoja alueella liikkuesssa. Nauhurin antamia arvoja en pitänyt kuitenkaan EU:n asettamaa laskennallista melutasoa (ks. EU, 2002/49/EY) täysin kuvaavina vaan suuntaa antavina hetkittäisinä arvoina. Nauhurin antamat äänentason olivat kuitenkin linjassa puistosuunnittelutyön selvityksissä annettujen arvojen kanssa. Karttatarkastelun mukaan Iidesjärvellä on sekä

kaupunkihiljaisia alueita että liikennemelun alueita (Väylävirasto, 2022). Valtioneuvoston asetuksessa annetun arvon pohjalta melukarttaa tarkasteltaessa alueelta löytyi useita kaupunkihiljaiseksi määrittyviä kohteita. Myös puistosuunnitelmaa koskevassa meluselvityksessä on mitattu keskelle suunnittelualuetta muodostuva yhtenäinen päiväaikaiselta keskiäänitasoltaan kaupunkihiljainen alue. Meluselvityksessä viheralueen leveimmälle kohdalla keskelle puistoaluetta muodostui päiväaikaiselta keskiäänitasoltaan (LAeq 7–22) yhtenäinen noin 45–50 desibelin alue (ks. kuva 4; WSP, 2024). Puistosuunnitelman äänimaisemallisessa selvityksessä alueesta ei käytetä kuitenkaan tätä muotoilua vaan viheraluetta käsitellään taajama-alueella suhteellisen hiljaisena alueena. Puistosuunnitelmassa 45-50 dB-tasoon jääville alueille on osoitettu piknikalue sekä leikki- ja liikuntapaikka. (WSP, 2024 s. 3-5.)

4.2 Kuuntelukartoitus

Analyysivaiheessa etenin alueen yleisestä ympäristöhistoriallisten ja äänimaisemallisten pääpiirteiden esittelystä kokemuksellisen äänimaiseman luonnehdintaan, tarkentaen analyysia kaupunkihiljaista koskevien argumenttien ja tilakäytäntöjen diskurssianalyttiseen pohdintaan. Opinnäytetyötä varten tuottamaani aineistoa tarkastelin rinnakkain olemassa olevan paikkatietoaineiston kanssa. Äänimaiseman luonnehdinnassa käytin tukena myös kuuntelukävelyiltä keräämiäni äänitteitä ja lintujen tunnistamiseen tarkoitettua mobiilisovellusta. Kestoltaan kahden minuutin mittaisia äänitteitä, joita kertyi 82 kappaletta, en litteroinut tai erillisinä tiedostoina. Kuuntelukävelyihin viitataan jatkossa päivättyinä aineistona. Aineistona olivat myös Tampereen kaupungin teettämät meluselvitykset sekä muut puistosuunnitelman karttaliitteet. Maisemahistoriallisina tietolähteinä olivat Museoviraston ja Pirkanmaan maakuntamuseon arkeologiset maisemaselvitykset alueesta sekä Maanmittauslaitoksen historialliset ilmakuvat. (ks. Pirkanmaan maakuntamuseo, 2018 ja 2010; MV, 2022; MML, 2025.)

4.2.1 Kuuntelualueiden valitseminen

Potentiaalisesti hiljaisten paikkojen valitsemisessa sovelsin maisema-arkkitehti Per Hedforsin ja systeemibiologi Per Bergin puistoalueen äänimaiseman tutkimusmetodin esittelyä, *Site interpretation by skilled listeners, Methods for communicating soundscapes in landscape Architecture and planning* (Hedfors & Berg, 2002, 91–111). Hedforsin ja Bergin tutkimusasetelmassa paikan fyysinen kuvailu eli kasvillisuuden, maan muotojen ja rakennusten kuvaus yhdistettiin paikan päällä tehtävien kuuntelukävelyjen sekä haastattelujen ja kyselyaineistojen analyysiin. Tutkijat ovat käyttäneet paikkojen valitsemisessa apunaan ruotsalaista yleisten puistojen kahdeksanosaista luokittelua, joita ovat villi, lajirikas, tilava, rauhallinen, leikki,

pelto, juhla, ja kulttuuri (ks. Grahn, ym., 2005; Berggren–Bärring & Grahn, 1995). Paikan päällä tarkastellen sekä haastattelumateriaalia tarkastellen esiin nousi alkuperäisiä vastaavia puistoalueiden maisemallisia luokkia, joita sovelsin Iidesjärven viheralueeseen ja sen äänimaisemalliseen selvitykseen seuraavasti: (villi) hoitamaton, (lajirikas) monimuotoinen, (tilava) avara, (rauhallinen) hiljainen, (pelto) palstaviljelyalue ja (niitty) kesanto. Alkuperäisen ryhmittelyn juhlaa vastaavaa paikkaa ei alueella ollut mutta kulttuuria edustavana paikkana löytyi vaatimattomia nuotiopaikkoja sekä matonpesupaikka. (ks. Kuva 5.)

Kuva 5. kuuntelupaikat. Taustakartta Google earth.

Luode-kaakko-suuntaisen reitin kuuntelupaikoiksi vakiintui 7 paikkaa, joista ensimmäinen päällystämätön rantapolku sijaitsi suunnittelualan länsirajalla lehtipuiden katveessa ja rantaviivan tuntumassa. Toinen kohde sijaitsi tikkametsänä paikallisesti tunnetulla lahopuu- ja liito-orava-alueella, lähellä suunniteltua koirapuistoa. Kolmanneksi kohteeksi valikoitui paikallisten hyvin tuntema jättömaa, joka on avara ja kumpuileva, runsaan aluskasvillisuuden ja suurten lehtipuiden ympäröimä alue. Käytöstä poistetun kaatopaikan niemi on kokonaisuudessaan keinotekoinen Iidesjärveen kurottava ympäristöään korkeampi törmä, jossa jätettä arvioidaan olevan 14 metrin syvyyteen saakka (Sitowise, 15.10.2024). Neljäs kuuntelupaikka oli ihmisen kävellen ja pyörällä liikkumisesta muodostunut kapea rantapolku palstaviljelyalueelta itään. Viides kohde oli Nekalan

tilan rauniot ja sen villiintyneet puutarhaistutukset. Kuudes paikka oli erilaisten puistopuuryhmien, kuten vanhojen surukuusien muodostama entinen puukasvattamo sekä tulevaksi piknikalueeksi suunniteltu korkeana kasvava kesanto. Viimeisenä kävelyhaastattelun kuuntelukohteena oli sorapohjainen parkkipaikka matonpesupaikan ja suunnitellun uuden lintutornin vieressä, suunnittelualueen itäisimmässä päädyssä lähellä Nekalantietä.

Kävelyhaastattelupisteiksi valikoituneet äänimaisemakohteet vaihtelivat voimallisesti muokatuista maa-alueista muokkaamattomiin ja luonnonvaraista läheneviin ruovikkoalueisiin. Kohteet vaihtelivat kulttuurivaikutteisista alueista luonnontilaista muistuttaviin. Valituista kuuntelupaikoista viisi edusti alueelle tyypillistä vehreää, kasvistoltaan runsasta ja kulttuurivaikutteisista aluetta, jossa alkuperäiset, kulttuurikasvit ja vieraslajit esiintyivät runsaina. Kaksi kuuntelukohdetta edusti voimallisesti muokattua kaupunkimaisemaa. Tarkastelualueelta löytyi sekä lajirikkaita villiintymään jääneitä osia että erilaisille kaupunkitoiminnoille, kuten maa-aineksen säilyttämiselle varattuja alueita. Suunnittelualueella kulkiessa vastaan tuli sorapohjaa, nurmikkoa, niittyä, kaislikkoa, villiintynyttä pihakasvillisuutta sekä luonnontilassa olevaa rantalehtometsää alkuperäiskasveineen ja lahopuineen. Maaperän ominaisuudet vaihtelivat viljavasta ja kosteasta rantalehdon pohjasta tiivistyneeseen ja kovista maa-aineksista koostuvaan jättömaahan. Suunnittelualueella ei ollut kaupungin varastoaluetta ja matonpesupaikan tieosuutta lukuun ottamatta muuta moottoriliikennettä, mikä teki viheralueen äänimaisemasta ympäristöään rauhallisemman. Materiaalien ja maapohjien vaihtelevuus kuuntelukohteissa viritti erilaisia äänitilan kokemisen ja maiseman materiaalisen tarkastelun mahdollisuuksia. Äänen reitit mukailivat maaston muotoja, materiaaleja, kasvillisuutta sekä rakennusten ja ääntä tuottavien toimintojen sijoittelua. Eri maisematekijöiden ja toimintojen tarkastelu myös äänitasoina osoitti moninaisten toimijoiden samanaikaisen läsnäolon. Väyläviraston melukartalta voidaan Iidesjärven alueelta osoittaa useita meluisia ja myös meluttomia alueita. Paikan päällä tarkastellen ihmistoimintojen katvealueilta löytyivät myös puiston hiljaisimmat paikat. Maastossa huomio kiinnittyi alueen eri toimintojen ja niiden tuottamien äänten leviämiseen ympäristössä.

Liikkuminen ranta-alueella tapahtui jättömaassa sinnittelevän ja paikoin vaikeakulkuisenkin polkuverkoston kautta, jota liikkujat pitivät omatoimisesti yllä ympäri vuoden. Polut liittyivät puretun Nekalan tilan, taimiston ja kaatopaikan aikaiseen hiekkatieverkostoon, joka on säilynyt verrattain muuttumattomana viimeiset vuosikymmenet. Talvikunnossapitoa tai valaistusta alueella ei ollut. Viheraluetta reunusti etelässä vilkas Nekalantie sekä sen uudistettu pyörätie. Alueella liikuttiin luontaisten vuodenaikaisrytmien ja vuorokausirytmien mukaisesti luontoa tarkkailemassa,

rauhottumassa, elpymässä ja lenkkeilytarkoituksessa. Alueella käytiin yksin ja yhdessä lasten, vanhempien, ystävien ja lemmikkien kanssa. Omatoimiset luontoharrastukset kuten luonnossa kävely, lintujen tarkkailu, palstaviljely olivat kaavoittamattomalle alueelle ajan myötä muodostuneita vapaa-ajan vieton tapoja. Järjestetyt toiminnot olivat harrastajaryhmien, kuten lintutieteellisen yhdistyksen aktiivien tai hyvinvointitoimijoiden järjestämiä retkiä kaupunkiluontoon. Haastatteluissa tulivat esiin myös koulun kasvion keruu alueelta ja harvinaiset lintu- ja hyönteishavainnot. Monimuotoiseen luontoon ja avainlajien suojeluun kohdistuvaa lajihavainnointia tehtiin yleensä harrastajapohjalta, mutta se saattoi olla myös hyvin ammattimaista ja myös asiantuntijatietoa täydentävää (Haastattelu 4/12; Haastattelu 7/12). Iidesjärvelle tultiin myös oleilemaan yhdessä ja yksin vailla varsinaista päämäärää. Aineistossa esiin nousivat siis elpymiseen tähtäävä liikkuminen, luontoelämysten ja luontotiedon hakeminen sekä eivaltavoitehakuinen oleilu äänimaisemallisesti rauhallisilla ja luonnon itselleen valtaamilla osuuksilla.

4.2.2 Kuuntelupaikoilla kuultua

Seuraavaksi poimin joitakin kävelyhaastatteluissa ja kuuntelukävelyillä esiin tulleita äänitilallisia huomioita kuuntelupaikoilta. Äänimaisemallisesti vanhojen puiden siimeksessä sijaitseva (kuuntelupaikka 2.) lahoppualue koettiin rauhallisena ja erityisen miellyttävänä paikkana, joka tunnettiin tikkalintujen pesintäalueena ja liito-oravan havaintopaikkana. Paikallisten lintujen tarkkailijoiden keskuudessa pieni muokattujen maa-alueiden väliin jäävä lahoppualue tunnettiin tikkametsänä, jossa pidettiin talvisin myös ruokintapaikkaa, jonka yksi hoitaja kertoi:

”Esimerkiksi tässä on tämmönen katkennut seitsemän kahdeksan metrinen puu. Tuolla ylhäällä on toi käpytikan kolo ja sitten metriä alempana pikkutikan kolo ja viime vuonna toi pikkutikka askarteli ihan sillai että tässä sai ihmiset seistä ja tässä kuulu sellainen hentonen naputtelu ja lastua tippu. Nyt se pesä on vissiin tällä puolella jossain. Nää vanhat puut on kaikki lintujen reijittämiä. On tikkoja ja kottaraisia ja myös liito-orava nähty tässä. Nähty ja kuvattu.” (Haastattelu 4/12.)

Kuuntelukohteen välittömässä läheisyydessä sijaitsevalta kaupungin huoltoalueelta kantautui kuitenkin useammalla haastattelukerralla suurten työkoneiden ääntä lahoppualueelle. Lahoppualueen vieressä äänekästä toimintaa oli arkipäivisin tarkastelujakson aikana. Aamubarhaisella alkavaa maa-ainesten siirtoa ja raskaiden materiaalien liikuttelua saattoi kuulla lahoppualueella aina tammikuulle saakka.

Myös entisen kaatopaikan eli jättömaan alueella (kuuntelupaikka 3.) ja sitä ympäröivissä puissa tarkkailtiin ja kuvattiin ahkerasti matkallaan levähtäviä muuttolintuja sekä pesiviä lintuja.

”Toi on mustapääkerttu. Sitten tota tässä tullaan kottaraisen pesälle. Tässä saa niinkun...heti kun se emo tulee niin me kuullaan se voimakas poikasten kerjuuääni. Se on se pesä, tossa sun oikeella puolella, ennen tota y-hakaa tossa, ylempänä. Se pesä on, näyttää tonne itään päin. (Kuunnellaan) ...Kuuluu sellaista kerjuuääntä.” (Haastattelu 4/12.)

Peitetyn kaatopaikan mäki erottui muutoin alavasta etelärannan alkuperäisestä maisemasta. Törmälle noustessa ja entisen kaatopaikan sisäosia kohti kävellessä huomio kiinnittyi puiston reuna-alueita rauhallisempaan äänimaisemaan. Kesällä runsas kasvillisuus, joka koostui alkuperäislajeista, kulttuurilajeista ja vieraslajeista, oli peittänyt kasoiksi kootun siirtomaa-aineksen kauttaaltaan. Eräs haastateltava kiinnitti huomiota myös visuaaliseen maisemaan, jota alkukesästä dominoi lehvästön vihreät sävyt. Hän huomioi runsaan kasvillisuuden voimistavan rauhalliseksi kokemaansa äänimaisemaa seuraavasti:

”Jännä miten, että sillai niin kun kaikki liikenteen äänet, myös lentävät jutut, tuolla menee valtatie ja tälle..täällä ne vaimenee, jotenkin, ne äänet. Että jos tässä on kaikkee puskia ja puita ja kaikkee, niin se vaimentaa enemmän sitä ääntä kuin että ne ois autioita, ja tässä ois vaan joku hieno istutettu puska, niin sit se poistuu tavallaan se vaimentava luonnon vaippa siitä.” (Haastattelu 11/12.)

Jättömaan viherrakenteeseen ja maan vaihtelevaan muotoon orgaanisena meluesteenä huomiota kiinnitti musiikkia tekevä haastateltavani seuraavassa haastatteluotteessa:

”Kun tässä on tällainen valli näitä puita, kaikkee pensaita niin...Tässä on jo paljon parempi. Tässä on kivan hiljaista.

”Mitä sä luulet, että ne puut tekee siinä äänimaisemassa?”

”Estää sitä äänen pääsyä tuolta, kun tää on vähän tällanen rinkula, missä me seistään niin sitä ääntä, joka tulee sieltä rinkulan ulkopuolelta, eli tuolta kaupungista. Sitä se estää ja varsinkin nyt on lehdet, niin varmasti paljon paremmin. Kun niitä puita on monta tasoo, eihän yks puu niin tee. Kun on tarpeeks lehtiä ja pensaita niin kyllä se estää sitä.”

”Luuletko että kun niitä on eri tasoissa?”

”.. Jos ois vaan saman kokoisia kaikki puut, niin ei se estäis sitä, mutta tossa kun on pensaita ja sitten on korkeella puita.. (Haastattelu 12/12.)

Viheralueen äänimaiseman aistimellinen kokeminen oli yksilöllistä ja myös omista elämäntilanteista riippuvaista. Äänille herkän vastaajan kokemuksessa jopa lehtipuiden kahina tuulessa saattoi stressaantuneena olla häiritsevää (Haastattelu 10/12). Tällä kertaa hän kuvasi kuitenkin rantapolulla (kuuntelupaikka 1.) äänimaisemakokemustaan rauhoittavana.

”Tässä on nyt tää puitten humu. Tää on ihan miellyttävän pehmee ääni. Tää ei oo semmonen.. Tässä on tämmönen aika samettinen tää soundi. Se tulee hauskana aaltona, sen kuulee vähän niin kun tuolta, tulee se tuuli vähän kauempaa.” (Haastattelu 10/12.)

Kuuloaan luonnon äänillä hoitava kulki taas villiintyneen rantalehdon maisemassa, jotta luonnon äänet peittäisivät hiljaisuudessa häiritsevän tinnituksen. Puukasvattamon kesantoalueella (kuuntelukohde 6.) hän sanoitti kokemustaan seuraavasti:

”Nyt me tultiin ihan erilaiseen äänimaailmaan. Kun ei ole niin paljon puuta niin täällä hiljenee paljon, tuolla kun sää meet, niin sehän on sellainen kssssh sä tuut niin kuin paljon hiljasempaan, kun (kuusi)aidan tältä tälle puolen. Kun mennään takasinpäin niin sä huomaat, mennään takasin niin sanottuun luonnon meteliin.” (Haastattelu 2/12.)

Huomiota eri haastattelukerroilla herätti se, miten eri tavoin ääniin kiinnitettiin huomiota. Maisemassa selvästi erottuvia ääniä, kuten koiran haukuntaa, ei aina rekisteröity osaksi omaa äänimaisemakokemusta. Eräs paikallinen asukas kertoi kuulevansa vain luonnon ääniä alueella liikkuaan, vaikka liikenteen äänet olivatkin taustalla läsnä (Haastattelu 7/12; ks. Chu ym., 2024). Toinen haastateltava oli tottunut asumaan rautatien vieressä, eikä huomionut enää juurikaan Iidesjärven pohjoispuolelta tasaisin väliajoin ohittavaa junaa (Haastattelu 8/12). Matonpesupaikalla (kuuntelupaikka 7.) tutkitusti tarkkakuuloinen haastateltava kertoi taas kuulevansa ruovikossa vesilintujen pesinnän ääniä, joita itse en olisi rekisteröinyt lainkaan. Sama haastateltava kertoi erottavansa vaimean kohisevan äänen painaessaan korvansa puun runkoa vasten keväisin. (Haastattelu 11/12.)

Rannassa ja viheralueen sisällä luonnon ja lintujen tarkkailu oli mitä ilmeisin harrastamisen ja myös keskeinen kanssakäymisen muoto. Moni Iidesjärvellä kameran ja kiikarin kanssa liikkuva tunsikin entuudestaan toisensa ja usein myös tuntemattomia luonnossa liikkujia tervehdittiin. Rantapolulla (kuuntelupaikka 4.) Kaavoittamattoman viheralueen virallisesti nimeämättömiä paikkoja muistettiin harrastajien keskuudessa erityisesti harvinaisten lintujen havaintopaikkoina.

”Samat ihmiset kun pyörii päivästä ja viikonlopusta toiseen, niin puhutaan lintuihmisten kesken mitä on näkynyt, niin siinä lehtikuusen vieressä oli jotain tai kuusiaidalla ja sitten muistetaan tällai, että yhtenä syksynä oli kehrääjä tos rannassa, niin edelleen siitä on monta vuotta aikaa, niin puhutaan kehrääjäpaikasta...ja sitten niin kun, että tossa aika moni tietää, että missä oli taigauunilintu. Se oli tuossa kulmassa noissa korkeissa puissa.” (Haastattelu 4/12.)

Lintuharrastajien puuhia sivusta seurannut puistossa liikkuja otti myös puheeksi kyseisen kehrääjän paikan rantapolulla.

”Se oli, tässä viivähti, se oli tossa puunrungolla, lepäili päivät, se yöllä enemmän liikkuu vissiin...lintubongarit oli niin kun siis sen ympärillä, Hartaana joukkona niin kun päivästä toiseen tässä...ne oli kaikki semmosen hartaan hiljaisuuden vallassa kehrääjän ympärillä. Kehräjä oli vaan ihan kaikessa rauhassansa tossa kaiken keskellä. Sit mä rupesin kutsuun tätä paikkaa kehrääjän temppeliksi.” (Haastattelu 10/12.)

4.2.3 Polyfonisen äänimaiseman kahinassa ja kohinassa

Äänimaiseman tarkastelussa haastattelukävelyillä kiinnitin huomiota aiempaan äänimaisemaekologian luokitteluun (ks. Pijanowski ym., 2011), jonka avulla kaavoittamaton viheralue määrittyi useita erilaisia äänialueita ja eri äänilähteitä sisältäväksi polyfoniseksi äänimaisemaksi. Kaupunkihiljaisia tiloja oli tavoitettavissa kaavoittamattoman viheralueen sisällä, mutta ei sen eteläisillä reunoilla etenkin kohdissa, joissa ei ollut liikennemelun kulkua estävää kasvillisuutta tai maanmuotoa. Sisäalueet osoittautuivat rakennettua ja vilkkaasti liikennöityä kaupunkiympäristöään rauhallisemmiksi äänitaskuiksi niin melututkimuksen karttajulkaisuissa kuin myös kokemuksellisessa haastatteluaineistossa. Täydellisen hiljaiseksi aluetta ei määritellyt kukaan eikä täydellisen hiljaisia paikkoja alueelta odotettu löytyvän.

Haastattelujen aikana kuuntelimme ja keskustelimme, miten luonnon, ihmisen ja teknologioiden tuottamat äänet erottuivat avoimissa ja suljetuissa maisemissa sekä miten ääniaallot heijastuivat ja siroutuivat erilaisissa materiaaleissa. Eräs tilan kolmiulotteista äänitystekniikkaa ammatikseen kehittävä haastateltava muotoili kuulemaansa äänimaisemaa seuraavasti:

”Siis kyllä yleensä tuo taustakohina, mikä kuuluu tuolta moottoritieltä, niin siinä on, jos sitä katotaan tarkkaan, niin siinä on ylös alas menoja, ja taajuudet muuttuu vähän, mutta kyllä se silti aika lähellä on semmosta puhdasta kohinaa... tuulen ääni on taas niin kun selkeesti semmonen... se on niin kun korkeempi tuo kohina ja sen erottaa kyllä ihan selvästi... Tuulessa on myöskin koko aika semmosta pientä variaatioita enemmän, eli se tuuli ei ole tasasta. Siinä tulee sellasta aaltoa, mikä menee ylös alas. Tuuli itseasiassa tässä on kanssa aika dominoiva ääni ton kohinan kanssa.”
(Haastattelu 8/12.)

Luonnon äänten lisäksi rauhalliseen äänimaisemaan hyväksyttiin useita erilaisia äänilähteitä. Äänet koettiin olevan helposti erotettavissa toisistaan ja erityisesti viheralueen sisäosissa ja rantakosteikoissa luonnon äänet saivat kuulijan huomion. Kesäaikaan painottuvissa haastatteluissa annettu Iidesjärven äänimaiseman perusääninä tulkitsemani ominaisääni oli lehtipuiden kahina tuulessa (ks. Schafer, 1977a). Varsinkin kesäaikaan lehtevien kasvien koettiin vahvistavan alueelle ominaista rauhallista äänimaisemaa myös maskiefektinä, jolloin kohtalaisella tuulella lehtien liikkeestä kuuluva kahinana kuvailtu taajuus saattoi peittää alleen kauempaa kantautuvan liikenteen kohinan. (Haastattelu 8/12; Haastattelu 2/12; Haastattelu 1/12.)

Äänimaiseman kokemista rauhallisena tuki myös visuaalisesti miellyttäväksi koettu ja muodoiltaan vaihteleva vihreä maisema sekä runsaan lumen peittämä luontomaisema. Myös lasten äänet koettiin aineistossani rauhalliseen äänimaisemaan kuuluviksi. (Haastattelu 11/12; Haastattelu 6/12;

Haastattelu 9/12.) Nykyistä suuremman ihmismäärän liikkumisen alueella ajateltiin kuitenkin vähentävän rauhallisen äänimaisemakokemuksen mahdollisuutta (Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 7/12). Rauhallisuutensa puolesta Iidesjärven äänimaiseman arveltiin myös olevan erityinen, koska viheralue sijaitsee hyvin lähellä Tampereen ydinkeskustaa (Haastattelu 3/12; Haastattelu 8/12; Haastattelu 9/12).

Liikenteen kaukainen kohina oli toinen alueelle ominaiseksi taustäänneksi haastatteluissa annettu sanallinen muotoilu. Jatkuvaa kauempaa kantautuvaa liikenteen kohinaa ei koettu kuitenkaan rauhallista äänimaisemakokemusta rikkovana, vaan sitä pidettiin myös kaupunkihiljaiseen äänimaisemaan kuuluvana. Luontokokemuksen aika ajoin rikkoviin yllättäviin ääniin, kuten yllättäviin hävittäjiin, suhtauduttiin penseämmin eikä viheralueen sisällä moottoriajoneuvojen läsnäoloa koettu toivottavana. (Haastattelu 3/12; Haastattelu 10/12.) Musiikin soittamista ei aineistossani pidetty kyseiseen maisemaan kuuluvana, mutta maltillista yksityistä musiikin kuuntelua omilta laitteilta, soitinten soittamista ja ajoittaista kesäisten musiikkitapahtumien äänten kantautumista keskustan stadionin tai jäähallin suunnalta siedettiin kaupunkialueelle kuuluvina (Haastattelu 9/12; Haastattelu 12/12; Haastattelu 4/12).

Hoitamatta jäänyt maisema koettiin erityiseksi maisemalliseksi karaktäärikseen, jossa myös ääniympäristön tarkkailun koettiin mahdollistuvan paremmin kuin lähistön siistityissä ja rakennetuissa puistoissa (Haastattelu 11/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 3/12). Keskustelua herättäneen puistosuunnitelman arvioitiin kuitenkin vähentävän alueelle ominaista rauhallista tunnelmaa käyttäjäkunnan lisääntyessä. Rauhallisuuden väheneminen liitettiin puistorakentamiseen, lisääntyvään käyttöasteeseen ja puistouudistusten myötä viheralueen muuttuviin rytmeihin, joilla koettiin olevan vaikutuksia myös äänimaisemaan. Esimerkiksi valaistuksen lisäämistä tähän asti valaisemattomalle alueelle ja väylien parantamisen arvioitiin johtavan alueen lisääntyvään käyttöön, joka lisäisi äänipainetta maisemassa eri vuoden- ja vuorokaudenaikoina. Lisäksi äänellisesti rauhallisen tunnelman väheneminen liitettiin maisemarakenteiden muuttamiseen, kuten maansiirtotöihin, suurten puiden kaatamiseen ja korkeana kasvavien kesantojen korvaamiseen nurmella. (Haastattelu 7/12; Haastattelu 3/12; Haastattelu 12/12; Haastattelu 4/12.)

4.2.4 Hiljaisuus maiseman rytmittäjänä

Rauhallista äänimaisemaa Iidesjärvellä tavoitettiin luonnollisten ja maantieteellisten syklien, kuten sään ja vuodenaikaisvaihtelun tuottamana. Luonnollisiin sykleihin perustuvaa pimeyttä ja hiljaisuutta ymmärrettiin alueella myös liikkumista rytmittäjänä. Valaistuksen poissaolo ja auraamattomat kulkutiet lisäsivät äänellisesti rauhallisen äänimaiseman saavutettavuutta syksystä

kevääseen. Talvikauden kuulokuvissa korostuivat ihmetystäkin tuottanut luonnon ja ihmisen äänten poissaolo. Talviaikaan myös runsaan lumen koettiin eristävän liikenteen ja erityisesti nastarenkaiden ääntä asfaltissa (Haastattelu 8/12). Hiljaisinta oli talvella, kun rannassa ei ollut muita ja järven jäällä hiihtäessä on voinut tavoittaa erämaisen tunnelman (Haastattelu 10/12). Talvella jäätä pitkin kävellessä järven keskellä oli mahdollista saavuttaa hyvin hiljainen paikka (Haastattelu 8/12). Maiseman monilajisesta rauhallisuudesta talviakaan kertoi myös erään haastateltavan kuvaus, jossa polut oli tehtävä itse. Päivän ensimmäisen kulkijan raivattua ensin tiensä lumen läpi, polulle saattoivatkin ilmestyä pian metsäkauriin hennot jäljet. (Haastattelu 4/12.)

Maaliskuun auringossa jäät tuottivat matalataajuista kumisevaa ääntä. Myös vaimeaa jääkannen paukkumista saattoi erottaa eri suunnista. (kuuntelukävely, 23.3.2025; Haastattelu 11/12.)

Ensimmäiset muuttolintuhavainnot saivat luonnontarkkailijat liikkeelle varhain kevättalvella.

Esimerkiksi joutsenten reviiritistelujen äänet ja nokikanojen läpsytykset veden pinnassa erottuivat selvästi talvesta heräävässä maisemassa. Lintujen tarkkailijoita saattoi tavoittaa päivisin jäätyneessä rantaruovikossa, jossa he tähyilivät maisemaa hiljaa kameroineen ja kaukoputkineen.

Suosituimmille tähytyspaikoille oli ilmestynyt vaatimattomia tarkkailupolkuja, joita muodostui lintujen liikkeen tahdissa. (kuuntelukävely, 31.3.2025.) Lintuja havaittiin kuuntelemalla vaiti niiden liikettä kasvillisuudessa, sekä kommunikointiääninä, kuten varoitusääniä ja reviiriääntelyä kuulostelemalla. Eri suuntiin asemoituneet lintujen tarkkailijat saattoivat suunnata myös passiivisen tarkkaavuutensa eri ilmansuuntiin ja muodostaa näin yhdessä eräänlaisen orgaanisen 360 asteen kuuloalueen mahdollisille havainnoille. Taitavimmat saattoivat tehdä lajihavainnoita keskustelujensa lomassa. Lintuhavainnot tehtiin useimmiten kuitenkin sekä ääni- että näköhavaintoon perusteella. Äänihavainto herätti kiinnostuksen ja näköhavainto usein varmisti tunnistuksen. (Haastattelu 4/12; ks. Jokinen, 2011.) Juhannukseen mennessä lintujen konsertti oli jo huomattavasti pienieleisempää, kun kiivaimmat kosintäänet olivat vaihtuneet kesän ruokintääniin. Erään haastateltavan kanssa seurasimme myös, kuinka mustarastas varoitteli kuuluvasti tulostamme puun alaoksalta lentoharjoituksia tekevää poikastaan (Haastattelu 9/12). Loppukesästä ravintoa kasveista keräävien hyönteisten ja syöksähdellen saalistavien sudenkorentojen lentoäänet kiinnittivät havainnoijan huomion. Viheralueen länsipuolella olevassa puustoisessa ja keinovalottomassa poukamassa ilmatilan valtasivat syyskesällä myös ihmisen kuuloalueen ulkopuolelle jäävät ja vain detektorin avulla tavoitettavat lepakoiden ylääänet. Ihmisen havaintoalueelle ylsi kuitenkin siipien liikkeen aiheuttama rapinaääni, lepakoiden ohittaessa ihmisen kuuloetäisyydeltä. (Kuuntelukävely, 10.9.2025.)

Vuodenaikais- ja vuorokausivaihteluun liittyvistä rytmeistä esiin nousivat myös monilajisen öisen hiljaisuuden teemat. Talviyössä eräs haastateltava saattoi seurata leposijallaan korviaan pimeydessä höristelevää metsäkaurista ja kettua lämpökameran avulla (Haastattelu 4/12). Öinenkään maisema ei ollut vailla ääniä. Alkukevään öinä jopa kasvien kasvun saattoi kuulla. Öinen hiljaisuus ja liikenteen poissaolo kirvoitti myös kuulokuvia, joissa rotat ja kotiloarmeijat liikkuvat ravintoa hakien.

“Jossain voi aiheuttaa kotilot sen ääneen, mutta täällä se vois olla kun noi lehdet (korret) nousee tuolta alta. Nehän työntää tosi voimakkaasti lehtiä ja kariketta. Se alue, jossa on lehtokotiloita, niin siellähän kuulee sen, kun ne alkaa hämärässä liikkua ja syömään.” (Haastattelu 1/12.)

Hiljaisen maiseman kokemus saattoi myös vahvistua luonnon merkityksellisiksi koettuja ääniä (ks. Ampuja 2016, s. 82) esimerkiksi lempilinnun laulaessa. Paikallinen asukas, joka öisin kuunteli satakieltä kotiportaillaan kertoi, miten jokakeväiset joutsenten äänet järven ensimmäisissä sulakohdissa herättävät hänet öisin.

“Ja sitten se on kanssa ihan hauska, kun joutsenet tulee, niin tämä päähän on silloin vielä jäässä, että sulanut on se, missä mä asun...Sitten kun ne on niin tarkkoja reviiiristä, ne ei hyväksy toisia lajitovereita siihen, niin tota, mä joskus herään yöllä siihen, kun ne tappelee siinä. Häätää pois niitä tunkeilijoita. Trööt Trööt hirveellä äänellä, ja mä en todellakaan oo herkkäuninen, mutta siihen mä herään aina.” (Haastattelu 7/12.)

Rauhallisen kaupunkimaiseman kokeminen oli myös yhteiskunnallisten ja teknologisten rytmien, kuten työn ja vapaa-ajan siirtymien tuottamaa. Rauhallisen äänimaiseman kokemista vähentävinä rytmeinä toistuivat keskustan ja ohitusteiden työpaikkaliikenteen melua toistuvasti tuottavat jaksot sekä hetkelliset lentoliikenteen, rata-alueen ja Hatanpään teollisuusalueen toimintojen aiheuttamat muutokset äänimaisemassa. Erityisesti järven pohjoispuolella kolisteleva juna tunnistettiin paikallisena äänimaamerkkinä (ks. Schafer, 1977a), joka hyväksyttiin maisemaan kuuluvana ja jokapäiväistä äänimaisemaa rytmittävänä ja kotoisanakin elementtinä (Haastattelu 8/12; Haastattelu 1/12). Nekalantietä kulkevat mopot ja muut luonnollista äänimaisemaa rikkovat liikenteen yleensä häiritseviksi koetut äänet saattoivat toisinaan myös lisätä turvallisuuden ja tuttuuden tunnetta maisemassa (Haastattelu 9/12; Haastattelu 2/12).

Eräs haastateltavani muisteli liikenteen poissaolon tuottamaa maagisena kokemaansa hiljaisuutta korona-ajan aamuina. Hiljenneen yhteiskunnan arkisia rytmejä hän kuvaili rauhallista äänimaisemaa korostavana tekijänä.

“Tossa aamulla kuuden seittemän välillä on viikolla ja johonkin ennen yhdeksää aamulla viikonloppuna, niin silloin on oikeestaan aika hiljaista, silloin toi liikenne ei oikeestaan kuulu ollenkaan.” (Haastattelu 8/12.)

Viheralueen auditiivisen järjestyksen tarkastelussa hiljaisuuden jaksot jäsenyivät kaupunkimaisemaa toistuvasti rytmittävinä. Kaupunkihiljaisessa varioituvat rytmit avautuivat myös Lefebvren rytmianalyysin eurytmian ja arytman käsitteiden avulla (Lefebvre 2004).

Kaupunkihiljaisessa äänimaisemassa luonto, kulttuuri ja teknologia kohtasivat eri tavoin eri ajanjaksoina. Valaisemattomilla ja auraamattomilla alueilla kaupunkiluonto eli omaa elämäänsä loppusyksystä kevättalveen kaupunkihiljaisen äänimaiseman suojissa. Rauhallinen äänimaisema valtasi tilaa etenkin jättömaalla, puiston poluttomissa sisäosissa ja rantakosteikossa. Alue nautti vuodenaikojen, vuorokausien, ja yhteiskunnan rytmejä seuraillen verrattain pitkistäkin hiljaisista jaksoista, jolloin eläinten ja kasvien tuottamat äänet, kuten linnunlaulu ja lehtien kahina valtasivat äänitilaa. Puistossa liikkujat seurasivat myös orgaanisemmin muotoutuvia luonnon rytmejä, kuten järven jäätymistä ja sulamista tai muuttolintujen saapumista ja lähtemistä, jotka myös muovasivat ihmisten ja eläinten äänellisiä elinpiirejä. Äänellisten elinpiirien muuntumista luonnon sykleissä havainnollisti esimerkiksi ihmisten levittäytyminen järven jäälle talviharrastuksineen ja sorsalintujen vetäytyminen järven viimeisiin sulakohtiin.

Luonnon, ihmistoiminnan ja teknologian yhdessä muovaamaa äänimaisemaa oli mahdollista tarkastella myös eurytmisenä, eli erilaisten toisistaan erottuvien rytmien samanaikaisena mutta harmonisena kokonaisuutena (Lefebvre, 2004). Kaupungin melusta ja sen yhteiskunnallisista rytmeistä arytmenä katkoksesta erottuva yön hiljainen äänimaisema järjesteli eläinten ja ihmisten liikkeitä. Luonnon äänille kuten soidin- saalistusrytmeille taas arytmenä erottuivat viheralueen sisällä maansiirron työaikojen ympärille järjestyneet meluisat jaksot. Katkoksina kaupunkiluonnon äänimaisemassa oli tulkittavissa myös rannasta lähetetyt uudenvuoden raketit.

Teknologiset ja luonnon tuottamat äänet ja äänelliset rytmit loivat polyrytmisenä hahmottuvan maisemakokemuksen, jossa erityisesti teollisella ja liikenteen dominoimalla matalataajuisella äänimaisemalla oli merkittävä rooli äänimaisemakokemuksessa. Meluisilta alueilta siirryttiin mieluummin luonnon äänen valtaamille alueille, joissa myös korkeat taajuudet erottuivat ja ääni-informaation sensitiivinen havainnointi, kuten eri lintulajien äänten erottaminen toisistaan mahdollistui (ks. Schafer, 1977a). Myös luonnon äänten valtaamat jaksot, kuten aamuvarhainen lintujen laulu rytmitti urbaania äänimaisemaa ja ihmisten liikkeitä. Varhaisimmat lintujen tarkkailijat olivat liikkeellä jo aamuyöstä ja lintutornilla oli vilkkainta ennen työmatkaliikennettä.

Luonnon äänimaiseman tarkkailun mahdollistavana ajoittain hyvinkin rauhallinen äänimaisema vaikutti rikastavan ihmisten kokemuksellista sidettä ääniympäristöönsä, jossa luonnon ja ihmisten äänillä oli tilaa resonoida yhdessä ja erikseen. Jokapäiväisestä ja matalasta liikenteen taustakumusta erottuvat hiljaiset jaksot toistui erityisesti sunnuntaisin ja muina pyhäpäivinä, jolloin kaupunkimaisema oli selvästi rauhallisempi. Viinikan kirkon kellon kumina työmatkaliikenteen äänistä vaienneessa maisemassa toimi myös paikallisena ja tunnistettavana äänimaamerkkinä. (ks. Schafer, 1977a; Truax, 2001, s.76; Gorbin, 1998.) Pyhäpäivinä kaupunkihiljainen korostui elettyä arkista äänimaisemaa rytmittävänä ominaisuutena, jolloin hiljaisen maisemakokemuksen arvoa saattoi lisätä myös sen koettu rajallisuus (Kuuntelukävely, 17.8.2025; ks. Venäläinen, 2016, s. 35).

Äänimaiseman kokemista rytmittäviä paikallisia sosiaalisia käytänteitä ja Iidesjärvellä liikkuvien ihmisten omaa ryhmittelyä tuli myös haastatteluaineistossa esiin. Iidesjärven maisemassa lintujen tarkkailijoita sanallistettiin aamuvuorolaisina ja viihteellisempiä puiston käyttäjiä iltavuorolaisina (Haastattelu 2/12, Haastattelu 11/ 12). Myös nuoriso saattoi viettää kesäöisin vapaa-aikaansa lintutornilla meluten ja sinne omia merkkejään jättäen. Toisinaan lintutieteilijän oli saattanut nähdä käyttävän nuoren haastateltavan korjaamaa puumajaa lintujen tarkkailuun. Nuoren haastateltavan mukaan Iidesjärvellä oli hienoa, että eri ikäpolvet tulivat toimeen keskenään, vaikka ajoittaista ohjetta meluamisesta esimerkiksi lintutornilla saattoikin tulla. (Haastattelu 9/12.) Iidesjärven kaupunkiluonnossa liikkuminen oli aineistossani ympäristökokemuksena myös ylisukupolvinen. Öljyn tahrима, mutta käyttäjilleen rakas lintujärvi jättömaan kupeessa oli muistoja herättävä ja omaksi koettu rauhallinen sekä myös seikkailullinen paikka, johon palattiin aikuisena omien lasten kanssa. (Haastattelu 7/12; Haastattelu 8/12; Haastattelu 10/12.)

Kuva 6. Lahopuualueella, Talvitie, 2025.

4.3 Kerrottu äänimaisema

Haastatteluaineiston luonteen perusteella analyysitavaksi valikoituneen diskurssianalyttisen menetelmän avulla tarkastelin haastatteluvastauksia suhteessa kuuntelukävelyaineistoon ja puistosuunnittelumateriaaliin. Hiljaisuuden kokemusta kaupunkiluonnossa tukevat ja purkavat diskurssit tulivat analyttisinä työkaluina käyttöön käydessäni tarkemmin läpi tapoja, joilla äänimaisemista puhuttiin, ja tutkiessani kielellisiä ilmaisuja, joilla yksilöllistä paikkaan sidottua maisemakokemusta ymmärrettäväksi. Toiminnallista, kokemuksellista ja esityksellistä aineistoa alueesta vertailemalla tarkastelin, kuinka hiljaisuudesta neuvoteltiin inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden (ks. Latour, 2005) kesken. Vertaillessani haastatteluaineistoa sekä sisäisesti että suhteessa olemassa olevaan paikkatietoon ja suunnittelumateriaaliin (ks. Vilkka, 2007, s. 88–91), mielenkiintoni kohdistui siihen, millaisten kulttuuristen tapojen, sosiaalisten neuvottelujen, kehollisten käytäntöjen ja tilan materiaalisuuksien vuorovaikutuksessa käsitys ja kokemus kaupunkihiljaisesta Iidesjärvellä kehkeytyi.

Diskurssianalyttisen lähestymistavan avulla tarkastelin, millä tavoin haastateltavat sanallistivat rauhallisen äänimaiseman yksityisestä yleiseen skaalautuvaa kokemustaan, ja miten he kaupunkilaisina ymmärsivät muuttuvaa kaupunkihiljaista maisemaa osana omakohtaista ympäristösuhdettaan. Haastatteluaineistoa, aistietnografista sekä osallistuvaa havainnointiaineistoa yhdistellen kysyin kirjalliseen muotoon saattamaltani aineistolta vielä varsinaista tutkimuskysymystäni tarkentaen, mitä kaupunkihiljaiseen äänimaisemaan ja sen äänellisiin käytäntöihin kokemuksena hyväksyttiin ja ei hyväksytyt sisältyvän, sekä millaisia arvoja ja merkityksiä kaupunkihiljaiselle äänimaisemalle ja hiljaisuuden omakohtaiselle kokemiselle annettiin.

Alun perin John Deweyn määrittelemään ekologiseen kokemuskäsitykseen peilaten ympäristökokemusta en tutkinut irrallaan aistikoetusta ympäristöstä vaan huomioni kiinnittyi ilmaisuihin, jotka ilmensivät kulttuurin ja luonnon keskinäistä vuorovaikutusta. Iidesjärven äänimaisemasta kerrottua ääniympäristökokemusta tarkastelin sosiaalisena ja kulttuurisena vuorovaikutuksena, joka tapahtuu välittömässä toiminnassa. (Alhanen, 2013, s. 52–59.) Huomioni kiinnittyi myös ilmaisuihin ja eleisiin. Litteroidun haastatteluaineiston tarkastelussa huomioni kiinnittyi myös äänen käyttöön ja vaitioloon äänimaisemakokemuksen ilmaisuna sekä siihen, miten äänimaiseman kokemuksia sanallistettiin. Välittömän havainnoinnin kautta kokoontuvaa inhimillistä ympäristökokemusta ilmaistiin haastatteluissa myös olemalla hiljaa sekä matkimalla luonnon, muiden ihmisten ja teknologioiden tuottamia ääniä. (Haastattelu 2/12 2025; Haastattelu

11/ 12; Haastattelu 8/12.) Tämän tulkitsin pyrkimykseksi tuoda paikoin hankalastikin sanallistettavaa ääniympäristökokemusta jaetun ympäristökokemuksen piiriin (ks. Truax, 2001, s. 18). Kirjalliseen muotoon saattamani aineiston lisäksi tarkastelin aistietnografista havainnointiaineistoa myös mimeettisinä ja kehollisina ilmaisuina, mikä tuli esiin esimerkiksi luonnon tarkkailijan jähmettyessä seuraamaan kiinnostavaa kohdetta, jonka olemassaoloa osoitti kanssaolijalle (ks. Jokinen, 2011; Reynolds, 2012).

Äänimaiseman akustisen kommunikoinnin tutkimuksen termein haastattelujen aikana oli tavoitettavissa maisemassa erottuviin yksittäisiin äänilähteisiin keskittyvää valikoivaa kuuntelemista (eng. *listening-in-search*) kuten lajihavainnointia. Äänimaisemaan kokonaisuutena passiivisen tarkkaavaisesti huomiota kiinnittävä kuuntelu (eng. *listening-in-readiness*) tuli taas esiin haettaessa sanallisia vastineita esimerkiksi maisemassa esiintyville perusäänille, kuten liikenteelle tai tuulelle. (Truax, 2001, s. 22–23; Haastattelu 2/12; Haastattelu 11/ 12; Haastattelu 8/12.) Äänellistä vuorovaikutusta ympäristön kanssa saatoin jaotella myös ympäristön kuulemiseksi ja kuuntelemiseksi. Tahattomasti kuultu ääni ymmärrettynä fyysisenä äänisignaalina maisemassa sijoittuu semioottisessa järjestelmässä merkiksi, kun taas kuuntelemisen kautta ymmärretty ääni viestinä tai äänitapahtumana viittaa semioottisiin merkityksiin ja merkitysjärjestelmiin (ks. Fiske, 1992/2000). Kuuleminen tässä yhteydessä viittaa valikoimattomien ympäristön äänisignaalien kuten ympäristömelun passiiviseen vastaanottamiseen. Kuunteleminen viittaa taas aktiivisempaan äänimaiseman merkityksiä huomioivaan vuorovaikutusprosessiin.

Äänimaiseman kokemuksellisuutta tavoitin kerrottuna paikkakokemuksina sekä niille annettuina yksilöllisinä ja kollektiivisinä merkityksinä. Yhtenä merkittävänä maisemalle tunnistettavana, inhimillistä ja ei-inhimillistä yhteiseloä ilmentävänä äänielementtinä nousivat naurulokkien huudot rannassa. Elämänsä alueella asuneen haastateltavan äänimaisemamuistossa naurulokkien paluu oli odotettu vuotuinen tapahtuma:

”...silloin 30 vuotta sitten tässähän oli ihan valtavasti lokkeja. Nyt ei ole enää paljoa. Ja sillon heräs eräänä aamuna keväällä, oi kevät on tullu, lokit on tullu! ... jotkut sanoo sitä rääkymiseksi, mutta mua ei koskaan haitannu se.“ (Haastattelu 7/12.)

Naurulokkien äänten vaikeneminen haastateltavani kokemuksena kertoi populaation dramaattisesta vähenemisestä Iidesjärvellä. Kaatopaikkalinnuksi helposti miellettyjen ja mielihiteitä herättävien naurulokkien huutelua voidaan pitää alueelle ominaisena alkuperäisen akustisen ympäristön osana.

2020 luvulle tultaessa Iidesjärven kanta on romahtanut sadoista pesivistä pareista alle neljään kymmeneen. Vaarantunutta naurulokkikantaa on pyritty viime vuosina elvyttämään

ennallistamistoimina lidesjärvelle perustettujen pesälauttojen avulla. Naurulokki on lintujärvien avainlaji, joka pystyy parvena karkottamaan peto- ja varislintuja sekä nisäkäspetoja, minkä vuoksi myös muut vesilinnut viihtyvät lokkiyhdyksuntien liepeillä. (Koskimies, 2023, s. 4; Kosonen ym. 2016.) Lokkien äänekkääseen paluuseen lidesjärvelle suhtauduttiin haastatteluaineistossani hyväksyvästi. Lokkien tutut huudot rannassa liittivät myös yksityiset äänimaisemamuistot osaksi muuttuvaa ääniympäristökokemusta, jossa teknologiat, ihmiset ja luontokappaleet tulivat toimeen keskenään. Äänimaisemakokemuksena lokkien äänet lidesjärvellä toivat esiin myös lajienvälistä mutkikasta yhteiseloä ja ympäristöhistoriallisesti muuttuvia keskinäisriippuvuuksia.

4.3.1 Kaupunkihiljainen valta- ja vastadiskurssien ilmentäjänä

Äänimaisemakokemuksen yksilöllisestä tarkastelusta siirryin käsittelemään diskurssianalyysin keinoin kuulluksi tulemisen teemaa viheralueen käyttäjien odotusten ja suunnittelukäytäntöjen luomassa ristipaineessa. Aineistossa tunnistin viittauksia toisistaan melko selvinä erottuviin diskursseihin, joita suunnittelutiedon tuottamat tekstit ja haastatteluissa kokemustietoa kuvaileva puhe toivat toistuvasti esiin omista lähtökohdistaan. Michel Foucaultin viitoittamaan diskurssianalyysiin nojautuen huomioni kiinnittyi siten produktiivisiin diskursseihin ja niitä horjuttamaan pyrkiviin vastadiskursseihin (Jokinen ym., 2016; Foucault, 1969/2005). Erityisesti puistosuunnitelmiin liittyvässä argumentoinnissa huomioni kiinnittyi modernia kaupunkikehittämistä ja puistorakenteen uudistamista edustaviin abstraktin suunnittelutason ilmaisuihin. Suunnitteluaineistoa hallitsevana diskurssina pidin modernin kaupunkikehittämisen taloudellis-teknis-hallinnollista näkökulmaa kaupunkitilaan, jossa jaettua äänitilaa ohjattiin esimerkiksi teknisin meluntorjuntatoimin ja desibelirajoituksin suunnittelukartalla. Suunnitteluaineistossa edustettuna oli puistorakennetta uudistava toiminta, jossa vanhaa viherrakennetta korvattaisiin uudella ja joka tutkimusasetelmassani edusti siis produktiivista diskurssia. Suunnitteluaineistossa esiteltiin myös maanmuotoa muokkaavia ja alkuperäistä maisemaprofiilia muuttavia toimia, jotka kokonaisaineistossa osoittautuivat niin ikään produktiivisen diskurssin tuottamiksi muutosehdotuksiksi.

Suunnittelutasolla esitettyä kaupunkitilaa haastavia ilmaisuja haastatteluaineistossa edusti monitahoisemmin tulkittava sosiokulttuurisesti ja kulttuurihistoriallisesti muotoutunut ääniympäristökokemus (Ampuja, 2017, s 17–22). Edustettuna oli kasvillisuutta, eläimistöä ja vanhaa puistorakennetta, kuten lahoppuustoa säästämään pyrkivä ja ääniympäristön nyanseja huomioiva asemoituminen. Vaikka lajien pesintä- ja esiintymisalueiden säästäminen oli vastauksissa korostettuna, ja mahdollisimman luonnontilaisena pysyvä kaupunkiluonnon toivomus

oli haastatteluaineistossa selvästi edustetuin, käsittelin tätä näkökulmaa kuitenkin kokonaisaineistossa valtakurssia haastavana vastakurssina.

Vastustavaan diskurssiin viittaavissa kannoissa yksittäisten uudistusten kuten pusikoiden siistimisen maisemasta nähtiin muuttavan puiston äänimaisemallista luonnetta ja vähentävän puiston viihtyisäksi koettua tunnelmaa. Rauhallista viheraluetta säilyttämään pyrkivänä tulokulmana toistui näkemys, jossa viherrakenteen ja puistoon ajan myötä muotoutuneiden toimintojen säilyttäminen, kuten olemassa olevan kasvillisuuden huomioiminen myös toisten lajien elinpiirinä, ylläpitäisi monimuotoisuutta ja tukisi lajien elinpiirien säilymistä uutta puistosuunnitelmaa todennäköisemmin. (Haastattelu 4/12; Haastattelu 10/12; Haastattelu 11/ 12.) Esiin tuotiin lisäksi näkökantaa, jossa alueen kaavoittamisesta puistoksi voitaisiin edelleen perääntyä ja luonnon valtaama alue voitaisiin jättää kokonaan rauhaan puistosuunnittelulta ja rakentamiselta (Haastattelu 3/12; Haastattelu 7/12; Kansalaisaloite; 2021, Kuntalaisaloite, 2025).

Kuva 7. Nuoret silkkiuikut odottamassa pinnan alla saalistavaa ruokkijaa. Talvitie, 2025.

4.3.2 Strategisten diskurssien ilmaisut

Asiantuntijarooleista luodun suunnittelutiedon ponnekas argumentointi korostui haastatteluissa, mikä aineistosta esiin nousseena paikallisena erityispiirteenä vaati vielä tarkempaa läpikäyntiä. Huomioni kiinnittyi erityisesti muotoaan hakeviin kontekstisidonnaisiin ja eri positioista tuotettuihin ilmaisuihin, joita käytettiin sekä suunnittelu- että haastatteluaineistossa eli puistosuunnittelun produktiivisten, että niitä vastustavien diskurssien ohessa. Näillä harmaalle alueelle jäävillä ilmaisuilla vaikutti olevan toistuvuudessaan merkitsevä rooli kokonaiskuvassa. Tulkitsin näitä merkityssisällöltään määrittelemättömiksi jääneitä, mutta selvästi arvolutautuneita ilmaisuja aineistossa esiintyvien strategisten diskurssien ilmaisuina, jotka saattoivat vaikuttaa myös

abstraktimman karttatason suunnittelukäytännöissä ja sen taustalla toimivassa asiantuntijatyössä. Strategisten diskurssien tarkastelussa mielenkiintoni kohdistui siihen, miten samoja termejä käytettiin kahdessa eri tavoin muotoutuneessa paikkatietoaineistossa, eli kävelyhaastatteluissa ja puistosuunnitteluaineistossa.

Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen kirjoittamassa diskurssianalyysin menetelmäoppaassa hegemonisoituvien diskurssien strategioiden muodostumisessa huomioidaan, miten asiantuntijapuhe muokkaa diskursseja ja miten tarpeita myös määritellään asiantuntijakäytännöissä (Jokinen ym., 2016). Strategisten ilmaisujen tarkasteluun päädyin luonnostelemalla valta- ja vastadiskursseista luoduiksi tulkitsemiani ilmaisuja sekä viitteitä niiden edustamista laajemmista merkityssysteemeistä (Jokinen ym., 2016, s. 80). Erilaisia strategioita ilmentävinä sekä haastattelu- että suunnitteluaineistosta nousivat monimuotoisuus ja ennallistaminen. Monimuotoisuusteemalla viitataan EU: n ja suomen biodiversiteettistrategian tuomiin velvoitteisiin ja ennallistamisella EU: n ennallistamisasetukseen, jonka toimet kohdistuvat luontokadon pysäyttämiseen kaupungeissa (Eu, 2020; YM, 2021; YM, 2024). Tarkastelen seuraavaksi, miten ennallistamista ja monimuotoisuutta aineistossani käsiteltiin ja millaisia diskurssitason kytköksiä niillä oli äänimaisemakohteessa. Tutkin, mitä monimuotoisuudella ja ennallistamisella strategisina ilmaisuina saatettiin tukea tai vastustaa sekä miten ilmaisujen erilainen käyttö tuli esiin suunnittelu- ja haastatteluaineistoissa.

4.3.3 Monimuotoisuus

Haastattelumateriaalissa viitattiin monimuotoisuuteen painottuneesti suojelunäkökulmasta ja monimuotoista viherrakennetta tarkasteltiin sitä asuttavien lajien elinpiirinä. Monimuotoinen kaupunkiluonto ja sen rauhallinen äänimaisema koettiin itseisarvoisesti tärkeänä, mutta sillä oli myös merkitystä omalle hyvinvoinnille. (Haastattelu 1/12. 2025; Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 6/12; Haastattelu 7/12; Haastattelu 11/ 12; Haastattelu 12/12.) Suunnitteluaineistossa monimuotoisuus tuli esiin pääosin kaupunkilaisten virkistysnäkökulmasta.

Puistosuunnitteluaineistossa pusikoituminen tai pensoittuminen esitettiin myös ei -toivottavana kaupunkilaisten viihtyvyyttä vähentävänä kehityssuuntana, joka yhdistettiin esimerkiksi vieraslajien leviämiseen (ks. Tampereen kaupunki 31.1.2025). Virkistysdiskurssin sisältämänä toimenpiteenä tarkastelin siis pusikoitumisen estämistä. Pusikoiden estäminen viittaa puiston modernisointiin ihmisten vapaa-ajan vieton alueeksi, jolla on vaikutusta myös alueen lajistoon ja äänimaisemallisiin piirteisiin. Modernisointiin viittaa erityisesti viheralueen käyttöasteen kasvattaminen toiminnallisena kaupunkipuistona, mihin valmistaudutaan uusimmalla puustoa, niittämällä lintujen ravintoalueina toimineita kesantoalueita, lisäämällä liikuntapaikkojen ruohoalueita, rakentamalla ja

leventämällä väyliä sekä perustamalla uusi autojen pysäköintialue. Myös kaukaa katsoen merkityksettömät muutokset maisemassa kuten kesantoalueen muuttaminen nurmeksi tai puistoalueen ympärivuotinen valaiseminen miellettiin vastauksissa vaikutuksina, jotka muuttaisivat mahdollisesti myös äänimaisemaa kaupunkimaisemmaksi ja vähemmän luonnontilaiseksi.

Uudistussuunnitelmaan kuuluu myös kotoperäisen sekapuulajiston korvaaminen osin jalostetuilla puilla ja näkymäaukkojen avaaminen järvelle suojeluvyöhykkeen tuntumassa. Pusikoiden ja aluskasvillisuuden siistimistä pois maisemasta tai näkymälinjojen avaamista puustoisella alueella ei liitetty uudistusten myötä muuttuvaan äänimaisemaan suunnittelumateriaalissa. Myöskään puuston uusimisesta seuraavaa latvuspeittävyuden vähenemisen suhdetta äänimaisemaan ei huomioitu puistosuunnitelmassa. Virkistyksellisestä diskurssista käsin suunnitteluaineistossa keskityttiin lisättäviin puistorakenteisiin, kuten virtaavaan vesiaihion rakentamiseen ja leikkikentän suojaamiseen Nekalantien suunnalta tulevalta melulta meluaidalla (WSP, 2024). Lisättävien elementtien ei haastatteluissa koettu kuitenkaan korvaavan uudistuksen myötä katoamassa olevia kasvillisuuden valtaamia rauhallisia äänitiloja (Haastattelu 12/12; Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12).

Haastatteluaineistossa vastustavasta diskurssista käsin viheralueen monimuotoiseen äänimaisemaan kiinnitettiin huomiota lintujen ja piennisäkkäiden elinvoimaisena elinpiirinä ja otollisena havainnointialueena ihmisille sellaisenaan tai vain maltillisesti hoidettuna. Asukkaiden aktiivisesti esiin tuoma kriittinen asemoituminen puistoalueen rakentamista kohtaan horjutti virkistyskäyttöön painottunutta suunnitelmaa. Haastatteluissa pusikot ja aluskasvillisuus koettiin osana lintujärvelle ominaista monimuotoista viherrakennetta, joka loi alueen autenttisen ja rauhallisen tunnelman. Haastatteluissa lajihavainnoinnin kannalta alueen luonnontilaa läheneviä ranta- alueita ja pusikkoisia alueita toivottiin säilytettävän lintujen ravinto- ja piilopaikkoina. Joissakin vastauksissa kasvillisuutta toivottiin myös siistittävän esimerkiksi voimakkaasti leviäviä kotoperäisiä kasveja ja vieraslajeja poistamalla. (Haastattelu 1/12; Haastattelu 2/12; H; Haastattelu 9/12.) Äänimaisemaa muuttavien puistotoimintojen, kuten kahden koirapuiston rakentaminen nähtiin vaikuttavan alueella pesivien ja liikkuvien lajien elinympäristöjä kaventaen, joka vaikuttaisi välillisesti myös luontoharrastuksiin. Iäkkään puuston uusimisen arveltiin heikentävän paitsi visuaalisen maiseman, myös äänimaiseman laatua. (Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 11/12; Haastattelu 12/12.) Aineistoni mukaan kerroksittainen ja monipuolinen viherrakenne ei siis tehnyt yksin, mutta tuki kaupunkihiljaisen äänimaiseman säilymistä ja kokemista. Äänimaiseman hallinnan kysymyksissä kaupunkihiljainen äänimaisema hahmottui erityisesti viherrakenteeseen kytkeytyvänä ja tarkastelukohteessa myös niukkenevana maisemaresurssina.

Suunnittelumateriaalissa monimuotoisuus- sanan käyttöyhteys erosi haastatteluissa esiin tulleista määrittelyistä, jotka noudattelivat selvemmin luontokadon vähentämiseen ja luonnon monimuotoisuutta säilyttävää päämäärää. Virkistyskäytön koettiin haastatteluaineistossa olevan osin irrallaan viheralueen eletystä arjesta, pitkäaikaisesta harrastustoiminnasta ja luontoa huomioivasta rauhallisesta liikkumisesta alueella. Melua lisäävien puistotoimintojen, ja erityisesti koirapuiston, koettiin sulkevan pois alueen tunnistettua suojelupotentiaalia. Haastatteluissa tuotiin myös esiin suojelluksi jäävän rantavyöhykkeen ulkopuolelta tehtyjä avainlajihavaintoja. Joukkoon kuului EU:n biodiversiteettiohjelman perusteella rauhoitettuja sekä Tampereen Lumo-ohjelmaan kirjattuja lajeja. (Haastattelu 11/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 3/12; Tampereen kaupunki, 2022; ks. Koskimies, 2024.) Myös pitkään linnustoselvityksiä tehnyt asiantuntija toi esiin mielipidekirjoituksessaan järvi- ja ranta-alueella havaitut 42 lintulajia sekä 5 äärimmäisen uhanalaista, 12 erittäin uhanalaista, 14 vaarantunutta ja 19 silmällä pidettävää lajia (Helin, 2025).

Iidesjärven viheralueen suojeluarvoja huomioivissa vastauksissa keskiössä olivat tulevan kaupunkipuiston kehittämisessä kaupunkiluonnon monilajisuus ja monimuotoisuuden ylläpitäminen (Haastattelu 9/12; Haastattelu 6/12, Haastattelu 11/12; Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 7/12, Haastattelu 1/12; Haastattelu 12/12). Kerroksittaisen ja runsaan viherrakenteen säilyttämisen koettiin vahvistavan alueelle ominaisen rauhallisen äänimaiseman ja vaihtelevan kasvillisuuden luoman autenttisen tunnelman säilymistä. Kasvillisuuden tuottaman äänitilan koettiin tarjoavan paitsi levähdys- ja pesintäpaikkoja alueen eläimistölle, myös yksityisyyttä ja luontoharrastusmahdollisuuksia ihmisille. (Haastattelu 4/12; Haastattelu 9/12; Haastattelu 11/12; Haastattelu 12/12.) Ihmisille suunnattujen ääntä tuottavien virkistystoimintojen rakentaminen esimerkiksi pikkutikan pesintäalueen, liito-orava-alueen tai lepakkoalueen läheisyyteen koettiin joissain vastauksissa myös syrjivän alueella aktiivista ja pitkään jatkunutta luontoharrastustoimintaa (Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 7/12).

Iidesjärven viheralueen suojeluaiheet kohdistuvat järviolueeseen ja sen ranta- ja suojavyöhykkeisiin. Viheralueen muissa osissa huomioidaan suojelun sijaan luonnon monimuotoisuuden ylläpito ja sen parantaminen. (Tampereen kaupunki, 31.1.2025; 5.3.2024) Suunnitteluaineistossa ja yleistä hyväksyntää nauttivaa monimuotoisuusteemaa saatettiin tulkintani mukaan käyttää myös strategisena ilmaisuna, jolla suojeluvelvoitetta voitiin väistää. Viheralueen kehittämissuunnitelmissa huomio kiinnittyi myös kansallisen kaupunkipuisto-ohjelman tulkintaan, jossa kaupungin viherverkkoa kohennetaan ensisijaisesti virkistykselliset arvot huomioiden. Kansallisen kaupunkipuiston aseman saadakseen, suunnitelmien tulisi mahdollistaa lajiston

siirtyminen ja vuorovaikutus katkeamattomina ekologisina käytävinä (Ympäristöministeriö, 2025). Yleissuunnitelmassa kansallisen kaupunkipuisto-ohjelman tavoitteissa esitetyt kytkeytyneet luontoalueet eivät kuitenkaan nousseet kaupunkipuistostatuksen edellyttämään rooliin. (ks. Tampereen kaupunki, 2024)

4.3.4 Ennallistaminen

Toisena strategista diskurssia ilmentävänä ilmaisuna aineistosta nousi ennallistaminen, jolle annettiin hyvin erilaisia merkityksiä. Ennallistaminen oli käytössä sekä kaupunkilaisten hyvinvointia korostavassa virkistysaluekonseptissa että kaupunkiluonnon säilyttämistä ja lajien elinpiirien säilymistä painottavassa suojelualuekonseptissa. Esimerkkinä onnistuneesta ennallistamistoimesta, jossa uudistavat ja säilyttävät näkökannat yhtenivät, voidaan pitää Iidesjärven naurulokkikannan parantumista kaupungin organisoimien pesintälauttojen avulla. Ennallistaminen tuli suunnittelumateriaalissa esiin erityisesti kaatopaikan kunnostamiseen liittyvässä suunnitelmassa, jossa saastunutta maa-aluetta osoitettiin puhdistettavaksi, alimpia kerroksia kapseloitavaksi, sekä saastuneen järven tilaa kohennettavaksi hoitotoimenpitein. Tämän jälkeen alue muokattaisiin kerrokselliseksi ruderaattialueeksi, eli hyönteisiä kutsuvaksi niityksi, jossa on myös pensaikkoa ja orgaanisesta maa-aineksesta koottuja kumpumaisia rakenteita. (Sitowise, 15.10.2024; Tampereen kaupunki, 5.3. 2024.) Varsinaisen maiseman ympäristöhistoriaan katsova ennallistaminen tässä yhteydessä tarkoittaisi kuitenkin hyvin erilaisia toimia, kuten alkuperäisen rantametsän ja tulvaniityn palauttamista. Kaatopaikan alueen haltuunottoa pidettiin joka tapauksessa tärkeänä toimena järven ympäristökuorman vähentämiseksi. Ennallistamistoimissa tärkeänä pidettiin saastuneen maan siirtoa ja käsittelyä, jotta suotovesien lasku järveen loppuisi, vaikkakin massiivinen maansiirto tuhoaisi lintujen levähdysalueen ja jättömaan ympäristöään rauhallisemman äänimaisemallisen karaktäärin. Kaatopaikka-alueen osittaiseen kapselointiin ja sen vaikutuksiin maaperän ja veden kuntoon liittyi myös epävarmuutta. (Haastattelu 9/12; Haastattelu 4/12.)

Suunnitteluaineistossa ilmaistua tarvetta kaatopaikka-aluetta laajemman viheralueen muokkaamiseen, kuten aluetta eteläsuunnasta reunustavan iäkkään viherrakenteen uusimiseen, kritisoitiin alkuperäistä viherrakennetta säilyttävästä sekä suojelualueiden suojavyöhykkeitä huomioivasta näkökulmasta (Haastattelu 12/12; Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12). Esimerkiksi puuston uusimisen vaikutuksia rauhoitettujen lajien, kuten liito-oravien äänellisiin elinpiireihin kaatopaikan alueen välittömässä läheisyydessä ei huomioitu suunnitelmassa. Rauhoitettujen lajien elinpiirien kohtalosta ennallistamissuunnitelmassa oli myös epäselvyyttä puiston käyttäjien

keskuudessa (Haastattelu 4/12; Haastattelu 12/12). Kaatopaikan törmän ääniympäristön lepakoineen ja pikkutikkoineen voidaan katsoa olevan muutoksen alla ennallistamisoperaatioksi nimetyn ja kaatopaikkaa laajemmalle alueelle levittäytyvän puiston rakentamissuunnitelman vuoksi.

Lajien esiintymis- ja suoja-alueiden karttaesityksistä huomioni siirtyi vaikeasti rajattavaan äänitilaan ja sen hallinnan ongelmaan maastossa. Maansiirtokoneiden tuottama ääni, joka jatkui ympärivuotisesti kaupungin huoltoalueella, oli ongelmallista, sillä matalataajuinen moottorimelu ja myös maan rakenteissa kauas kulkeutuvat taajuudet vaikuttavat kartalla näille toiminnoille osoitettujen aluerajausten ulkopuolella. Huolto- ja varastointialueen toiminnot tuottivat tarkasteluaikana huomattavaa äänipainetta myös rauhoitettujen lajien esiintymisalueilla. Maa-ainesten käsittely- ja varastointikäytössä oleva huoltoalue vaikutti vuoden mittaisen tarkastelujakson aikana myös laajentuneen kohti lahopuuvyöhykettä. Lahopuualueen viereen kohonneet sorakasat saattoivat luoda ääniestettä Nekalantien melulle, mutta samalla ne kavensivat luonnollista ääniestettä peittämällä puiden juuria ja estäen niiden ravinnon saannin suojelualueen tuntumassa. Ennallistamistoimiin liittyvän puistorakentamisen koettiin tuovan lisää äänipainetta ympäristöön, jossa myös uhanalaiset ja vaarantuneet lajit pesivät, lisääntyvät ja liikkuvat ruokailemassa. (Haastattelu 12/12; Haastattelu 10/12; Kuuntelukävelyt.)

Haastatteluaineiston vähemmän aktiivisessa asemoitumisessa luotettiin suunnittelussa asiantuntijoiden esiin tuomiin tietoihin. Tällöin vastuu myös tulevan puistoalueen auditiivisesta järjestymisestä ja äänten ohjaamisesta alueella annettiin ammattilaisille, jotka suunnittelevat puistoa eriytyneisiin asiantuntijuuksiin pohjautuen. (Haastattelu 8/12; Haastattelu 9/12.)

Joitakin puistosuunnitelmassa esitettyjä ja aineistossani toistuvasti kritisoituja uudistuksia arvioin alueelle tunnusomaiseen rauhalliseen äänimaisemaan kohdistuvana ja hallinnollisesta suunnittelulähtökohdasta luotuna strategiana. Tässä yhteydessä mitatun kaupunkihiljaisen alueen nimeäminen kohtuullisen hiljaiseksi alueeksi voidaan tulkita myös virkistyskäyttödiskurssin strategisena muotoiluna, joka osaltaan ennakoi puiston tulevaa käyttöä. Epäselväksi jää, onko kyse käytännöstä, jossa tieto suunnittelukohteesta muodostetaan suhteessa alueen hallintasuhteisiin, vai onko kyse tiedon tuottamisen syvärakenteissa vaikuttavien diskurssien valtasuhteista, jotka vaikuttavat myös tiedostamattomalla tasolla asiantuntijatiedon muodostumiseen. Huomio kiinnittyi siihen, miten tiedolliset diskurssit eriytyneissä asiantuntijuuksissa ja kaupunkilaisten kokemuksellisessa todellisuudessa ovat valikoituneet (ks. Häkli, 1997, s. 46–47), ja miten ääniympäristöä koskeva kokemustieto kohtasi suunnittelutiedon, ja miten nämä tiedon lajit tulivat toimeen keskenään.

4.3.5 Eriytyneet toiminnot ja käyttäjäkategoriat

Kokonaisaineistosta oli tavoitettavissa myös hegemonisten diskurssien muodostumiseen liittyviä strategioita (ks. Jokinen ym., 2016, 76–94). Suunnitteluaineistossa eriytyneet suojele- ja virkistyskäyttö liittyivät myös puiston käyttäjien kategorisointiin erillisinä käyttäjäryhminä. Puiston tulevia käyttäjiä oli mahdollista tarkastella erilaisina suunnittelulähtökohdista nähtyinä subjektipositioidena kuten koirapuistojen, leikki- tai piknikalueiden potentiaalisina hyödyntäjinä. Puistosuunnitelmassa käyttötarpeiden yksinkertaistamista ja toimintojen toteuttamista rajatuissa kohteissa rajatuille käyttäjäryhmille, voidaan tarkastella yhtenä Jokisen ja kollegoiden esiintuomana tiedon alkuperän häivyttämiseen ja yksisuuntaisesti esitetyn tiedon naturalisoimiseen pyrkivänä strategiana (Jokinen ym., 2016, s. 89–90). Toimintojen suuntaaminen puiston virkistykseen hyötykäyttöön perustuvan kategorisoinnin mukaisille eriytyneille käyttäjäryhmille viittasi myös taustalla operoivan produktiivisen diskurssin mukaiseen strategiseen muotoiluun, joka näkyi viheralueen moninaisen käyttäjäkunnan rajauksina ja toisaalta myös alueeseen liittyvän kompleksisen ympäristötiedon yksinkertaistamisena (ks. Jokinen ym., 2016, s. 75–94). Diskurssien strategisen muotoilun pohjalta luoduilla potentiaalisilla käyttäjäpositioilla perusteltavia käyttötarpeita eriytyneiden toiminta-alueiden perustamiseksi korostettiin näin suojelullisten velvoitteiden sijaan. Koirapuiston käyttäjiä voidaan tarkastella yhtenä puiston eletystä arjesta eriytyneenä kategorisointina representatiivisella karttatasolla. Erityisesti koirapuiston rakentamisen säilytettäväksi merkityn luontoalueen läheisyyteen koettiin kaventavan alueella esiintyvien lajien elinpiirejä ja vähentävän luonnon havainnointiin sopivia rauhallisia paikkoja. Koirapuiston koettiin tuovan ylimääräistä meteliä ja haittaavan luontoharrastuksia, ja koiran haukunnan arveltiin kantavan vettä pitkin lintutornille saakka. (Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 12/12; Haastattelu 8/12; Haastattelu 11/12; Haastattelu 7/12.) Viheralueella vapaina kulkeviin koiriin suhtauduttiin kuitenkin varauksella (Haastattelu 11/12; Haastattelu 8/12).

Puiston käyttäjiä voidaan tarkastella myös puiston eletystä arjesta eriytyneenä kategorisointina kielellisesti muodostettuina lausumina ja niitä kokoavina valikoituina diskursseina (ks. Hall, 1999; Foucault; 1969/2005). Eräs aktiivisesti puistohankkeeseen kantaa ottanut haastateltava kiteytti tyytymättömyyttään puistosuunnitelmaa kohtaan ihmispuisto- ilmaisullaan tilanteessa, jossa koki puistorakentamisen ylenkatsovan viheraluetta koskevia luonnonsuojelullisia velvoitteita. Luonnon ja kulttuurin melko selvää vastakkainasettelua havainnollistava ihmispuisto- ilmaisu sai sijaa myös some-keskusteluissa ja kunnan valtuutettujen kannanotoissa (Haastattelu 3/12). Ihmispuisto- ilmaisua tulkitsin toimintojen ja toimijoiden eriyttämisen strategiaan kohdistuvana ja vastadiskurssista käsin tehtynä strategisena muotoiluna. Ilmaisulla tehtiin näkyväksi

puistosuunnitelmassa produktiivisen diskurssin tuottamaa ja hallinnon tasolla muotoiltua virkistysalueagenda, joka on muotoiltu esimerkiksi Tampereen keskustan osayleiskaavan selosteessa ja sen viherverkon kehittämistä koskevassa osuudessa osana keskustan virkistysvyöhykettä (ks. Tampereen kaupunki, 2019; 2012).

4.3.6 Ei-inhimillinen neuvottelussa

Ihmisen ja luonnon sekä luonnon ja kulttuurin vuorovaikutteisuus oli lähtökohtana sekä aineiston keruu- että analyysivaiheessa. Vuorovaikutusta tarkastelin paikan päällä myös ihmisen ja teknologian välillä, kuten esimerkiksi mobiilin teknologian käyttötottumuksissa (Dourish & Bell, 2011, s. 98). Enemmän kuin ihmisen ja ei-inhimillisen toimijaroolia tutkimusasetelmaani tarjosivat paitsi äänitelevät luontokappaleet, myös teknologiset jatkeet. Haastatteluaineistossa eri ikäisten ja eri harrastajaryhmien liikkuminen alueella nivoutuvat yhteen ja melun tuottamisesta saatettiin käydä neuvottelua myös lajienvälisesti. Viheralueella liikuttiin ajoittain myös muille lajeille häiriötä aiheuttaen. Eräs neuvottelutilanne koski joutsenparin pesimistä liikennöidyllä alueella viheralueen länsipäässä. Lintujen tarkkailijoiden ja paikallisten nuorten väliseksi tunteitakin herättäväksi kysymykseksi muodostui, onko soutuveneellä liikkuminen hautovan joutsenen pesän lähellä suotavaa. Liittyen suusanalliseen neuvotteluun pesien häirinnästä, havaittavissa oli diskurssien muuntumista paikallisessa vuorovaikutusprosessissa, jossa luontokappaleen liikkeet ohjasivatkin äänitilaa ja tilan käyttöä. Tieto pesinnästä ja sopivasta etäisyydestä muokkasi alueella liikkuvien kehollisia ja auditiivisia käytäntöjä pesintää kunnioittavammaksi. Pesintärauha, pesintäaika sekä lintuharrastajien ohjeistus järjestelivät yhdessä lintuja paremmin huomioivaa hiljaista liikkumista ranta-alueella. (kuuntelukävely, 25.6.2025.) Viheralueen käyttäjäkunta toimi myös itse rauhallisen äänimaiseman säätelijänä ja paikallisesti muotoutunut yhteisö vaikutti aktiivisesti äänimaisemansa laatuun käymällä neuvottelua alueen auditiivisista käytännöistä. Alueen rauhallisuus ei ollut siis passiivinen asiantila vaan aktiivisen neuvotteluprosessin tulos. Joutsenten kohdalla lajien elinpiirejä huomioivia hiljaisia tiloja pystyttiin tuottamaan ja ylläpitämään tilanteiden niin vaatiessa. Suunnitteluaineistossa esitettyjen pysyvien tarkkailupisteiden lisääminen kartalle oli ristiriidassa tällaisen orgaanisesti muodostuvan äänitilan käytön kanssa. Tarkkailupisteiden arveltiin lisäävän yleisesti ihmisten liikkumista suojelualueen tuntumassa ja vähentävän villinä kasvavien ruovikoiden eläimille antamaa suojaa ja omintakeista villiä tunnelmaa. Valmiiden tarkkailupisteiden sijoittelussa maisemaan ei huomioida välttämättä lintujen liikkeiden ja luonnollisten syklien mukaan muuttuvia tilakäytäntöjä, jotka tähtäävät Iidesjärvellä levähtävien ja pesivien lajien rauhaan.

Kartalla osoitetut erilliset tarkkailukohteet eivät tavoittaneet aina myöskään haastattelemini lintuharrastajien todellisuutta maastossa, jossa lintujen liikkeiden mukana liikuttiin joustavasti ja lintuja paikannettiin useita lajille tyypillisiä ympäristöjä havainnoiden. Eräs lintuharrastaja kertoi myös huomioivansa lintujen luontaista lepoaikaa olemalla silloin itse poissa. (Haastattelu 3/12; Haastattelu 4/12; Haastattelu 7/12.) Alueella lisääntyneen lintuharrastuksenkaan suhde puiston auditiivisiin käytäntöihin ei ollut aina ristiriidatonta silloin kun esimerkiksi havaittu harvinainen laji aiheutti lintukuvaajien ryntäyksen. Myös lintukuvaamiseen liittyen voidaan huomioida lintuharrastajien keskuudessa aktiivisesti käytyä keskustelua, onko lepäävien ja pesivien lintujen kuvaaminen ja laaja havainnoista tiedottaminen sosiaalisessa mediassa aina tarkoituksenmukaista.

Analyysiluvussa tarkastelin äänimaisemaan liittyvien diskurssien muotoutumista osana neuvotteluprosessia, jossa hoitamaton jättömaa ja villinä kasvava viheralue tulisi vaihe vaiheelta muuttumaan rakennetuksi kaupunkipuistoksi toimintoinen. Tässä vaiheessa tavoittelin yleisiä diskurssikategorioita, joiden kautta hahmotin toimijoiden tilallista asemoitumisia äänimaisemaan. Viheralueen nykyhetkistä auditiivista järjestystä tulkitsin osana viheralueen julkisia toimintoja ohjaavaa, mutta ääneen sanomatonta ja myös huomaamatonta merkitysjärjestelmää, joka diskurssitutkija Ian Parkerin termein tuli esiin aineistossani toisiinsa limittyvinä monitasoisina diskursiivisina elementteinä. Puiston rauhalliseen äänimaisemaan ja sen auditiiviseen järjestymiseen viittasin myös teksteissä realisoituvana, ajassa muuttuvana, maisemamuutokseen liittyvänä, objekteihin kytkeytyvänä sekä sopimuksenvaraisena. (Jokinen ym, 2016, s. 62; Parker 1992, s. 6–17.)

Tätä tutkimusvaihetta kuvasi arkeologinen asennoituminen esitettyyn tietoon ja kokemukseen. Arkeologin tavoin etenin kentällä, jossa pyrin ensinnäkin selvittämään, millaisesta toiminnasta löytöni voisivat kertoa. Pyrin lisäämään ymmärrystä aihetta koskevista diskursseista ja myös niistä diskursiivisista ehdoista, joiden mukaisesti tämä hyvin eriaineksinen mielipiteiden, tietojen ja käytäntöjen joukko kokoontui. Eri materiaaleista koostuvia ja vaivoin tunnistettavia tiedon palasia kategoriisiin kasoihin keräten, tavoitin aineistosta vastustavia ja valtaa pitäviä diskursseja ja diskursiivisia muodostelmia sekä niihin vaikuttavia strategioita. Huolettomat lausumat kuten ihmispuisto ja pusikoituminen ilmaisivat aineistossani niitä erilaisia asemia, sijainteja ja paikkoja, joita puhujat itse ottivat ja tulkinnassani saivat (ks. Alhanen 2011, s. 60; 68; Foucault, 1969/2005). Seuraavassa luvussa etenen merkitysten ja merkityssuhteiden tarkasteluun. Tällä analysointikierröksellä tarkastelen kaupunkihiljaista ja sen auditiivista järjestymistä aineistosta löytämiäni diskursiivisia löytöjä artikulointiteoriaan (Laclau, 1977) yhdistäen.

5 Kuuluminen

Niin kuin suunniteltua ääniympäristöä myös kaupunkihiljaista voidaan tarkastella osana tuotettua kaupunkitilaa. Hiljaisia paikkoja voidaan tuottaa ja kokea myös kaupunkirakenteen sisällä, mitä havainnollistin johdantoluvun hautausmaanesimerkillä. Tässä luvussa tarkastelupiste siirtyy siihen, miten kaupunkihiljaista äänimaisemaa järjestetään. Kaupunkihiljainen tila ja sitä määrittävät käytännöt ja diskurssit käsitteellistyvät auditiivisena järjestyksenä, jota muotoilen ranskalaiseen kriittisen diskurssianalyysiin ja englantilaisen kriittisen kulttuurintutkimuksen koulukunnan artikulaatioteoriaan tukeutuen. Lopuksi Henri Lefebvren tilan tuottamisen teoriaa ja rytmianalyysia soveltaen palaan vielä tarkastelemaan kaupunkihiljaista äänimaisemaa kaupunkitilaa rytmittävänä elementtinä.

5.1 Paikkaan kuuluminen

Kuulumista voidaan ymmärtää myös kulttuurihistoriallisesti muotoutuneena prosessina, jota maiseman tutkija Yi-Fu Tuan (1930–2022) tutki universaalina paikkaan kuulumisen käsitteen, topofilian avulla. Humanistista maantieteellistä ajattelua ja sen fenomenologista suuntausta kehittäneen Tuanin lähestymistavassa korostui historiallista, kulttuurista ja subjektiivista tilaa ja tilakokemusta yhteen kietova relationaalinen tilakäsitys. Eletyn kaupunkitilan ja arkisen tilan merkitysten tutkiminen kiteytyi siihen, miten eri kulttuureissa ja eri aikoina toteutuneet materiaaliset tilakäytännöt, sosiaaliset normit ja erilaiset kanssakäymisen muodot ovat muokanneet yhdessä arkista tilaa ja tilakokemusta. Tuan on seurannut moniaistisuutta ja elettyä tilakokemusta huomioivassa tutkimuksessaan esimerkiksi kaupunkiasumisen säädeltyjä äänellisiä käytäntöjä Kiinan dynastioissa ja keisariajan Roomassa. Näissä esimerkeissä kulttuuri muokkaa äänitilaa ja tila myös tuottaa kulttuurisesti paikantunutta tilallista ilmaisua. Tilan historialliset merkitykset ja materiaalisuudet mahdollistavat, mutta myös rajoittavat tilankäytön ja tilan kokemisen tapoja. (Tuan, 1974/1990, s. 173–191.)

Kulttuuri muokkaa myös kaupunkihiljaisena määrittyvää äänitilaa ja äänitilallista ilmaisua, joka tulee esiin tilallisina käytänteinä ja tilaa koskevinä diskursseina. Tuanin tulkinta ei anna kuitenkaan vielä tarpeeksi työkaluja kysymykseni miten kaupunkihiljaista tilaa tuotetaan. Suunnittelupöydällä visioitua ja maastossa elettyä kaupunkihiljaista äänimaisemakokemusta sekä sen kulttuurisia merkityksiä lähestyin lisäksi Henry Lefebvren (1901–1991) rytmitutkimuksen avulla. Lefebvren rytmitutkimus on saanut huomiota erityisesti äänen tutkimuksen alueella (ks. Edensor, 2018). Alun perin portugalilaisen filosofin Lúcio Alberto Pinheiro dos Santosin (1889–1950) luomaa

rytmianalyysia tutkimusmetodinaan kehittänyt Lefebvre ei käsitellyt niinkään auditiivista maisemaa vaan sosiokulttuurista järjestymistä urbaanissa tilassa tutkien aikaa, paikkaa ja energiavirtoja arjessa yhteen kokoavaa rytmisyyttä, jossa esiintyvän arytmin ja polyrytmian havainnointi osana äänimaiseman dynamiikkaa oli avuksi myös kaupunkihiljaisen maiseman tarkastelussa. Lefebvre määritteli kaupunkitilaa sosiaalisesti tuotettuna tilana teoksessaan *The Production of Space*, jossa havaittu tila (eng. *perceived*), käsitteellistetty tila (eng. *conceived*) ja eletty tila (eng. *lived*) luovat dynaamisen kokonaisuuden, jossa tilan eri ulottuvuudet vuorovaikuttavat tilaa ja kokemusta muokaten. Havainnollisena esimerkkinä käyttämässään kaupunkikodissa samanaikaisesti läsnä ovat julkinen ja yksityinen tila, jokapäiväinen ja abstrakti sekä imaginäärinen tila, joiden kautta energiavirrat, teknologiat ja myös tilaa uudelleen järjestävät symboliset virrat ja ideologiat kulkevat. (Lefebvre, 1974/1991; Lefebvre, 2004.)

Teoriassa, joka myös haastoi perinteistä sosio–taloudellista lähestymistapaa kaupunkitilaan, Lefebvre päätyi tarkastelemaan julkista tilaa käytäntöinä, tilan representaatioina ja representatiivisina tiloina. Tilan representaatioita voidaan tässä tutkimusasetelmassa ymmärtää suunnittelun ja hallinnon tasona, jota edustavat puistosuunnittelumateriaalit ohjeineen ja karttamerkintöineen. Representatiiviset tilat hahmottuvat taas ei-sanallisten ja hetkellisesti määrittyvien symbolien ja koodien kokemuksellisina tiloina. (ks. Lefebvre, 1974/1991, s. 33; 38–39.) Äänimaisemaan järjestymisessä voidaan tarkastella myös Lefebvren kolmannen tilan määritelmää, joka elettyinä arkipäivän kokemisen todellisuutena eroaa tilaa pelkistävän ajattelun hallitsemasta tasosta. Kolmas tila hahmottuu symbolisesti latautuneena elämisen horisonttina, jossa myös uudenlaiset tilan tuottamisen käytännöt voivat toteutua. (Lefebvre 1974/1991, s. 246.) Kiinnostukseni Iidesjärvellä kohdistui kaupunkiaänimaisemaa koskevien representaatioiden ja representatiivisten tilojen epäsuhtaan. Karttatasolla esitettyjen ja arjessa elettyjen äänitilojen välillä vallitsi hämmennys, sillä arjen kokemusten tuottamat merkitykset ja tieto eivät aina kohdanneet tiedon objektiivisina tilaesityksinä tuotettujen suunnittelutason merkitysten kanssa.

5.1.1 Dispositiivista

Michel Foucaultin (1926–1984) mukaan diskurssit ovat eri näkökulmista rakennettuja merkityksellistämisen sosiaalisia käytäntöjä, jotka kytkevät yhteen kielen ja vallan rakenteita. Foucaultilaisesta näkökulmasta erityisesti kielenkäyttö rakentaa sosiaalisesti säädeltyä todellisuutta, sitä koskevia käsitteitä ja kategorioita. Diskursseilla hän viittaa kielellistä järjestelmää laajempiin historiallisiin, ja totena esitettyihin merkityksellistämisen tapoihin ja käytänteisiin, sekä puhe- ja ajattelutapoihin, jotka muokkaavat puhunnan kohdetta. (Pietikäinen & Mäntynen, 2020.) Foucaultilainen lähestymistapa pitää siis sisällään aineiston kielellisen tarkastelun, joka huomioi

kielen käytön kautta esiin tulevat diskursiiviset käytännöt. Tarkastelu ei jää yksin kielellisiin järjestelmiin. Diskurssit ovat enemmän kuin pelkkä merkitysten tuottaminen, tapa puhua tai ajatella, vaan ne toimivat myös tiedostamattomasti osana vallankäytön mekanismeja.

Tiedon arkeologiassa Foucault kohdisti mielenkiintonsa tekstien kielellisen rakentumisen sijaan diskursiivisten ja tietokäytäntöjen historialliseen muutokseen, jossa moniaineksinen kirjallinen korpus ja erilaiset aineelliset dokumentit ilmentävät erilaisten tekstien, kertomusten, asiakirjojen, hallinnollisten määräysten, instituutioiden, tekniikoiden, esineiden ja tapojen toimeenpanoja. (Foucault, 1969/ 2005, s. 16.). Diskurssien historiallisen kehykseen asettuvassa analyttisessä tarkastelussa tuodaan esiin ajattelutapojen ja diskurssien muotoutumisen ajallisia ja paikallisia ehtoja, jotka tulevat näkyviin aikansa käytännöissä. Tiedon vallan ja tilan välisiä suhteita tulkitseva analyysimenetelmä ei kiinnity siis yksin kielen konstruktioihin, vaan diskurssien muotoutumista voidaan tarkastella eri tavoin kokoontuneita semioottisia rakenteita purkamalla ja kokoamalla useissa diskurssien kehyksissä, joissa niitä lähestytään kriittisellä kysymyksellä, mitä rajoitteita ne pitävät sisällään ja mitä jää välttämättä vakiintuneiden diskurssien ulkopuolelle. (Foucault, 1969/ 2005, s. 11–30.) Diskursiiviset käytännöt Foucault korvasi myöhemmissä teoksissaan diskursseja ja ei-diskursiivisia elementtejä kokoavalla dispositiivin käsitteellä. Dispositiiville Foucault antoi uuden merkityksen myös ei- diskursiivisia käytäntöjä ymmärtävänä kokonaisuutena. *“Dispositif on johdettu ranskan verbistä disposer, jota voidaan käyttää esimerkiksi merkityksessä asetella (kukkia), kattaa (pöytä) tai järjestää (joukot).”* (Peltonen, 2008, s. 172; 177.)

Näkökulma, jossa myös dispositiivi on muutoksenalainen, avaa tietä tiedon ja vallan diskursseja sekä äänitilan representaatioita yhdessä tulkitsevalle artikulaatioteorialle ja sen kontekstuaaliselle lähestymistavalle. Foucaultin historiallisessa kontekstissa huomioni kiinnittyi arjen kokemusten tasolla ilmenevien tilalliseen diskurssien kontekstisidonnaiseen tarkasteluun. Iidesjärven viheralueen ympärille kokoutunut äänimaisema on muotoutunut hoitamatta jääneellä jättömaalla erilaisten historiallisten, hallinnollisten, sosiaalisten ja kulttuuristen diskurssien tuottamana. Diskursseina tarkastelin siis erilaisia kehollisia tapoja ja tietoisia kuin myös tiedostamattomia esityksiä ja käsityksiä, jotka järjestyivät kaupunkihiljaisen äänitilan ja siitä käytävien neuvottelujen ympärille.

5.1.2 Artikulaatioteoriasta

Kaupunkihiljaisen auditiivinen järjestyminen ei avautunut käsitteenä yksin diskurssianalyysin keinoin vaan se tarvitsi tuekseen eri aineksia yhteen kokoavaa lähestymistapaa. Aiheen

käsitteellisessä tarkastelussa tukeuduin kielellisiä diskursseja ja sosiaalisesti muotoutuvia käytäntöjä ja tilaesityksiä yhdessä huomioivaan artikulaatioteoriaan (Hall 1996; Laclau & Mouffe, 1985; Laclau 1977). Artikulaatio sanan englanninkielisessä etymologisessa merkityksessä tarkoittaa puhumista, julki lausumista ja selvää ilmaisua. Toisessa merkityksessään artikulaatio on myös yhteen niveltämistä ja yhteen liittämistä (Hall, 1992, s. 368). Artikulaatioteoriaa ovat yhteiskunnallisesti painottuneen kulttuurintutkimuksen alueella muotoilleet edelleen Lawrence Grossberg (1995) ja Stuart Hall (1992). Kulttuurintutkija Mikko Lehtonen on tuonut teoksessaan *Merkitysten maailma* esiin kontekstin roolia osana artikulaatiota. Kontekstiksi voidaan mieltää historialliset diskurssit, sosiaaliset käytännöt ja kulttuurinen ilmaisu, joka sisältää myös esityksen muodon ja mediumin, jotka vuorovaikuttavat merkityksellistämisen monisuuntaisessa prosessissa. (Lehtonen, 2000.)

Oleellista niin kriittisessä diskurssianalyysissä kuin artikulaatioteoriassakin on interdiskursiivisuus, eli diskurssien ja lausumien toisiinsa viittaavuus, jonka avulla ne muokkautuvat aina myös suhteessa toisen sisältöisiin diskursseihin. Diskurssit ymmärrettynä yhteiskunnallisina käytänteinä, muokkaavat todellisuutta ja määrittyvät myös suhteessa diskurssien ulkopuolisiin voimiin, instituutioihin, sosiaalisiin prosesseihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin. (Lehtonen, 2000 s. 70; Väliaverronen, 1993.) Kaupunkihiljainen Iidesjärven aineistossa skaalautui paitsi ääneen sanomattomina tilallisina ja kehollisina käytäntöinä, myös tietoa ja merkityksiä jakavina ja arvolatautuneina lausumina, joilla voitiin ilmaista äänimaiseman järjestyksiä suhteessa niitä eri tavoin tuottaviin diskursseihin. Lausumia, jotka koskivat esimerkiksi äänimaiseman suojelua tai uudistamista, saatoinkin tarkastella samaan aikaan erilaisista subjektipositiosta luotuina kielellisinä ja kontekstisidonnaisina sanallisina muotoiluina sekä myös merkitysvälitteisenä kehollisena toimintana, joka oli sitoutuneena laajempiin yhteiskunnallisiin diskursseihin ja kulttuurisiin ilmaisuihin muokaten niitä.

Stuart Hall toteaa, että diskurssi käsitettynä lausumien kokoelmana, mahdollistaa asioiden näkemisen tietyllä tavalla, mutta samaan aikaan rajoittaa muita tapoja, joilla asia voitaisiin nähdä ja esittää. Hallin mukaan vaikka myös diskurssit ovat muuntuvaisia, juuri lausumat tarjoavat väylän, jonka avulla tietyn aiheen ympärille kokoontunutta tietoa voidaan representoida uudelleen. (Hall, 1999, s. 98.) Artikulaatioteoreettisessa lähestymistavassa diskurssit toimivat siis merkitysten ja merkityssuhteiden tuottamisen käytännöissä, joissa lausumat vaikuttavat muuntuvissa sidoksissa yhdistelyn tuloksena. Lausumien välisiä sidoksia on mahdollista purkaa ja kytkeä toisiin lausumiin, joka mahdollistaa myös toisistaan poikkeavien diskurssien vuorovaikutuksen. Artikulaatioteorian alullepanija Ernesto Laclau (1977) antaa painoarvoa myös satunnaisille yhteyksille, jotka operoivat

käytäntöjen, ideologioiden, sekä kulttuuristen ja yhteiskunnallisten voimien välillä. Tämän seurauksena käsitteitä, mielikuvia ja puhetapoja voidaan niveltää jatkuvasti uudennlaisiksi merkitysjoukoiksi ja osaksi uusia merkityksellistämisen prosesseja. Hall käyttää esimerkkinään tutkimaansa rastafari- kulttuuria, jonka moninaiset ilmenemismuodot eivät palaudu tiettyyn uskontoon, ideologiaan, demografiseen tai sosioekonomiseen asemaan kulttuuria selittävänä yhtenäisenä rakentumisena (ks. Grossberg, 1986), vaan käsittävät monimuotoisempaa diskurssien, identiteettien ja representaatioiden vaihtoa ja muuntumista.

Hallin näkökulmassa ideologisilla asemoitumisilla ja ideologioiden tuottamisella on keskeinen rooli osana artikulaatioprosesseja. Artikulaatioprosesseissa käydään diskursseja muovaavien ja hegemonia-asemaa tavoittelevien lausumien välistä neuvottelua ja merkitysten välistä kamppailua. (ks. Hall 1992 s. 344–353.) Anti- essentialistisessä lähestymistavassa nämä merkitykset eivät ole kuitenkaan ennalta annettuja, vaan ne luodaan vasta artikulaation avulla (Hall, 1999). Kieli ja kielenkäyttö- kuin myöskään tila ja tilan käyttötavat eivät ole neutraaleja, vaan ne sisältävät aina myös tiedostamattomia ja ajan saatossa kasautuneita merkityssuhteita. Ne vaikuttavat totunnaisissa puhumisen tavoissa ja kulttuurisissa käytännöissä, joita emme aina huomaa. Sama viaton käsite, kuten esimerkiksi 'vapaus' voidaan niveltää (artikuloida) esimerkiksi suhteessa markkinoihin työhön ja tasa-arvoon, jolloin se palvelee aina erilaisen ideologisten puhetapojen logiikoita. Hallin mukaan ideologia tunkeutuu näin kieleen ja käyttää sen monimerkityksisyyttä polttoaineenaan. Eri aineksisten merkitysjoukkojen yhteenliittymissä voidaan nähdä hallitsevien diskurssien ja ideologioiden myös kiertävän ja muuntuvan. Toisin sanoen käsitykset ja ideologiat eivät vain ilmennä yhteiskunnallisen tietoisuuden muotoja vaan myös tuottavat niitä. (Hall, 1992, s. 292–294.)

Artikulaatioteorian selitysvoima perustuu ei merkitysrakenteita säilyttämään pyrkivään, vaan niitä muokkaavaan dekonstruktioon, jota ei nähdä päämääränä, vaan osana yhteiskunnallista ja kulttuurista merkityksellistämisen prosessia. Näistä lähtökohdista käsin päädyin valitsemaan aineistostani merkitysten kamppailuille herkkinä ja kaleidoskooppimaisina diskursseina virkistykseen ja suojelun. Lausumina, jotka toimivat myös näitä diskursseja muotoillen, tarkastelin ennallistamisesta ja monimuotoisuudesta esiin tuotuja ilmaisuja ja esityksiä. Neuvottelu viheralueesta tiivistyi tutkimuskohteessa modernin kaupunkisuunnittelun virkistyskäyttöä korostavien ja toisaalta puistorakennetta luonnontilaisena säilyttämään pyrkivien ulostulojen ja myös niitä edustavien arvojen väliseksi kiistaksi. Alueen virkistyskäyttö ja suojelu ilmenivät puiston eletyssä arjessa yhteen nivoutuneina käytäntöinä, mutta suunnittelupöydällä eriytyneinä diskursiivisina asemoitumisina, jotka myös edustivat toisilleen melko vastakkaisia viherrakenteen uudistamiseen ja säilyttämiseen tähtääviä tilakäytäntöjä. Artikulaatioteoriaa seuraten nämä

asemoitumiset saatoivat nähdä myös osana prosessia, jossa eri diskursseja palvelevat lausumat myös muuttuivat ja huokoistuvat, tullen toistensa vaikutuspiiriin osana artikulaatioprosessia. Tästä esimerkkinä voi olla vaikkapa asukkaiden ja suunnittelijoiden vuorovaikutusprosessissa tarkentunut muotoilu pusikoitumisesta sekä sen merkityksestä Iidesjärven viheralueelle ja sen tuleville käyttäjille.

5.1.3 Neuvottelu Iidesjärven auditiivisesta järjestymisestä

Viheralueen auditiivista järjestymistä ja hiljaisuutta kaupunkimaiseman rytmisenä elementtinä pidin tutkimusprosessini löytöinä. Tässä vaiheessa selvennän, mitä tarkoitan auditiivisella järjestymisellä käsitteenä, jota olen luonnostellut aineistoista sekä teorioista nousevien huomioiden pohjalta. Auditiivisella järjestymisellä viitataan ensinnäkin aiempaan äänimaiseman tutkimukseen, joka on ollut avuksi käsitteen muotoilussa. Meri Kytö on tutkinut artikkelissaan *kerrostaloasumisen akustemologiaa* kerrostaloasumisen arjessa säädeltyjä ja toisiinsa limittyviä äänellisiä käytäntöjä. Akustisen järjestyksen hän on tuonut esiin artikkelissaan *Moderni Kaupunkilaisuus Akustisena järjestyksenä: Istanbulilaisen taloyhtiön äänimaisemaetnografia*. Tarkastelemalla kerrostalotilojen äänimaisemaa ja sen yksityisyyden ja yhteisyyden niveltymiskohtia arjessa, Kytö on tutkinut kerrostalokulttuurin merkityksiä, arvoja ja erontekoja sekä myös asumisen äänimaisemaan liittyvää vallankäyttöä. Kytön artikkeleissa akustista järjestystä rakennetaan myös neuvottelemalla. (Kytö, 2010; 2011; Hall, 1999, s. 160.) Akustisen järjestyksen käsitteen koin kuitenkin tarkastelevan paremmin yksityisenä koettua äänitilallista jäsentymistä (ks. Uimonen, 2005, s. 20; Carpenter & McLuhan, 1966; Schafer 1977b, 271; Feld 1996, 94–96). Julkisessa tilassa heikommin rajautuvaa äänimaisemaa ja sen skaalautumista luonnonhiljaisuudesta aina massiivisiin melupurkauksiin, hahmottelen yleisempänä *auditiivisena järjestymisenä*. Lisäksi viestinnän- ja kulttuurintutkimuksen kontekstissa auditiivisella järjestymisellä voidaan nähdä myös ohittamaton viittaussuhde tilan visuaalisiin järjestyksiin (ks. Seppänen, 2001/ 2006) visuaalisen kulttuurin representaation tutkimukseen keskittyvänä työkaluna, joita tämän pro gradun raameissa en voinut kuitenkaan tyhjentävästi käsitellä. Auditiivisen järjestymisen käsitteen liitin ensisijaisesti äänimaiseman ja sen tilallisen ja diskursiivisen järjestymisen pohdintaan.

Auditiivinen järjestymisen tuli teoreettisena työkaluna käyttöön kysymyksessä, miten aineistossa esiin tulleet Iidesjärven tilalliset käytännöt, neuvottelut ja myös kamppailut jäsentyivät äänimaisemassa. Auditiivista järjestymistä ymmärsin ensinnäkin *tilallisina käytäntöinä*, jotka tulivat esiin niin hiljaisuutta rikkovissa, kuin sitä tuottavissa ja ylläpitävissä käytännöissä. Tilallisina käytäntöinä auditiiviset järjestykset tulivat esiin erityisesti siinä, miten ja mihin tulevan

puistoalueen objekteja, kuten melusteitä tai melua tuottavia lähteitä, kuten koirapuistoja suunniteltiin ja sijoiteltiin. Tilalliset käytännöt ja äänitilan käyttö konkretisoituivat myös alueelle ominaisissa luontoharrastuksissa ja niihin yhdistyvissä hiljaisen liikkumisen tavoissa. Auditiiivisesta järjestymisestä neuvoteltiin julkisella viheralueella toisia tiloja vallaten ja toisia rauhaan jättäen, jolloin hiljaisuutta tuotettiin julkisen tilan säännöstön ja myös toisten lajien, kuten pesivien lintujen liikkeiden ohjaamina. Huomio kiinnittyi myös puistossa liikkuvien vähäiseen ääniteknologian käyttöön ja maltilliseen ääntä tuottavaan toimintaan. Rauhallista liikkumista alueella tulkituin alueen inhimillisiä ja ei-inhimillisiä toimijoita huomioivana sanattomana kehotuksena, sekä haastateltavieni jakamana paikallisena sopimuksena äänitilasta.

Toiseksi, käsittelin auditiiivista järjestymistä *tiedollisina käytäntöinä*, jotka artikuloituivat neuvotteluissa viheralueen äänitilallista käytännössä, ja joita ohjasivat äänimaiseman muuttuvien hallintasuhteiden ohessa myös ajassa hitaasti muuttuvat normit, diskurssit ja ideologiat. Hiljaiset käytännöt eivät syntyneet sattumalta, vaan ne toteutuivat tilan materiaalisuutta, säädöksiä, sosiaalista ja teknologista äänitilaa sekä niiden tiedollisia rajoja koetellen. Pyrkimystä pitää melu, kuten moottoriajoneuvot loitolla lintualueista tulkituin kokonaisaineistoa tarkasteltuani myös alueella päivittäin liikkuvien jakamana tiedollisena käytäntönä, joka järjesteli uudelleen käsitystä Iidesjärven äänimaisemasta ja sille suunnitteluprosessissa annetuista arvoista ja merkityksistä.

Kolmanneksi, kaupunkihiljaisen auditiiivista järjestymistä ymmärsin *kehollisina käytäntöinä*. Lefebvren kolmatta tilaa kuvaava tilan haltuunotto ja uusintaminen toteutui käytännössä pusikkoihin jo aamuyöllä etsiytyvässä lintuharrastuksessa, joka eli omaa elämänsä yhteiskunnan rytmeille arytmissenä (ks. Lefebvre, 2004). Kaislikoissa tuntikausia maastoutuvat lintujen tarkkailijat vastustivat humoristisellakin tavalla suunnittelupöydällä luotuja strategioita, kuten kartalle sijoitettuja kiinteitä tarkkailupisteitä. Lajienvälisiä kehollisia käytäntöjä koeteltiin erityisesti tilanteissa, joissa elinpiirit kohtasivat. Auditiiivista järjestymistä kehollisina käytäntöinä ja paikallisina sopimuksina saattoi havaita esimerkiksi joutsenten pesiessä liikennöidyllä alueella ja lepäävän kehrääjän ympärille syntyneessä hartaassa tunnelmassa.

Iidesjärven äänimaisemaa ja sen omintakeista unohtunutta tunnelmaa tulkituin aineistossani tietoisesti artikuloituna ja vuorovaikutustilanteissa myös sanattomasti ylläpidettynä äänitilallisena diskursiivisena järjestyksenä, joka mahdollisti kaupunkiluonnon tarkkailun ja luonnossa rauhoittumisen. Tiedolliset, tilalliset ja keholliset käytännöt muovasivat alueen auditiiivista järjestymistä ja alueelle tunnusomaisia äänenkäytön, hitaan liikkumisen ja luontoa huomioivan tilan käytön tapoja.

5.1.4 Arytmisestä järjestymisestä

Henri Lefebvre, joka on tutkinut kaupunkitilan ei-näkyviä elementtejä arkisen osallistumisen, kehollisen ja ei-sanallisen vuorovaikutuksen kontekstissa, on tiivistänyt tutkimuksellista otettaan kaupungin varioituihin rytmeihin toteamuksessaan: ”*Kulttuuri näyttää itsensä liikenteenjakajan kohinassa*” (Lefebvre, 2004, s. 33–35, sitaatin suomennos Talvitie). Tämä toteamus tulee lähelle myös omaa tutkimuksellista näkökulmaani kaupunkiäänimaisemaan. Iidesjärven arki avautui äänellisten ja äänettömien rytmien kokoelmana, jossa yksityinen ja julkinen sekoittuvat, ja jossa orgaaniset rytmit yhdistyvät yhteiskunnan tuottamiin. Rytmit skaalautuivat vuotuisina, viikoittaisina ja päivittäisinä sekä kehollisina toistoina. Sosiaalisina rytmeinä ne ilmensivät samanaikaisesti lailla säädeltyä ja traditioiden muovaamaa kaupunkitilaa, jossa yhdistyivät liiketoiminta, liikenne, vapaa-aika, rituaalit ja myös muistot (ks. Edensor, 2018; 2010; Lefebvre 2004). Staattisen ympäristön ja siinä olevien erillisten objektien rinnalla tarkastelin kaupunkiluonnossa varioituvia rytmejä ja kehollisesti sekä kielellisesti sekoittunutta ääniympäristökokemusta.

Kaupunkihiljaisen merkitys äänimaisemana ja ympäristökokemuksena kiteytyi sen kaupunkitilaa järjestävään ja rytmittävään luonteeseen. Kaupunkihiljainen äänimaisema avautui samanaikaisesti kehollisena luontokokemuksena sekä kielellisenä tilaprosessina, joka fyysisten, sosiaalisten ja historiallisten rytmien kokoelmana oli julkista ja yksityistä yhteen kietova, vastavuoroinen ja interaktiivinen (ks. Lefebvre 2004, s. 6; 89; 95–96). Äänimaisema avautui tutkimukselle myös välittöminä vuorovaikutuksina ja moniaistisina jatkuvina joksikin tulemisen prosesseina (ks. Waterton 2019, s. 95). Tällainen lähestymistapa äänimaisemaan kyseenalaistaa etäältä katsottavia ja ylhäältä alas suuntautuvia tilan jäsentämisen ja tiedon muodostamisen tapoja vaatien asettumista omakohtaiseen, affektiiviseen ja materiaaliseen vuorovaikutukseen myös ei-inhimillisen ja ei-elollisen kanssa. Filosofin Rosi Braidottin sanoin tällainen vitaalinen materian tarkastelu jäsentää uudelleen inhimilliseen ja ei-inhimillisen jakamaa tilakokemusta, joissa myös tiedonsubjektit voidaan nähdä upottettuina, ruumiillistettuina ja silti virtaavina (Braidotti, 2018).

Yhteiskunnan tarkkarajaisten rytmien rinnalla kaupunkihiljaisessa äänimaisemassa varioituvat luonnon huokoisemmat syklit, jotka yhdistivät ja muovasivat inhimillisen ja ei-inhimillisen äänellisiä elinpiirejä. Itsestään selvinä koetut kaupungin rytmit tulivat tunnistettaviksi vasta meluisan kaupunkiäänimaiseman rytmisissä poikkeamissa, aarytmeissä ja katkoksissa (ks. Lefebvre, 1992/2004, s. 65; 80), jolloin ei-inhimillinen otti haltuun julkisen tilan myös ohjaten ihmisten liikkeitä siellä. Tällaisena lepona kaupunkimaiseman äänellisistä järjestyksistä voidaan kuunnella, kokea ja vaalia myös Iidesjärven kaupunkihiljaista maisemaa ja maisemankokemusta.

6 Johtopäätökset

6.1 Johtopäätökset

Kaupunkihiljainen äänimaisema avautui tutkittavaksi osallistavilla havainnointi- ja haastattelumenetelmillä, joita analysoin kriittistä diskurssianalyysia ja argumentaatioteoriaa yhdistellen. Iidesjärven kuulumia tarkastelin sekä karttatasolla esityksellisinä paikkatietotasoina melu- ja maastoselvityksissä että kokemuksellisenä paikkatietona paikan päällä. Haastattelujen ja puistosuunnittelumateriaalin tarkastelussa pyrin hahmottamaan niitä tilallisiksi käytännöiksi pukeutuvia, sanallisesti jaettuja sekä myös ääneen sanomattomia diskursseja ja neuvotteluja, jotka ohjasivat käsityksiä ja kokemuksia kaupunkihiljaisesta äänimaisemasta.

Yhdessä haastateltavieni kanssa pohdin luonnon, kulttuurin ja teknologian yhteensovittamista ja lajienvälistä rinnakkaiseloä Iidesjärven äänimaisemassa. Osin kaavoittamattomalla viheralueella äänimaisema avautui havainnoivan ja refleктоivan tutkimuksen keinoin moniäänisenä arjen ääniympäristönä, jossa äänten havaitseminen ja tulkitseminen tapahtui välittömässä maiseman materiaalien- ja lajienvälisessä vuorovaikutuksessa. Äänitilallista vuorovaikutusta tapahtui myös ihmisen ja maiseman ei-elollisten, kuten maan muotojen ja teknologioiden välillä. Tämän lisäksi kaupunkihiljaista ja tilakokemusta säätelivät näkyvät ja näkymättömät diskurssit ja diskursiiviset käytännöt.

Kaupunkiluontokohteen tarkastelussa hiljaisen tilan tavoittaminen ei liikenteen melun saartamalla Iidesjärvellä ollut itsestään selvää. Etenkin puiston laidoilla yhteiskunnan sykleissä vaihtuva liikenteen kumu hallitsi arkista äänimaisemaa, kun taas viheralueen sisällä kasvillisuudeltaan monimuotoisilla ja osin vaikeakulkuisilla ranta-alueilla luonnon tuottamat äänet valtasivat äänialaa. Yhtenäistä kaupunkihiljaista tilaa ei ollut saavutettavissa kuitenkaan kaikilla puiston keskiosaan merkityllä alle 50 desibelin alueilla arkipäivisin, jolloin kaupungin huoltoalueen maansiirtokoneet tuottivat äänipainetta lähiympäristöön aamuvarhaisesta iltaan.

Haastattelemieni puistossa liikkujien keskuudessa rauhalliset luonnon valtaamat alueet etenkin ranta-alueilla ja tiheän kasvillisuuden alueilla tunnistettiin Iidesjärven viheralueelle ominaisina ja säilymään toivottavina äänimaisemina. Huomiota kiinnitettiin liikenteeseen, viherrakenteeseen, maan muotoihin ja materiaalisuuksiin, joilla koettiin olevan suoria tai välillisiä vaikutuksia viheralueen yleiseen tunnelmaan ja henkilökohtaiseen ääniympäristön kokemiseen. Rauhallisen alueen pirstoutuminen uusien puistotoimintojen, kuten koirapuiston rakentamisen myötä, koettiin myös ongelmalliseksi sekä luontoharrastusten että lajien elinpiirien kaventumisen kannalta.

Alueiden säilyminen äänimaisemallisesti rauhallisina ei ollut kaavoitustyössä tässä yhteydessä esillä. Suunnittelumateriaalista ei käynyt esimerkiksi ilmi, kuinka lajistollisesti runsasta kaupunkihiljaista aluetta tultaisiin huomioimaan kaatopaikan alueen ennallistamistoimissa tai kuinka olemassa olevia rauhallista äänimaisemaa tukevia maisemarakenteita ja lajien pysymistä rannan suojelualueilla ja sen suojavyöhykkeillä huomioitaisiin puustoa uusittaessa. Oman arvioni mukaan esitetyt ennallistamistoimet ja puistoon lisättävät virkistykselliset elementit tulisivat toteutuessaan kaventamaan luonnon äänten aiemmin dominoimaa kaupunkihiljaista äänimaisemaa esimerkiksi säilytettäväksi suunnitellulla lahoppualueella, joka jää suunnitelmassa väistämättä modernisoitavien alueiden puristuksiin.

Kaupunkihiljainen kuvaa parhaiten kaupunkiympäristöstään rauhallisempana erottuvan viheralueen keskiosien ja rannan äänimaisemallista luonnetta. Ääntä lisäävien puistoaktiiviteettien sijoittelu viheralueen yhtenäiselle rauhalliselle alueelle tulisi pirstomaan Tampereen keskisellä alueella harvinaisen saavutettavan kaupunkihiljaisen alueen. Alueen huomioiminen kaupunkihiljaisena jo suunnitteluvaiheessa tukisi arvioni mukaan paremmin myös biodiversiteetti- ja ennallistamisstrategioiden toteutumista luontopainotteiseksi kaupunkipuistoksi kehitettävällä alueella.

Aineiston sisällön analyysivaiheessa etenin määrällisiä ja laadullisia aineistoja yhdessä ja erikseen tarkastellen. Päämääränäni oli myös selvittää, sopisiko aineistoihin ja menetelmiin kohdistuva triangulaatio tutkimuskohteeseen. Eksakti melulaskenta sekä laadullinen kokemustietoon perustuva aineisto edustivat aineistossani hyvin eri tavoin kokoontuvia, mutta toisiaan täydentäviä tietämisen, tiedon muodostamisen ja esittämisen tapoja. Erilaisen tietoaineiston käytön perusteluna tutkimusprosessin alussa oli huomio, ettei melumittauksiin perustuva mallinnus antanut mielestäni riittävää kokonaiskuvaa vaihtelevista ääniolosuhteista, vaan vaati rinnalleen äänimaiseman havainnointia maastossa ja aiheen kokonaisvaltaisempaa tarkastelua.

Aineisto- ja menetelmätriangulaatiota monimenetelmäiseen metodiin soveltaen huomioni kiinnittyi haastateltavien monipuoliseen tietoon lähiluonnosta luonnontieteiden luokittamisen traditioon perustuvana, ja toisaalta sen systemaattisuudesta eroa tekevänä. Taksonomisesti esitetty ja esimerkiksi lintujen lajiluettelolla hallittu lajitieto yhdistyi Iidesjärvellä havaintopaikan pitkäaikaiseen tuntemukseen ja yhteisölliseen lajihavainnointiin perustuvaan kokemukselliseen luontotietoon (ks. Jokinen, 2011). Tietoa lähiluonnosta kartutettiin pitkäkestoisesti ja toistuvasti luontoa tarkkaillen ja havainnoista keskustellen. Vaikka aineistossani Iidesjärven lajihavainnot eivät päätyneet aina viralliseksi lajitiedoksi saakka, haastatteluissa esiin tulleet havainnot täydensivät

kokonaiskuvaa esimerkiksi rauhallisilla tai monimuotoisilla alueilla nyt viihtyvistä tai havaituista lajeista. Näin Iidesjärven äänimaisema ja äänimaisemakokemus hahmottui kaupunkilaisten ja asiantuntijoiden tuottaman tiedon välistä rajaa uudelleen määrittävänä paikkatietona ja paikkakokemuksena (ks. Jokinen 2011). Monimenetelmäisen tutkimuksen avulla ymmärrys äänimaiseman piirteistä tarkentui ja monipuolistui. Triangulaation soveltaminen sekä valittujen aineistojen että menetelmien keskusteluttamisessa auttoi hahmottamaan Iidesjärven kaupunkihiljaista monin tavoin ympäröivään luontoon, kulttuuriin ja teknologiaan kytkeytyvänä sekä puistorakentamisen tuomille muutokselle herkkänä äänimaisemakohteena.

Aineistossani Iidesjärven hiljaisena pidettyihin paikkoihin hakeuduttiin aktiivisesti tarkkailemaan luontoa, harrastamaan, elpymään ja myös oleilemaan tavoitteettomasti. Kaupunkihiljaista tilaa ei kuvattu hiljaisuutena, vaan paikkana, jossa luonnon ääniä saatettiin kuulla, ja jossa omiin tekemisiin voitiin keskittyä ilman häiritseviä ympäristön ääniä. Luonnon ääniin saatettiin uppoutua puiden kahinaa, eläinten ääniä ja liikkeitä pitkiäkin aikoja havainnoiden. Kaupunkihiljainen oli tavoitettavissa Iidesjärvellä ympäristöään rauhallisempina äänitaskuina, joissa ihmiset, eläimet ja kasvit elivät omaa elämäänsä. Kaupunkimainen hiljaisuus kytki näin ihmisen hetkittäin pois kaupungin hektisistä rytmeistä ja lähemmäksi toisten lajien äänellisiä elämänpiirejä. Myös melun katvealueilla liikuskelevat eläimet ja äänen suoraa läpikulkua estävä monikerroksinen kasvillisuus tukivat äänimaiseman kokemista rauhallisena, luonnon sensitiivistä tarkkailua ja arjessa elpymistä.

Kriittinen diskurssianalyysi sekä artikulaatioteoria valikoituivat tulkitsemisen tavoiksi, joilla saatoin paikantaa tiedollista, toiminnallista ja kokemuksellista kaupunkiiänimaisemaa ja tarkastella siihen liitettyjä ja arjessa itsestäänselvyyksinä pidettyjä tiedollisia ja toiminnallisia diskursseja.

Artikulaatioteorian näkökulmasta kaupunkihiljainen maisema avautui muuttuvina ja ajassa muovautuvina äänellisinä käytäntöinä, mutta myös ideologioiden ohjaamana ja hegemonisten sekä niitä vastustavien asemoitumisten välisenä prosessina. Aineistossani esiintyviin valtaa pitäviin ja niitä vastustaviin diskursseihin jaotellen seurasin, millaiset diskurssiiviset muodostelmat ja strategiat operoivat neuvottelussa julkisen viheralueen äänitilasta sekä millaisten äänitilallisten käytänteiden ohjaamina kaupunkihiljaista tuotettiin ja ylläpidettiin. Kaupunkihiljainen avautui jännitteisenä tilana, jossa neuvottelua käytiin kaupunkiluontoa virkistäytymisresurssiksi pelkistävien ja toisaalta kulttuurivaikutteista kaupunkiluontoa ja sen luonnonvaraisuutta romantisoivien kantojen välillä.

Neuvottelu Iidesjärven äänitilallisesta järjestymisestä kiteytyi luontoa säilyttämään pyrkivien ja puiston virkistykseksellisten suunnitelmien väliseksi kiistaksi. Artikulaatioteorian niveltämisen prosessia tarkastellen saatoin kiinnittää huomiota erityisesti ihmisten arjessa toteutuvien toimintojen

ja suunniteltujen puistoaktiviteettien hankalaan yhteensovittamiseen. Diskurssianalyysin ja artikulaatioteorian jäsentämänä löytönä pidin Iidesjärven kaupunkihiljaisen maiseman ympärille kokoutuvaa auditiivisen järjestyksen käsitettä, jota tarkastelin myös äänimaiseman ja tilan tuottamisen aiempaan tutkimukseen tukeutuen (ks. Lefebvre; Kytö 2011; 2010). Auditiivista järjestyksistä muotoilin tilallisia, tiedollisia ja kehollisia käytäntöjä sekä niiden vuorovaikutuksia yhteen kytkeväksi käsitteenä.

Iidesjärven tutkimusesimerkin valossa elinvoimainen kaupunkihiljainen ja sen äänitilalliset järjestykset syntyivät suunnitellun ja suunnittelemattoman, julkisen ja yksityisen, sekä inhimillisen ja ei-inhimillisen jakaman kaupunkitilan vuorovaikutuksissa. Iidesjärven kaupunkihiljaiset alueet eivät syntyneet sattumalta vaan paikallisesta aina kulttuuristen konventioiden tasolle skaalautuvien tilaprosessien tuloksena. Auditiiviset järjestykset syntyivät toisiaan haastavien tilakäytäntöjen ja tiladiskurssien dynamiikasta, tilallisina, kielellisinä ja kehollisina neuvotteluina ja myös kamppailuina yhteisestä äänitilasta. Suunnittelijoilla ja lintuharrastajilla, mutta myös ennakoimattomiin paikkoihin ilmestyvillä luontokappaleilla oli myös aktiivinen rooli äänellisten järjestysten tuottajina ja ohjaajina.

Melun ja ihmisäänten suhdetta kaupunkiluonnossa saatoinkin lähestyä myös yhteisen äänimaisemaresurssin näkökulmasta (ks. Venäläinen, 2016, s. 46). Keskellä kasvavaa kaupunkia käsitykseni kaupunkihiljaisesta niukkenevana äänimaisemaresurssina vahvistui. Viheralueen käyttöasteen lisääminen tuo mukanaan myös ääniympäristön ylikulutuksen mahdollisuuden (vrt luontopolkujen ylikäyttö), joka ilmenee myös äänipaineena kaupunkihiljaisilla alueilla. Vaikka ääntä harvoin mielletään käyttönä tai kulutuksena, rauhallisen äänimaiseman hahmottaminen rajallisena maisemaresurssina teki näkyvämmiksi ne diskurssit, jotka operoivat osana puistosuunnitelmaa ja sitä vastustavia argumentteja.

Kaupunkihiljainen ei jäsentynyt yksilön ulkopuolelle jäävänä ja etäältä tarkkailtavana, vaan ihmisen ja ympäristön keskinäissuhteena ja yhteismuotoutumisen prosessina, jossa luonnon, kulttuurin ja teknologioiden välinen dynamiikka konkretisoitui. Äänitilalliset neuvottelut, joita käytiin paitsi eri mielipiteiden myös äänellisten elinpiirien välillä, ilmensivät keskinäisriippuvuuksia, jotka tulevat esiin myös laajemmissa ympäristömelua koskevissa ylisukupolvisissa ja ratkaisemattomissa kysymyksissä.

Tutkimusprosessin toisena löytönä pidin havaintoa, jossa kaupunkihiljaisella äänimaisemalla oli itsellään rooli myös kaupunkimaiseman rytmittäjänä. Hiljaisuuden itsensä luomat rytmit nostivat lajiensisäisen ja lajienvälisen äänellisen vuorovaikutuksen keskeiseen rooliin sekä osallistuvan

havainnoinnin että diskursiivisen analysoinnin prosesseissa. Kaupunkiäänitilaa sekä sen elämysympäristöjä saatoinkin tarkastella myös luonnollisten ja yhteiskunnallisten rytmien muovailemina virtausten ja vastavirtauksien tiloina, joissa läsnä olivat samanaikaisesti kehollisia elämysympäristöjä järjestävät ja rituaalisinakin tavoitettavat julkisen tilan arkiset rytmit (ks. Lefebvre, 2004, s. 38). Rytmianalyysi antoi välineitä Iidesjärven kaupunkihiljaisen asemoimisessa osaksi keskustelua kaupunkihiljaisen maiseman kulttuurisesta merkityksestä. Se antoi välineitä fyysisten ja taloudellisten mekanismien hallitsemaa kaupunkitilaa heterogeenisemmän, sosiokulttuurisen todellisuuden jäsentämiseen.

Hiljainen tila kaupungissa ei ollut passiivinen asiointitila tai tilan staattinen ominaisuus vaan aktiivisesti tuotettujen historiallisten diskurssien ja diskursiivisten käytäntöjen muokkaama. Iidesjärven muutoksenalaista äänimaisemaa ja siihen liitettyjä päällekkäisiä merkityksiä ja merkitysten kamppailuja tulkitsin myös laajempien kaupunkiäänitilaa ja tilakokemusta tuottavien ideologioiden ja kulttuuristen konventioiden ilmentäjänä. Modernin kaupunkikehittämisen taustalla operoivaa ja kaupunkitilaa hallitsevaa äänimaisemaa ilmensi viheraluetta eri ilmansuunnista, maan rakenteissa ja ilmatilassa saartava liikenteen ja teollisten toimintojen epätarkka ja matalataajuinen kumu. Yhteiskunnallisten rytmien mukaan ajoittunut liikennemelu, pienteollisuusalueelta öisinkin kantautuneet betonimurskaamon äänet sekä yli lentäneiden hävittäjien ennakoimattomat muutokset äänitilassa ilmensivät voimansiirtoon ja resurssien maksimaaliseen hyödyntämiseen perustuvaa merkityssysteemiä, joka operoi huomaamattomana myös puiston käyttöasteen, kuten parkkipaikkojen ja puiston käyttöasteen lisäämiseen tähtäävissä argumenteissa.

Luonnontilaisuutta säilyttämään pyrkivää vastadiskurssia edustava ympäristöstään fyysisenä saarekkeena erottuva, luonnon äänistä rikas ja taajuuksiltaan monipuolinen kaupunkihiljainen maisema mahdollisti ympäristön sensitiivisen kuuntelun ja vuorovaikutuksellisen luonnon havainnoinnin (ks. Schafer, 1977a; Truax, 2001; Feld 1996, s. 91–93 toim. Feld & Basso, 1996). Tällainen vuodenaikojen, maan muotojen, kasvien, eläinten ja ihmisten yhdessä tuottama eurytmisen äänitila edusti ekstraktivistisesta ajattelusta irrottautuvaa kulttuurista merkityssysteemiä, jonka tulkitsin edustavan myös hidastamisen ja hiljentämisen puolesta argumentoivaa kulttuurista konventiota. Tässä uudelleen merkityksellistämisen prosessissa kaupunkihiljainen haastoi kaupunkiympäristössä vuosisatoja itsestään selvänä ja oikeutettuna pidettyä sekä edistyksen teollisuus- ja taloushistoriallista koskematonta merkitystä kantavaa kaupungin jokapäiväistä melua.

Iidesjärven eteläisellä viheralueella kaupunkihiljainen maisema näyttäytyi rajoiltaan huokoisena ja myös hetkessä pois pyyhkiytyvänä. Kaupunkihiljainen maisema avautui monin tavoin muutoksille alttiina kokoelmana maisemaan liitettyjä muistoja, merkityksiä, arvoja sekä arvoristiriitoja. Se ei ollut sijainnistaan erotettavissa olevien maisemaobjektien määrällinen summa, vaan reflektion ja kanssakäymisen tila, joka oli myös enemmän kuin ihmisten ympäristö ja enemmän kuin näkyvien osiensa summa. Hiljaisuus tilakategorioita ylittävänä maiseman laadullisena elementtinä myös vastusti olemuksellaan eriytyneen tiedon ja eriytettyjen toimijuuksien hallitsemisen strategiaa. Fluidina ja historiallisena se myös vastusti maailmankuvaa, jossa maisematkin voidaan purkaa osiin ja rakentaa uudelleen toisaalla.

Lopuksi haluan tuoda vielä esiin sekä maisemantutkimuksessa että äänimaiseman kulttuurisessa tutkimuksessa vaikuttavan tilaparadigman, joka resonoi monin tavoin tässä pro gradussa esiin nostamani huomioiden kanssa. Artikkelissa *Listening geographies; landscape, affect and geotechnologies* Michael Gallagher ja kollegat ovat ehdottaneet käytettäväksi laajennetun kuuntelun metodia. Laajennetulla kuuntelemisella kirjoittajat tarkoittavat tarkastelupisteiden laajentamista ihmiskeskeisestä äänimaiseman tulkinnasta moninaisiin vuorovaikutuksiin, jotka tapahtuvat välittäjäaineissa, kuten ilmassa, vedessä ja maankuoressa. Monilajisen ja moniaineksisen suhteellisuuden ymmärtämiseksi ja osin myös mekaanista toimijaverkostoajattelua haastaen voidaan maisemaa tarkastella virtauksina, jossa kineettinen värähtely luo yhteyksiä ja oivalluksia ihmisten, eläinten, esineiden, teknologioiden, materiaalien, infrastruktuurien ja ympäristöjen välisiin suhteisiin. (ks. Gallagher ym., 2016; Sheller, 2004.) Fluidissa tulkinnassa maiseman vuorovaikutukset tapahtuvat myös ei-inhimillisen ja materiaalisen välillä, jossa ei-inhimillinen laajenee käsittämään myös kasvimaailman ja ei-elolliseksi luokittelemamme ympäristön objektit, kuten mineraalit ja maan muodot (ks. Gallagher, 2016; Coccia, 2020). Laajennetun kuuntelemisen metodilla ymmärrys maisemasta syvenee tutkimalla niin kuuntelemisen fenomenologista taustaa, värähtelyjen materiaalista olemusta kuin myös äänellisten merkitysten vuorovaikutusta (Gallagher, 2014; LaBelle; 2010; Revill, 2015).

Tällainen metodologinen kurssin tarkennus optisesta haptiseen voidaan huomioida myös maisemantutkimuksen metodologiassa, jossa siirtymä säiliömetaforasta fluidiin tiläkäsitykseen vaikuttaa paitsi yksittäisissä metodivalinnoissa, myös laajempuna teoreettis- metodologisena virtauksena (Harvey, 2019 s. 154– 155). Laajennettu kuunteleminen inhimillisen ja ei-inhimillisen hankaliakin keskinäisriippuvuuksia esiintuovana menetelmänä ja asennoitumisena voi avata kulkukelpoisia väyliä maiseman holistisempaan ymmärtämiseen ihmisten ja lajienvälisen toimeentulon lähteenä ja kohteena.

6.2 Suuntaviivoja tulevaan

Rajallisena ja vaikeasti hahmotettavana kaupungin maisemaresurssina, kaupunkihiljainen vaatisi vielä lisää metodologista tarkastelua. Hiljaisuus kaupunkitilassa yhdistetään yhä helposti viheralueen toimimattomuuteen, tai kaupunkitilaa elävöittävän suunnittelun puutteellisuuteen. Kaupunkia ympäröivässä luonnossa hiljaisuutta ymmärretään kuitenkin jo helposti myös itseisarvoisena. Tässä kontekstissa voidaan tarkastella, onko kaupunkiluonnon äänellistä vuorovaikutusta huomioitu tarpeeksi kaupunkipuistojen viherrakennetta koskevassa suunnittelussa ja voitaisiinko alueen paikallista ja myös ylisukupolvista luontotietoa paremmin huomioivalla suunnittelulla vaikuttaa viheralueiden säilymiseen rauhallisina tulevaisuudessa.

Tällä hetkellä tiivistymällä kasvavien kaupunkien viherrakenteen pirstoutuminen on yleisesti tunnettu ilmiö. Tilanne, jossa kaupunkien kasvutavoitteet luovat paineita myös luontoalueille rakentamiseen, ja pirstoutuminen uhkaa myös kaupunkien viherrakennetta, uhattuna ovat erityisesti Iidesjärven kaltaiset ei-suojellut viherympäristöt, joihin kohdistuvat luontohaitat jäävät helposti luontovaikutusten arvioinnin ja myös kompensatiomekanismin ulkopuolelle. (Hautamäki, 2024, s.30–31; s. 55.) Ongelmallista viheralueiden kannalta on se, ettei myöskään selvitystyö kata tavanomaisten suojelun ulkopuolelle jääviä viheralueita, vaikka niillä on merkitystä arvokkaita luontoalueita tukevana puskurialueina. Samoin, vaikka ei-suojelluilla lajeilla on ekosysteemiprosesseissa uhanalaisia lajeja tukeva rooli, ne jäävät usein tarkastelun ulkopuolelle. (Rajaniemi, 2024, s. 24–26.) Tällainen tilannekuva vallitsee myös kasvavalla Tampereen kaupunkialueella.

Iidesjärven tapauksessa konkretisoituvat kamppailut, joita puistorakentamisen ja luontoalueen suojelutavoitteiden ristiriitaisuus tuo mukanaan. Viheralueiden suunnittelussa perinteinen tulkinta ihmisille tarkoitetuista virkistysalueista on kuitenkin laajentumassa monilajisuutta huomioivaksi. Hiljaisten alueiden tutkimuksessa huomio on siirtymässä ihmisten hyvinvointia korostavista lähtökohdista kaupungin viherympäristöjen kokonaisvaltaisempiin lähestymistapoihin. 1990-luvulta alkaen myös kaavoitusta ja lainsäädäntöä on uudistettu erityisesti ekologista kestävyysstrategiaa huomioivasti. Näin myös viheryhteydet ja luonnon rauhan kannalta tärkeät alueet saavat huomiota kaavatyössä. Parhaimmillaan pirstoutumiselta säilynyt viherrakenne tukee kytkeytyneisyyttä, jossa kaupunkiluonnon monimuotoisuutta voidaan tarkastella myös monihyötyisyytenä. Monihyötyisyys voi tarjota eri tasoilla skaalautuvia ratkaisuja ilmastonmuutoksen ja luontokadon ilmiöihin. Monihyötyisyyttä tuottavat elinympäristöt voivat edistää myös terveyttä ja kulttuuriperinnön suojelua. (Hautamäki, 2024, s.30–31; s. 55.)

Ääniympäristöjen pirstoutumisen problematiikkaa olisi aiheellista tutkia lisää. Ääniympäristöjen pirstoutumisesta voidaan tuottaa lisää ymmärrystä myös humanistisen paikkatiedon ja maiseman laadullisen tutkimuksen konteksteissa. Satu Sarkorannan kirjoittama, Helena Lonkilan ja Maunu Häyrysen editoima raportti *Maiseman luonne- luonnealuearviointi maisemademokratian edistäjänä* luo ymmärrystä siitä, miten päällekkäin vaikuttavat luonto- ja kulttuuritekijät muokkaavat yhdessä maisemakokemuksia, maisema-alueita ja niistä käytävää keskustelua. Yksittäiset luonnealueet ja niitä kokoava laajempi luonnealuetyypittely toimii holistisena lähestymistapana, joka huomioi sekä luonnon että rakennetun maiseman historiaa, että alueidenkäytön kestäväää suunnittelua. Luonnealueiden määrittelyssä esimerkiksi maiseman korkokuva, peitteisyys, asutus ja historia sekä näihin liitettävä kokemuksellinen osallistieto kommunikoivat keskenään. Menetelmän avulla voidaan myös yhdistää paitsi kokemuksellista myös silppuista paikkatietoa ja toimia eri toimialojen eriytynyttä tietoa yhteen kooten ja analysoiden. Näin alueen ilmaston, vesistön, maaperän yhteydet alueen menneeseen ja tulevaan käyttöön voidaan ymmärtää konkreettisemmin. (ks. Sarkoranta, ym. 2024.)

Kokemuksellinen paikkatieto syventää ymmärrystä maisemamuutoksesta. Maisema avautuu monikerroksisena tietovarantona, jossa myös näkymättömät ja menneet maisemadiskurssit vaikuttavat. Maiseman luonnealuearviointi eli historiallisten, sosiaalisten, kulttuuristen ja ekologisten maiseman arvioinnin osien sekä osallistumisen näkyminen päätöksenteon aineistoissa, voi vastata paremmin myös kriittisiin kysymyksiin maisemaosallisuudesta ja sen toteutumisesta päätöksenteossa. Osallistuminen tarkoittaa tässä yhteydessä lakiin kirjattua hallinnollista menettelyä, joka saa erityistä painoarvoa Euroopan maisemayleissopimuksessa. (Sarkoranta ym., 2024.)

Suunnitteluvaiheessa käytössä olevat paikkatietoesitykset voisivat siis olla nykyistä kattavampia esityksiä maisemamuutokseen liittyvästä moniaineisesta määrällisestä ja laadullisesta tiedosta myös viheralueiden äänimaisemallisessa tarkastelussa. Se, miten alueet koetaan maastossa, millaisina alueet nimetään kartalla, ja mitä ympäristömelun lähtöarvoa käytetään, ohjaa alueen tulevia tavoitteita. Kaupunkihiljaisen määritelmää tarkentamalla, viheralueita voidaan tutkia ja ylläpitää kaupunkihiljaista huomioivilla kriteereillä. Äänimaisemaa holistisesti huomioiva menetelmä mahdollistaa eriaineisesta tiedon yhdistämisen ja analysoinnin, maiseman osittaisiksi äänimaiseman arvioinneiksi jäävien metodien kuten melukartoitusten rinnalla. Melumittausten sivutuotteena syntyneitä melun katvealueita kaupungeissa koskevaa hiljaisten alueiden paikkatietoaineistoa on jo olemassa ja sitä voidaan tuoda arvioitavaksi uudelleen ja täydentää luoden näin tiheämpää tietoa kaupunkihiljaisista alueista. Näin muotoutuvaa tietoa paikoista ja

alueista voidaan verrata olemassa oleviin ja tuleviin maankäytön suunnitelmiin tarkentaen kysymykseen, tukevatko suunnitelmat alueista kokoontuvaa tietoa ja kokemusta tavoitteessa, jossa myös maisemaosallisuuden teemat tulevat huomioiduksi yhteistä kaupunkiäänimaisemaa koskevissa prosesseissa.

Tutkimusaineisto

Kaikki internetosoitteet on tarkistettu 28.1.2026

Kävelyhaastattelut

Haastattelu 1/12, 14.4. 2025

Haastattelu 2/12, 18.5. 2025

Haastattelu 3/12, 18.5. 2025

Haastattelu 4/12, 25.5. 2025

Haastattelu 5/12, 25.5.2025

Haastattelu 6/12, 10.6.2025

Haastattelu 7/12, 11.6.2025

Haastattelu 8/12, 8.6. 2025

Haastattelu 9/12, 9.6- 2025

Haastattelu 10/12, 4.6. 2025

Haastattelu 11/ 12, 12.6. 2025

Haastattelu 12/12, 2.7. 2025

Äänitteet

Kuuntelukävelyt, á 2 min, 82 kpl.

Kartat)

Maanmittauslaitos (ei pvm.) paikkatietoikkuna, Tampereen Historialliset ilmakuvat.
<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

WSP (22.10. 2024). Meluselvityksen alustavia tuloksia ja ehdotuksia ääniympäristöön vaikuttavista ratkaisuisista. Ilkka Niskanen. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2024-10/8725_Meluselvitys_alustava_20241022.pdf

Tampereen kaupunki (2020). XXIV (Nekala), IIDESJÄRVI, Iidesjärven puisto, asemakaava nro 8725, TRE:932/10.02.01/2020. <https://www.tampere.fi/kaupunkisuunnittelu/kaupunkiymparisto-uudistuu/xxiv-nekala-iidesjarvi-iidesjarven-puisto-asebakaava-nro-8725>

Tampereen kaupunki (2025). Nekalanrannan yleissuunnitelmaluonnos. Näkymä oy.
https://www.tampere.fi/sites/default/files/2025-02/Nekalanranta_yleissuunnitelmaluonnos.pdf

Tampereen kaupunki (31.1.2025) Nekalan rannan yleissuunnitelmaluonnos, raportti. Näkymä oy.
https://www.tampere.fi/sites/default/files/2025-02/Nekalanranta_yleissuunnitelma_raportti_31_1_25_saavutettava.pdf

Tampereen kaupunki (2025). Tuija Rönman–Arnautelis, Nekalanranta, lähivirkistysalue asemakaava 8725, asemakaavan vaikutukset (2/2025). https://www.tampere.fi/sites/default/files/2025-02/8725_vaikutusten_arviointi_20250218.pdf

Väylävirasto (2022). paikkatietoaineisto, liikennemelu, melun ekvivalenttitasot tieverkko/ rautatie.
<https://suomenvaylat.vayla.fi/>

Aikalaislähteet ja vertailumateriaalit

Helin, J. T. (21.11.2025) *Iidesjärven etelärannan kaava kaipaa korjausta-Lukemat kertovat faktoina alueen arvosta*. Tamperelainen <https://www.tamperelainen.fi/paakirjoitus-mielipide/9020643>

Kansalaisaloite (2021). Tampereen Iidesjärvi ja sen eteläpuolinen alue luonnonsuojelualueeksi.
https://www.adressit.com/tampereen_iidesjarvi_ja_sen_etelapuolinen_alue_luonnonsuojelualueeksi

Kunta-aloite (29..8.2024). Iidesjärven ja Järvensivun ratapihan suojelemiseksi.
<https://www.kuntalaisaloite.fi/fi/aloite/39247>

Kunta-aloite (16.9.2025). Iidesjärven eteläpuolelle luonnonsuojelualue (asemakaavaehdotus 8725:n sijaan). <https://www.kuntalaisaloite.fi/fi/aloite/44774>

Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys (20.12.2021). Lehdistötiedote Iidesjärven adressin luovuttamisesta.
<https://vanha.pily.fi/2021/12/20/lehdistotiedote-iidesjarven-adressin-luovuttamisesta-20-12-2021/>

Tampereen kaupunki (3.2.2025). XXIII (Viinikka), XXIV (Nekala), XXVI (Jokipohja), Järvensivu, Iidesjärven puisto, Asemakaavan nro 8725 selostus. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2025-02/8725_ehdotus_kaavakuvaus_20250218.pdf

Tampereen kaupunki (16.1.2019). Tampereen keskustan strateginen osayleiskaava, selostus.
https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-06/02_Osayleiskaavan%20selostus.pdf

Tampereen kaupunki (5.3.2024). Kantakaupungin vaiheyleiskaava - valtuustokausi 2021–2025 ja Keskustan strategisen osayleiskaavan vaiheittainen muutos, ehdotus.
https://www.tampere.fi/sites/default/files/2024-03/05_Kartta5_Osa_alueiden_kehitt%C3%A4misperiaatteet_5_3_2024.pdf

Tampereen kaupunki (18.2. 2025). Asemakaavaehdotuksen asettaminen nähtäville: XXIII (Viinikka), XXIV (Nekala), XXVI (Jokipohja), Järvensivu, Iidesjärven puisto, asemakaava nro 8725.
[https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1822025/Asemakaavaehdotuksen_asettaminen_nahtavi\(427882\)](https://tampere.cloudnc.fi/fi-FI/Toimielimet/Yhdyskuntalautakunta/Kokous_1822025/Asemakaavaehdotuksen_asettaminen_nahtavi(427882))

Tampereen kaupunki (26.6.2025). Viher- ja virkistysalueiden seuranta.
<https://www.tampere.fi/kaupunkisuunnittelu/kaavoitus/yleiskaavat/kaupunkiympariston-tilanneseuranta/viher-ja-virkistysalueiden-seuranta>

Tampereen kaupunki (20.1.2020). Kantakaupungin yleiskaava 2040.
<https://www.tampere.fi/kaupunkisuunnittelu/kaupunkiymparisto-uudistuu/kantakaupungin-yleiskaava-2040>

Kirjallisuus

Kaikki internetosoitteet on tarkistettu 28.1.2026

- Alanen, T., Kepsu, S., Ekberg, H. (1989). *Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805, Konungens kartverk från Finland*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Alhojärvi, T. (2016). Merkillinen hiljaisuusmatkailu. Toisintulkintoja hiljaisuudesta, luonnosta ja taloudesta. Teoksessa Järviluoma, H., & Piela, U. *Äänimaisemissa*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ampuja, M., Koivisto, J., & Väliverronen, E. (2014). Medioituminen: iskusana, analyttinen työkalu vai uusi paradigma? *Media & viestintä*, 37(2). <https://doi.org/10.23983/mv.62864>
- Ampuja, O. (2017). *Hyvä hiljaisuus*. Otavan kirjapaino.
- Ampuja, O. (2016) Tulkintoja hiljaisuuden merkityksestä. Teoksessa Järviluoma, H., & Piela, U. *Äänimaisemissa*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Aula, I. (2018). Aistikävely kaupunkimaisemaan - yhteisen tilan kokemus ja joutomaiden polut. *Elore*, 25, 74–95. <https://doi.org/10.30666/elore.72816>
- Braidotti, R. (2018). A Theoretical Framework for the Critical Posthumanities. *Theory, Culture & Society*, 36(6), 31-61. <https://doi.org/10.1177/0263276418771486>
- Carson, R., suom. Jotuni, P., & Suominen, T. (1963). *Äänetön kevät*. Helsinki: Tammi.
- Chu, S., Xu, W., Zhang, D., Lin, J., Liu, J., Shuhu, L. & Hong, X. (2024). Urban Blue-Green Spaces and tranquility: a comprehensive review of noise reduction and sensory perception integration. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 1–22. <https://doi.org/10.1080/13467581.2025.2481238>
- Coccia, E. (2020). *Kasvien elämä: Sekoittumisen metafysiikkaa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Corbin, A. (1998). *Village bells: sound and meaning in the 19th-century French countryside*. Columbia U. P.
- Creswell, T. (2014). *The space*. John Wiley & Sons, Incorporated.
- Grahn, Patrik & Stigsdotter, Ulrika & Berggren-Bärring, A. (2005). Human issues: Eight experienced qualities in urban open spaces. *Green Structure and Urban Planning*. Final Report. 11. 240-248. https://www.researchgate.net/publication/284295639_Human_issues_Eight_experienced_qualities_in_urban_open_spaces
- Grossberg, L. (1986). On Postmodernism and Articulation: An Interview with Stuart Hall: An Interview with Stuart Hall. *Journal of Communication Inquiry*, 10(2), 45-60. <https://doi.org/10.1177/019685998601000204>
- Edensor, Tim. (2018). The sonic rhythms of place. Teoksessa Bull, M. (Ed.). (2018). *The Routledge Companion to Sound Studies* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315722191>
- Euroopan parlamentti ja neuvoston direktiivi 2002/49/EY ympäristömelun arvioinnista ja hallinnasta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A32002L0049>
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY luonnonvaraisten lintujen suojelusta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02009L0147-20190626>

- Farina, A. (2014). *Soundscape ecology, principles, patterns, methods and applications*. Springer Dordrecht. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-7374-5>
- Feld, S. (1990). *Sound and Sentiment: Birds, Weeping, Poetics, and Song in Kaluli Expression*. *Ethnomusicology*, 28. <https://doi.org/10.2307/40240027>
- Feld, S. (1996). *Waterfalls of Song. An Acoustemology of Place in Resounding in Bosawi, Papua New Guinea*. Teoksessa Feld S. & Basso K. H. (toim.) *Senses of Place* (s. 91–135). Santa Fe, School of American Research Press.
- Feld, S. & Brenneis, D. (2004). *Doing Anthropology in Sound*. *American Ethnologist*, 31. (s. 461–474). <https://doi.org/10.1525/ae.2004.31.4.461>
- Fiske, J. (2000). *Merkkien kieli: johdatus viestinnän tutkimiseen* (6. p.). Vastapaino.
- Foucault, M., suom. Nivanka, E. (2005). *Tarkkailla ja rangaista*. Otava.
- Foucault, M. suom. Kilpeläinen, T. (2005). *Tiedon arkeologia*. Vastapaino.
- Gallagher, M., Kanngieser, A., & Prior, J. (2016). *Listening geographies: Landscape, affect and geotechnologies*. *Progress in Human Geography*, 41(5), (s. 618-637). <https://doi.org/10.1177/0309132516652952>
- Gibson-Graham, J. K., Cameron, J., & Healy, S. (2013). *Take back the economy: An ethical guide for transforming our communities*. U of Minnesota Press.
- Ginzburg, C., suom. Vuola, A. (1996). *Johtolankoja: Kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista*. Gaudeamus.
- Granö, J. G. (1930). *Puhdas maantiede: Tutkimusesimerkeillä Suomesta ja Virosta valaistu metodologinen selvitys*. WSOY.
- Grossberg, L. (1986). *On Postmodernism and Articulation: An Interview with Stuart Hall: An Interview with Stuart Hall*. *Journal of Communication Inquiry*, 10(2), 45-60. <https://doi.org/10.1177/019685998601000204>
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Haila, Y. (1987). *Ekologisen tasapainon tarina*. Tiede & Edistys. <https://doi.org/10.51809/TE.104010>
- Hall, S., suom. Lehtonen, M., & Herkman, J. (1999). *Identiteetti*. Vastapaino.
- Hall, S., toim. Koivisto, J., Lehtonen, M., Uusitupa, T., & Grossberg, L. (1992). *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino.
- Hankonen, I. (2021). *Ihmisiä metsässä: Luonto kulttuuriympäristökysymyksenä*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Harvey, D., Wilkinson, T. J., Howard, P., Thompson, I., Waterton, E., & Atha, M. (2019). *Landscape and heritage: Emerging landscapes of heritage*. Teoksessa *Routledge Companion to Landscape Studies* (toinen painos., s 176–191). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315195063-14>
- Hautamäki, R., Heinilä, A., Moilanen, A., & Rajaniemi, J. (2024). *Ekologinen kytkeytyvyys ja luonnon monimuotoisuus alueidenkäytön suunnittelussa*. Suomalainen Tiedeakatemia.

<https://acadsci.fi/tiedeakatemianjulkaisut/tietokoosteet/ekologinen-kytkeytyvyys-ja-luonnon-monimuotoisuus-alueidenkayton-suunnittelussa/>

- Hedfors, P. & Berg, P.G. (2002). Site interpretation by skilled listeners, Methods for communicating soundscapes in landscape. Teoksessa Järviluoma, H. & Wagstaff, G., *Soundscape studies and methods*. Suomen etnomusikologinen seura.
- Hellström, S. (2006). Äänimaisema ja esteettinen kokemus. Teoksessa *Sata suomalaista äänimaisemaa*. Järviluoma, H, Koivumäki, A., Kytö , M. (toim.). Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Häkli, J. (1999). *Meta Hodos: Johdatus Ihmismaantieteeseen*. Vastapaino.
- Hämeenaho, P., Koskinen-Koivisto, E. (2014). *Moniulotteinen etnografia*. Ethnos.
- Häyrynen, M. (2014). Lost Landscapes: Degraded Landscape as Anti Landscape. Teoksessa David E. Nye & Sarah E. (toim.) *The Anti-Landscape*. Leiden: Brill, 149–158.
https://doi.org/10.1163/9789401211697_010
- Häyrynen, M. (2021). Emotional turn in the study of the environment and landscape Teoksessa Häyrynen, M., Häkli, J., & Saarinen, J. (Toim.). *Landscapes of Affect and Emotion: Nordic Environmental Humanities and the Emotional Turn* (1st ed., Vol. 7). Boston: Brill.
<https://doi.org/10.1163/9789004470095>
- Hynninen, V., Leppänen, A. (2025). Helsingin hiljaiset helmet Asukaskyselyn tuloksia ääniympäristöltään hiljaisista ja rauhallisista paikoista.
<https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/julkaisut/julkaisu-23-25.pdf>
- Ingold, T. (1993). The Temporality of the Landscape. *World Archaeology*, 25(2), 152–174.
<http://www.jstor.org/stable/124811>
- Ingold, T. (2000). *The Perception of the Environment. Essays on Livelihood, Dwelling and Skill*. London and New York, Routledge.
- Ingold, T. (2007). Movements, knowledge and description. Teoksessa Parkin, D., Ulijaszek, S., Stanley Ulijaszek, & David Parkin. *Holistic Anthropology: Emergence and Convergence* (1st ed., Vol. 16). New York, NY: Berghahn Books.
- Ingold, T. (2009). Against Space: Place, Movement, Knowledge. Teoksessa Kirby, P. (toim.) *Boundless Worlds. An Anthropological Approach to Movement*, 29–43. Berghahn Books, Oxford.
<https://abdn.elsevierpure.com/en/publications/against-space-place-movement-knowledge/>
- Jaakkola, L. Virtanen, K., Seesmeri, L., Raike, E., toim. Häyrynen, M. (2022). Humanistinen ja kokemuksellinen paikkatieto. Turun yliopisto, maisemantutkimus, Pori 2022 Julkaisusarja: Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisut 62. https://sites.utu.fi/humanisticgis/wp-content/uploads/sites/1227/2022/12/HumGIS_selvitysraportti_Turun_yliopisto2022.pdf
- Jokinen, A. (2011). Tiedon synty kollektiivisessa lintujen havainnoinnissa: lajiluettelon, paikan ja tietämisen vuorovaikutus. <https://terra.journal.fi/article/view/106851/79625>
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.
- Jäkärä, T. (2010). Tampere Iidesjärvi- Osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi, Pirkanmaan maakuntamuseo. <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=113.9674>

- Järviluoma, H. & Vikman, N. (2013). *Soundscape Methods and Audiovisual Sensibility*. Teoksessa *The Oxford Handbook of New Audiovisual Aesthetics*. Oxford: Oxford University Press.
- Järviluoma, H., Koivumäki, A., Kytö, M. (toim.) (2006). *Sata suomalaista äänimaisemaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karvinen, P. & Savola, A. (2004). *Hiljaisuuden keitaat Satakunnassa - HiljaPiSa*. Ympäristöministeriö /Edita <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/ae67b10c-c0f2-4f2f-a3c8-0350f3605cd2/content>
- Kokkonen, P. (1997). Kartan sosiaalinen todellisuus Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S.(toim.) *Tila, paikka ja maisema*. Vastapaino.
- Koskimies, P. (2023). Tampereen Iidesjärven linnustoselvitys 2023.Faunatican raportteja 68/2023. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2023-10/raportti_tampere_iidesjarvi_linnut_2023_saavutettava.pdf
- Krause, B. (1993). The niche hypothesis. 6. 6–10. https://www.researchgate.net/publication/295609070_The_niche_hypothesis
- Krause, B. (2008). Anatomy of the Soundscape: Evolving Perspectives. *Journal of the Audio Engineering Society*. Audio Engineering Society. 56. 73 - 80. https://www.researchgate.net/publication/257943187_Anatomy_of_the_Soundscape_Evolving_Perspectives
- Krause, B., Gage, S. & Joo, W. (2011). Measuring and interpreting the temporal variability in the soundscape at four places in Sequoia National Park. *Landscape Ecology*, 26. 1247-1256. <https://doi.org/10.1007/s10980-011-9639-6>
- Kuopion kaupunki (2016). Kuopion keskeisen kaupunkialueen hiljaisen alueen kartoitus. <https://www.kuopio.fi/uploads/2023/04/kuopio-keskeisen-kaupunkialueen-hiljaisten-alueiden-kartoitus-raportti.pdf>
- Kuopion kaupunki (2021). Kasvillisuuden vaikutus äänen etenemiseen ja melun kokemiseen, selvitys, WSP. <https://www.kuopio.fi/uploads/2023/04/kasvillisuuden-vaikutus-aanen-etenemiseen-ja-melun-kokemiseen.pdf>
- Kytö, M. (2010). Kerrostalokodin akustemologiaa – yksityisen äänitilan rakentuminen. *Elore*, 17(1). <https://doi.org/10.30666/elore.78849>
- Kytö, M. (2011). Moderni Kaupunkilaisuus Akustisena järjestyksenä: Istanbulilaisen taloyhtiön äänimaisemaetnografia. *Etnomusikologian Vuosikirja 23* (Joulukuu): 114–139. <https://doi.org/10.23985/evk.66822>.
- Kytö, M., Rémy, N., Uimonen, H., Acquier, F., Bérubé, G., Chelkoff, G., Said, N. G., Laroche, S., Mcoisans, J., Tixier, N., Thiollière, P., Koivumäki, A., Graf, B., Wallaszkovits, N., Fennesz-Juhász, C., Liebl, C., Schöpf, J., & Schüller, D. (2012). *European Acoustic Heritage*. https://www.researchgate.net/publication/281878893_European_Acoustic_Heritage
- Kytö, M. (2020). The senses and the city: Attention, distraction and media technology in urban environments. Teoksessa Krajina Z. & Stevenson D. (toim.) *Companion to Urban Media and Communication*, 371–378. Routledge.
- Leppänen, A. & Kuja-Aro, J. (2020). Hiljaisiksi ja rauhallisiksi koetut alueet Helsingissä. *Kaupunkiympäristön aineistoja 2020*:16. Helsinki: Kaupunkiympäristön toimiala. <https://ahjojulkaisu.hel.fi/FF5484F6-97E7-C53D-940D-748C2D200000.pdf>

- Latour, B. (2005). *Reassembling the social. An introduction to actor-network theory*. Oxford, UK: Oxford University Press. <https://sociologiaviettiicotidienne.ro/texte/latour-bruno-reassembling-the-social.pdf>.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Lefebvre, H. (2004). *Rhythmanalysis: Space, time, and everyday life*. Continuum.
- Lummaa, K. (2010). Runous, ei-inhimillinen ja edustamisen politiikka Teoksessa Hongisto, I & Kurikka, K. (toim.) *Toisin sanoin, taiteen tutkimusta representaation jälkeen*, 79–109, Eetos. https://www.researchgate.net/publication/343548189_Toisin_sanoin_Taiteentutkimusta_representaation_jalkeen
- Lummaa, K. (2010). Poliittinen siivekäs: Lintujen konkreettisuus suomalaisessa 1970-luvun ympäristörunoudessa (No. 102). Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/40836/978-951-39-5074-3.pdf>
- Luonnonsuojelulaki 9/2023, 70 § ja 82 §. <http://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/9>
- Maasilta, M. (1997). *Viinikka - Nekala: pula-aikaa ja puutaloja*. Tampere: Viinikka-Nekalan omakotiyhdistys.
- Massey, D. (2008). Suom. Rovio, J. *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding media. The extensions of man*. Berkeley: Ginko Press. <https://archive.org/details/ETC0624>
- Murray, L. & Järviluoma, H. (2019). Walking as transgenerational methodology. *Qualitative Research*. Sage. <https://doi.org/10.1177/1468794119830533>
- Museovirasto (2009). Viinikka-Nekalan pientaloalue, RKY kohde 1244. https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1244
- Niemelä, M. (2023). *Huumaava äänten pauhu: Rovaniemen markkinoiden äänimaisema 1881–1930*. Lapin Yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-365-5>
- Patankar, S.; Jambhekar, R.; Suryawanshi, K.R.; Nagendra, H. (2021). Which Traits Influence Bird Survival in the City? A Review. *Land* 2021, 10, 92. <https://doi.org/10.3390/land10020092>
- Peltonen, M. (2008). Michel Foucault'n historiallisesta ajattelusta. *Historiallinen aikakauskirja*, 106(2), 167–177. <https://doi.org/10.54331/haik.139500>
- Pesonen, K. (2004). Hiljaiset alueet. Hiljaisuuteen vaikuttavat tekijät ja hiljaisuuden kriteerit. Ympäristöministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy. E-kirja. <http://hdl.handle.net/10138/40403>
- Pietikäinen, S., & Mäntynen, A. (2019). Uusi kurssi kohti diskurssia. Vastapaino. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-768-825-3>
- Piilola, H. (2005). Hämeenlinnan hiljaisten alueiden kartoitus- Ympäristöosaston julkaisuja 37. Hämeenlinnan kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöosasto. ISBN 952–5604–07–1 ISSN 1455–9102. <https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/03/julk37.pdf>
- Pijanowski, B. C., Farina, A., Gage, S. H., Dumyahn, S. L., & Krause, B. L. (2011). What is soundscape ecology? An introduction and overview of an emerging new science. *Landscape ecology*, 26, (s. 1213–1232). <https://doi.org/10.1007/s10980-011-9600-8>

- Pink, Sarah (2015). *Doing sensory ethnography* (vol 2.). SAGE Publications Ltd.
<https://doi.org/10.4135/9781446249383>
- Pirkanmaan maakuntamuseo (2018). Tampere Iidesjärvi- Osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi. Jäkärä, T. <https://www.kyppi.fi/to.aspx?id=113.9674>
- Poutanen, V. & Tormilainen, H. (2003). Metsän hiljainen humina: Ääni maiseman luokittelu vapaa-ajan luonnonympäristössä. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B.
https://www.akustinenseura.fi/wp-content/uploads/2013/08/aku03_52-56.pdf
- Pyhtilä, M. (2015). Guy Debord ja kansainväliset situationistit. Teoksessa Pyykkönen, M. & Kauppinen, I. (toim.) *1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria*, 178–190. Gaudeamus, Helsinki.
- Rainio, R. & Äikäs, T. & Lahelma, A. & Lassfolk, K. (2017). Nauravat kalliot: Pohjois-Suomen pyhien paikkojen kaikututkimus. Teoksessa Uimonen, H. & Kytö, M. & Ruohonen, K (toim.) *Muuttuvat Äänimaisemat*. https://www.researchgate.net/publication/350616313_Nauravat_kalliot_Pohjois-Suomen_pyhien_paikkojen_kaikututkimus
- Raivo P. (1997). *Kulttuurimaisema, alue, näkymä vai tapa nähdä*. Teoksessa Haarni Tuukka, Karvinen Marko, Koskela Hille, Tani Sirpa (toim.) 1997, Tila, paikka ja maisema, Tutkimusretkiä uuteen 128 maantieteeseen, Vastapaino.
- Ranta, P. (2008). Sata vuotta Iidesjärven kasviston seuranta. Teoksessa Ranta, P. & Rahkonen, P. (toim.) *Tampereen kaupunkiluonto - Opas kaupunkiekologiaan*.
- Reynolds, D. (2012). *Kinesthetic empathy in creative and cultural practices*. Intellect, Limited.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=1069402>
- Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (2010). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino.
- Said, E. W., suom. Pitkänen, K. (1978/2011). *Orientalismi*. Gaudeamus University Press.
- Sandgren, P. (2014). Ljud och oljud: Vad hör naturen till? teoksessa Ek-Nilsson, L. Midholm, A. Nordström, K. Saltzman, & G. Sjögård (Red.), *Naturen för mig: nutida röster och kulturella perspektiv* (s. 355–362). Institutet för språk och folkminnen.
<https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/5826864/4451419.pdf>
- Savolainen, A. (2023). Musiikintutkimuksen teknologian hyödyntäminen luonnonsuojelussa, kandidaatintutkielma.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/88023/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-202306224078.pdf>
- Schafer, R. M. (1977a). *The tuning of the world*. Toronto: McClelland and Stewart.
- Schafer R. M. (toim.) (1977b). *Five Village Soundscapes*. The Music of the Environment Series. Vancouver, A.R.C. Publications. https://www.sfu.ca/sonic-studio-webdav/WSP_Doc/Booklets/FiveVillageSoundscapes.pdf
- Seesmeri, L. (2018). *Sauno itsellesi menneisyys: kehoisuus osana muisteltua ja esitettyä kokemusta*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Sonbli, T., & Black, P. (2022). Rethinking planning and design maps: The potential of discourse analysis. *Urban and Regional Planning*, 7(3), 74-86. <https://doi.org/10.11648/j.urp.20220703.12>
- Suomen ympäristökeskus (2021). Pirkanmaan valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.
https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/VAMA%202021_6%20Pirkanmaa.pdf

- Tampereen kaupunki (ei pvm.). avoimet maisematilat, kohdekortti 604.
https://kartat.tampere.fi/www/arkisto/doc/avoimet_maisematilat_kohdekortit/kohde_604.pdf
- Tampereen kaupunki (2020). Selvitys Tampereen kantakaupungin hiljaisista virkistysalueista. Kaupunkihiljaisten alueiden aluerajausten päivittäminen ja yleiskaavamääräyksen kehittämisehdotukset. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-05/hiljaisista_virkistysalueista_selvitys.pdf
- Tampereen kaupunki (2022). Selvitys Tampereen kantakaupungin hiljaisista virkistysalueista. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2023-02/kaupunkihiljaisten_alueiden_rajausten_tarkistus_2022_liitteinen_20230207.pdf
- Tampereen Kaupunki (2023). Selvitys Tampereen kantakaupungin hiljaisista virkistysalueista. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2023-02/kaupunkihiljaisten_alueiden_rajausten_tarkistus_2022_liitteinen_20230207.pdf
- Tampereen kaupunki (2022). Tampereen kaupungin liikennemeluselvitys, Oskari Mäkelä, Sitowise. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-09/tampereen_kaupungin_liikennemeluselvitys.pdf
- Tampereen kaupunki, (2022). Tampereen kaupungin Eu-meluselvitys, Sitowise oy. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-09/tampereen_kaupungin_eu-meluselvitys_-_liitteet_1-8_melulaskentakuvat_0.pdf
- Tampereen kaupunki (2022). Tampereen LUMO luonnon monimuotoisuusohjelma 2021–2030 1. korjattu painos Ympäristönsuojelun julkaisuja 1/2022. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2024-04/tampereen_lumo_2030_digi_korjattu.pdf
- Tampereen kaupunki (2025). Luonnonsuojelualueohjelman luonnos, kohdekortti 16. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2025-11/Liite-1-Kohdekortit-ulkoisesti-nahtaville_19112025_saavutettava.pdf
- Tampereen kaupunki (2014). Tampereen kantakaupungin viher- ja virkistysverkkoselvitys. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-06/Viher-ja_virkistysalueverkostoselvitys2014.pdf
- Thrift, N. (2008). *Non-representational theory: Space, politics, affect*. New York: Routledge.
- Towers, P. (2019). The Sound of Nothing. *Indiana Review*, 41(1), 161–189. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/sound-nothing/docview/2674055412/se-2>
- Truax, B. (2001). *Acoustic Communication* (2nd ed.). Westport: Ablex Publishing, pages xvii–xviii.
- Tuan, Y. F. (1974 /1990). *Topophilia: A Study of Environmental Perceptions, Attitudes, and Values*. Columbia University Press.
- Uexküll, J. v. (1909). *Umwelt und Innenwelt der Tiere*, mikrofilmi. J. Springer. <https://doi.org/10.5962/bhl.title.1150>
- Uexküll J. v. (2010). *Foray into the worlds of animals and humans: With a theory of meaning*. University of Minnesota Press. https://utuvolter.fi/permalink/358FIN_UTUR/1rsgc7g/cdi_proquest_ebookcentralchapters_648097_5_46
- Uimonen, H. (2005). *Ääntä kohti. Ääniympäristön kuuntelu, muutos ja merkitys*. Tampere University Press.

- Uimonen, H. (2020). Kertojien kaupungit: Aistielämäkerrallinen kävely ympäristön ja muistamisen tutkimusmenetelmänä. *Alue ja Ympäristö*, 49(1), 19–35. <https://doi.org/10.30663/ay.79502>
- Uimonen, H., Ruohonen, K., & Kytö, M. (2017). *Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat*. Tampere University Press. https://doi.org/10.26530/OAPEN_624254
- Uimonen, H. (2025). Medioitunut musiikki eurooppalaisissa kylissä. *Etnomusikologian vuosikirja 2025*, vol 37, 53–77. <https://doi.org/10.23985/evk.156535>
- Valtioneuvoston päätös 993/1992 melutason ohjearvoista. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2018/823>
- Valtionneuvoston asetus 169/1988 meluntorjunta-asetus. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1988/169>
- Valtioneuvoston asetus 801/2004 Euroopan yhteisön edellyttämistä meluselvityksistä ja meluntorjunnan toimintasuunnitelmasta. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2004/801>
- Valtioneuvoston asetus 823/2018 meluselvityksistä ja meluntorjunnan toimintasuunnitelmista. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2018/823>
- Valtionneuvoston asetus 1107/2021 meluselvityksistä ja meluntorjunnan toimintasuunnitelmasta. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2021/1107>
- Vannini, P., & Vannini, A. (2024). Non-Representational Sensory Ethnography: Creation, attention, and correspondence. Teoksessa *The Routledge International Handbook of Sensory Ethnography* (1st ed., pp. 358–371). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003317111-35>
- Vannini, P. (2015). *Non-Representational Methodologies: Re-Envisioning Research* (1st ed., Vol. 12). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315883540>
- Vantaan kaupunki (2024). Äänimaisemaltaan hiljaiset ja miellyttävät alueet Vantaalla, Kaupunkiympäristön toimiala/Ympäristökeskus. https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/%C3%84%C3%A4nimaisemaltaan%20hiljaiset%20ja%20miellytt%C3%A4v%C3%A4t%20alueet%20Vantaalla_s.pdf
- Veijola, S. (2014). Towards Silent Communities. Teoksessa Veijola S., Germann Molz J., Pyyhtinen O., Höckert E. & Grit A. (toim.) *Tourism and Its Untidy Guests: Alternative Ontologies for Future Hospitalities*. Lontoo: Palgrave, (s. 68–95). https://www.researchgate.net/publication/276418040_Disruptive_Tourism_and_its_Untidy_Guests_Alternative_Ontologies_for_Future_Hospitalities
- Veijola, S., Lähde, E., Jokimäki, J., & Kisanlahti-Jokimäki, M.-L. (2023). Kaupunkiluonnon aistiympäristö suunnittelukysymyksenä. Teoksessa Veijola S. (toim.), *Matkailunkestävä Suomi? vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä* (s.163–227). (Tietolipas; Nro 283). Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Venäläinen, J. (2020). Aural Commons without an Aural Community? On the Difficulties of Living Together in a City with Sound.” *Ethnologia Fennica*, 47:1, 57–80. <https://doi.org/10.23991/ef.v47i1.84993>
- Wagstaff, G. (2002) Towards a Social Ecological Soundscape. Teoksessa Järviluoma, H. & Wagstaff, G., (2002). *Soundscape studies and methods*. Suomen etnomusikologinen seura.
- Waterton, E. (2019). More than representational landscapes. Teoksessa Howard, P., Thompson, I., Waterton, E., & Atha, M. (toim). *The Routledge Companion to Landscape Studies* (Second edition). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315195063>

- Weiser, M. (1991). The computer for the 21th century, *Scientific American*, s. 94–104.
<https://doi.org/10.1145/329124.329126>
- Westerkamp, H. (2002). Linking soundscape composition and acoustic ecology. *Organised Sound*, 7(1), 51–56. <https://doi.org/10.1017/S1355771802001085>
- Venäläinen, J. (2016). Kuuloyhteisistä kuuntelunvapauteen. Teoksessa Järviluoma, H., & Piela, U. (toim.). *Äänimaisemissa*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Vilkuna, J. (1997). Kaupungin eletyt ja institutionaaliset luonnot. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S.(toim.) *Tila, paikka ja maisema*. Vastapaino.
- Vuorisalo, T., Lummaa, K., & Rönkä, M. (2015). *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Suomen ympäristökeskus (nd.) Iidesjärvi 35.214.1.001. <https://www.jarviwiki.fi/wiki/Iidesj%C3%A4rvi>
- Ympäristöministeriö (2022). Kansalliset kaupunkipuistot turvaavat kaupungin luonto- ja maisema-arvoja. <https://ym.fi/kansalliset-kaupunkipuistot>
- Ympäristöministeriö, Kansalliset kaupunkipuistot (2025). <https://ym.fi/kansalliset-kaupunkipuistot>
- Ympäristöministeriö (2006). Tiedote, Eurooppalainen maisemayleissopimus
<https://ym.fi/-/10184/eurooppalainen-maisemayleissopimus-1-huhtikuuta-voimaan>
- Ympäristöministeriö (2004). Lausuntoyhteenveto mietinnöstä meluntorjunnan valtakunnalliset linjaukset ja toimintaohjelma, muistio (YM7/400/2004).
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/a70c25e6-60f9-49ce-bed2-01d58394ed75/content>
- Ympäristöministeriö (2024). Meluntorjunnan valtakunnalliset linjaukset ja toimintaohjelma.
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/b4c1f008-45c6-4f7a-89ec-a3d0f51ff87b/content>
- Ympäristöministeriö (2021). Kansallinen luonnon monimuotoisuuden strategia ja toimintaohjelma vuoteen 2035 (YM039:00/2021). <https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM039:00/2021>
- Ympäristönsuojelulaki 527/2014. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/527>